TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

SIĞINMACILAR VE MÜLTECİLER RAPORU

AVUKAT UĞUR ALTUN

Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 311

Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu

ISBN: 978-605-9050-70-8

© Türkiye Barolar Birliği
Şubat 2016, Ankara

Türkiye Barolar Birliği
Oğuzlar Mah. Barış Manço Cad.
Av. Özdemir Özok Sokağı No: 8
06520 Balgat – ANKARA

Tel: (312) 292 59 00 (pbx)
Faks: 312 286 55 65
www.barobirlik.org.tr
yayin@barobirlik.org.tr

Baskı
Şen Matbaa
Özveren Sokağı 25/B
Demirtepe-Ankara
(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

SIĞINMACILAR VE MÜLTECİLER RAPORU

Yayına Hazırlayanlar
Av. Uğur ALTUN
Av. Özge GÖREL

ANKARA

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ **7**
GÖÇÜN KADINI OLMAK **9**

1- Giriş **11**

2- Mülteciler ve Sığınmacılara İlişkin Sorunlar **13**
A- Hukuki Statü Belirsizliği 13
a- Tarihsel gelişim 13
b- YUKK kapsamında hukuki statülerin değerlendirilmesi 17
c- Ülkemizde geçici koruma 20
aa-Geçici Korumanın Süresi 27
d- Uluslararası hukukta geçici koruma 30
B- 6458 Sayılı Yasa ve Uygulamasından Kaynaklanan Bazı Sorunlar 31
C- Sığınmacıların Hukuki Yardıma Ulaşma Hakkı ve Türkiye Uygulamasına İlişkin Sorunlar 37
a-Ceza ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin sorunlar 37
aa-Müdafi ve vekaletname sorunu 37
bb-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin müdafii tayinine ilişkin bazı kararları 41
cc- Müdafii konusunda yasal değişiklik ihtiyacı 43
dd-Mahkemelerde tercüman bulundurma hakkı ve uygulamadan kaynaklanan sorunlar; 48
ee-6458 sayılı YUKK'unda tercümanlık 52
b-Özel hukuk ve idare hukukuna ilişkin sorunlar 53
aa-Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği 54
bb- Sınır dışı etme kararları 56

cc- Geri gönderme merkezleri.....67
D- Güvenlik Sorunları.....79
1- Şanlıurfa/Suruç'ta yaşananlar.....79
a- Suruç Eski Belediye Başkanı Salih Tekinalp 'in öldürülmesi olayı.....79
b- Amerikalı gazeteci Shim'in şüpheli ölümü.....80
c- Bölgede çok sayıda silah ele geçirilmesi ve bomba yüklü araçların bulunması.....81
E- Göçün Sığınmacılar Üzerinde Psikolojik Etkileri.....91
F- Geri Kabul Sözleşmesi.....97

3- Sığınmacılara İstatiksel Bakış.....99

4- Kamp Ziyaretleri ve İzlenimler.....105
A- Şanlıurfa Kamp Gezisi.....106
a- Yerel halktan edinilen bilgiler;.....106
b- Harran Kamp Bölgesine Yapılan Gezi Gözlemleri;.....107
B- Adıyaman Kamp Gezisi.....115
C- Mersin'deki Suriyeliler.....119

5- Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar.....123
A- Fuhuş.....123
B- Dilencilik.....124
D- Evlendirmeler.....126
E- Ticaret.....127
F- Sağlık.....129
a- Şark Çıbanı.....129
b- Sıtma.....130
c- Çocuk felci.....130
G- Eğitim.....133
H- Denizlerde Yaşanan Ölümler.....135

6- Sonuç.....138

ÖNSÖZ

Her gün yüzlerce sığınmacı ülkemize giriş yapıyor. Onlarcası umut yolculuğunda can veriyor.

Her gün aynı şeyler durmadan tekrar ediyor.

Bir rapor hazırlandı, bu raporla belli sorunlar tespit edildi denebilir.

Ancak, bu rapor tamamlandı demek mümkün değil.

Çünkü, NOKTASI konulamayan raporlardır mülteci raporları, sular durulmadıkça, savaşlar durmadıkça…

Günün birinde, ellerinden tuttuğunuz çocuklarınız ile kendine vatan arayanlardan olmayasınız.

Av. İzzet VARAN
TBB İnsan Hakları Merkezi
Koordinatör Üyesi

GÖÇÜN KADINI OLMAK

"Göç göç oldu göçler yola dizildi."
Göç bazen gönüllü bazen de gönülsüz olur...

Gönüllü göçler bizim coğrafyalarımızda olanaksız gibi... Yaşadığımız günlerde savaşın acılı göçleri dağları taşları birkaç yılda bir ala yeşile boyuyor… Her göçün ilk önce vurduğu çocuklar ve kadınlar oluyor. Kadın bu tür göçlerle iki kez vuruluyor. İki kez omuzlarına çifter acılar düşüyor. Çocuğu gözünün önünde ölüyor. Kendi eşinin gözü önünde şiddete, tacize uğruyor. Eşinin ezilen onuru ve yaralanan gururu ile göçün kadını olmak ölmeden ölmek oluyor.

Yazar Virginia Woolf gibi "Bir kadın olarak ülkem yok. Bir kadın olarak bir ülkem olsun istemiyorum. Bir kadın olarak bütün dünya benim ülkem." diyen bir başkaldırı, bir isyan türküsü, bir dünyalı olma bilinci ve eylemi yok ki! Ansızın emperyal güçlerin savaşının göçünün kurbanı oluyor yaşamı başına yıkılıyor. Biz bu güzelim kınalı coğrafyada çok böyle acının göçlerine tanık olduk, yüreğimiz dağlandı. Bu güzelim kınalı coğrafya sıkça kanlı coğrafyaya dönüyor.

Göçmen kalem olarak diyorum ki, göçmeyen, göçü sırtında olmayan insan var mıdır? Kentten kente, ülkeden ülkeye, gönülden gönüle ne çok göçler yaşanıyor, koca dünyada… Yine en acı en onarılmaz yaraları açan savaşın göçüdür. Bazı göçlerin yarası kolay sarılır. Bazı göçler inanılmaz başarı öyküleri sunar. Gönülden gönüle göçlerde ölümsüz aşklar yaşanır. Öyle güzel göçlere tanık olunur ki, göçün güzellikleri şans bile sayılıyor. Bazı göçler başarısızlıklarla geriye dönüşün hüznü oluyor.

Göçebe bir kadın olarak beni derinden etkileyen büyük göçe 91'li yıllarda televizyonlarda tanık olduk. Saddam zulmünden kaçan Kürtler Doğu ve Güneydoğu dağlarımızı ala yeşile boyadı. O göçün seyri bile izleyen herkesi çaresizlikten mutsuz etmeye yetti. Ülkemizin kapılarını o göçe açtık ve olabildiğince insanların yaşamlarına destek olmaya çalıştık. Yine de her göç gibi o göçün de yaraları derin, bedelleri ağır oldu.

Son yıllarda Suriye Savaşının göçü seyir olmaktan çıkıp ülkemizdeki yaşama sızdı. Suriyelilerin acılarına dokunur olduk. Kadınlar, çocuklar büyük şehirlerin arka sokaklarından caddelere taştılar. Savaştan kaçan Suriyeli kadınların satışı, şiddete uğraması artık haberlerin konusu oldu.

Son günlerde IŞİD vahşetinden kaçan insanların göçünün fotoğrafları vicdanları sızlattı. O coğrafyadaki halkların en son Ezidilerin göçü, susuzluktan ölümleri, yüzyılımızın Kerbelası'na döndü. Şengal'de Katliam ve Şengal dağında çocuklar susuzluktan anne ve babalarının gözünün önünde öldüler.

Dünya sessiz kaldı...
Göçün kadını olmak ölümü ölmeden yaşamaktır!

Yaşar Seyman

1-GİRİŞ

Ülkemizde ve dünyada son zamanlarda yaşanan sorunların en başında sığınmacı olgusu gelmektedir. Birleşmiş Milletler verilerine göre sadece Suriyeli sığınmacıların sayısı 4 milyonun üzerinde olup, bu rakam Avrupa'daki bazı ülkelerin nüfuslarından fazladır. Hal böyle olunca birçok ülke sığınmacıların ya da mültecilerin kendi ülkelerine gelmesini istememekte hatta aralarında Almanya'nın da bulunduğu bazı ülkeler Suriyelilerin Türkiye'de tutulmasını önermektedirler. Suriyelilerin Türkiye'de kalması karşılığında da Türkiye'ye belirli miktarlarda para verilmesi gerektiği savunulmaktadır. İleride açıklayacağımız gibi Avrupa Birliği ülkeleri, Türkiye ile imzalanan Geri Kabul Sözleşmesini Suriyelilerin Türkiye'de kalması konusunda bir ikna aracı olarak kullanmaktadırlar.

Suriyeli sığınmacıların uzun bir süre daha bu ülkede kalacağı ve ileriki zamanlarda da kendi ülkelerine dönemeyecekleri dikkate alındığında; hiç vakit kaybedilmeden bir takım tedbirlerin alınması gereklidir. Örneğin kamp dışında bulunan birçok sığınmacı çocuğun okula gitmedikleri bilinen bir gerçektir. Bu eğitimsiz çocukların burada kalacağı gerçeği karşısında gelecekte ülkeyi ve bu çocukları bekleyen bir çok sorunun veya tehlikenin gün yüzüne çıkacağı aşikardır.

Bu rapor hazırlanırken sadece Suriyelilere ilişkin olarak bir değerlendirme yapılmamıştır. Genel olarak mülteci ve sığınmacılar hakkında bir takım değerlendirilmeler yapılmış ve konuya ilişkin olarak neler yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Öncelikle Türkiye'de bulunan yabancıların hukuki statüleri konusunda değerlendirmeler yapılarak muğlak olan alanların açığa çıkarılması gayreti güdülmüştür.

Yine bu rapor hazırlanırken sığınmacıların kaldıkları kamplar ve kamp dışında yaşayan sığınmacılar ziyaret edilmiş, olaylar ve olgular buna göre değerlendirilmiştir. Özellikle raporda bu kişilerin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal koşullar ayrı ayrı değerlendirilmiş ve bu kişiler hakkında alınması gereken önlemler ve tedbirler ayrıca belirtilmiştir.

Bu raporda hukuki konular dışında olan hususlarda, bazı kişi ve kuruluşlara ait rapor, makale ve görüşlerden de (Türk Tabipler Birliğinin raporu ve Mersin Sanayi Odası Başkanlığı, ve Doç. Dr. Ayşe Devrim Çıngı Başterzi gibi) yararlanılmıştır. Bununla birlikte raporda akademik görüşlere bir kaç istisna dışında yer verilmemiştir. Uygulamada yaşanan sorunlar karşısında daha çok sahada gerçekleşen olaylar ve bunların çözümü konusunda düşünceler aktarılmıştır. Özellikle hukuki konularda mevzuatta değişiklik yapılması önerileri sunulmuştur.

Raporun giriş kısmında "Göçün Kadını Olmak" başlıklı makalesiyle katkı sunan değerli sendikacı-yazar Yaşar Seyman'a, raporun hazırlanmasında emeği geçen Adıyaman ve Şanlıurfa Göç İdaresinde çalışan personele, rapora değerli görüşleri ile katkı sunan Av.Taner Kılıç, Av. Bedia Ayşegül Tansen ile Av. Abdülhalim Yılmaz'a, rapora göçün psikolojisi konusundaki makalesiyle katkıda bulunan değerli akademisyen Ayşe Devrim Cıngı Başterzi'ye, Mersinde yaşayan Suriyelilerin durumuna ilişkin görüşlerini açıklayan Mersin Sanayi Ve Ticaret Odası Başkanı Mahmut Arslan'a, sağlık konusunda hazırlamış oldukları raporlarından yararlandığımız Türk Tabipler Birliğine, Adıyaman ve Şanlıurfa kamp gezilerine katılarak burada yaşayan Suriyeli göçmenlerin sorunlarını ve yaşam şartlarını aktaran Avukat Mehdi Bektaş ile gazeteci Ahmet Külekçi'ye, Gaziantep olaylarına ilişkin rapora katkıda bulunan Gaziantep Baro Başkanlığına, Reyhanlı Olayları hakkında tarafımıza katkı sunan Avukat Hatice Can'a, AİHM kararları ile destek sunan TBB İHM Yürütme Kurulu Üyesi Av. Serkan Cengiz'e ve onun özelinde tüm İHM Yürütme Kurulu üyelerine, gerek bölge gezilerine katılarak gerekse de raporun hazırlanmasında aktif rol üstlenen Av. Özge Görel'e, bu raporun hazırlanması konusunda bizleri teşvik eden ve yardımlarını esirgemen TBB Yönetim Kurulu Üyesi Av. İzzet Varan ve Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi Başkanı Avukat Serhan Özbek'e, son olarak bu çalışmamıza başından beri maddi ve manevi destek veren Türkiye Barolar Birliği yönetimi ile onun değerli başkanı Prof. Dr. Metin Feyzioğlu'na teşekkür ediyoruz.

2- MÜLTECİLER VE SIĞINMACILARA İLİŞKİN SORUNLAR

A- HUKUKİ STATÜ BELİRSİZLİĞİ

Suriye'deki iç savaştan sonra ülkemize bu bölgeden yaklaşık olarak iki milyondan fazla Suriyeli sığınmacı gelmiştir ve halen de belli ölçeklerde gelmeye devam etmektedirler. Konunun hemen başında belirtmek gerekirse; bu kişilere sığınmacı dememizin iki önemli ana nedeni vardır. Bunlardan ilki, bu kişilerin iç hukuk anlamında hukuki statülerinin belirsiz olması, ikincisi de ileride ayrıntıları ile anlatacağımız üzere uluslararası düzeyde sağlanan geçici koruma süresinin aşılmasından kaynaklı hukuki statü belirsizliğidir. Öncelikle uluslararası sözleşmeler, insan hakları belgeleri dikkate alınarak bu kişilerin hukuki durumları saptanmalı ve kişilere hak ettikleri güvenceler sağlanmalıdır.

a- Tarihsel gelişim

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1951 Cenevre Konvansiyonu) 22 Nisan 1954 tarihinde, Sözleşme'ye ek Ocak 1967 tarihli Protokol ise 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Türkiye 30 Mart 1962 tarihinde Sözleşme'yi onaylamıştır. Buna karşın Sözleşme'nin 1 (B) hükmüne dayanarak konulan çekince ile Türkiye sadece Avrupa'dan gelen kişileri mülteci olarak tanıyacağını belirtmiştir.

Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokol'e göre **"sadece Avrupa'dan gelenler"** şeklinde çekince koyduğu için Türkiye'ye diğer yerlerden gelenler mülteci olarak kabul edilmemektedir. Ancak Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği ve birçok uluslararası kuruluş Türkiye' de kayıt altına alınan sığınmacıları coğrafi çekinceye rağmen mülteci olarak adlandırmaktadır.

Öte yandan ülkemizdeki sığınmacıların misafir olarak adlandırıldıkları da bilinen bir gerçektir. Öyle ki bu durum devletin

resmi genelgelerinde bile misafir olarak geçmektedir. Örneğin AFAD'ın (Afet ve acil durum yönetimi başkanlığı) 9.9.2013 tarih ve 2013/8 nolu Genelgesinin ismi "**Suriyeli Misafirlerin sağlık ve diğer hizmetler hakkında**" dır. Geçicilik anlamında kullanılan misafir teriminin uluslararası hukukta herhangi bir yeri yoktur.

1934 yılında çıkarılan İskan Kanunu ülkemiz için mülteci ve sığınmacılar konusunda ilk yasa olarak adlandırılabilir. Ancak bu yasa adından anlaşılacağı üzere yerleştirme ve yurtlandırma konusunda düzenlemeler getirmiştir. Yasanın 1. maddesinde; Muhacir ve mültecilerle göçebelerin ve gezginci Çingenelerin (Romanların) yurt içinde yerleştirilmeleri konusunun Türk kültürüne bağlılık, nüfus oturuş ve yayılışının düzeltilmesi amacıyla Bakanlar Kurulunca yapılacak programa uygun olarak İçişleri ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarınca tertip olacağı belirtilmiştir. Esasında bu hükümle yasanın amacının; nüfusun belli bölgelere yerleştirilmesine paralel olarak Türk kültürüne bağlılığın geliştirilmesi olduğu anlaşılmaktadır.

İskan Yasasının 3. maddesinde ise muhacir ve mülteci tanımı yapılmış ve bu kişilerin kimler tarafından ne şekilde iskan edileceği hususları belirtilmiştir. Buna göre;

"Türkiye'de yerleşmek maksadıyla dışarıdan münferiden gelmek isteyen Türk soyundan meskun veya göçebe fertlerin Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin mütalaası alınmak şartıyla Dahiliye Vekilliğinin emri ile ve müçtemian (toplu olarak) gelmek isteyen Türk soyundan meskun veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskun kimseler işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliğinin mütalaası alınmak şartı ile Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin emirleri ile kabul olunurlar. Bunlara **muhacir** denir."

Yukarıda açıklamaya baktığımızda; "bireysel ve toplu olarak ülkeye yerleşme amacıyla gelen Türk soylular" muhacir olarak adlandırılmıştır.

İskan Yasasının 3. maddesinin 1. fıkrasında da mülteci tanımı yapılmıştır. Buna göre;

"Türkiye'de yerleşmek maksadı ile olmayıp bir zaruret nedeniyle geçici oturmak üzere sığınanlara **mülteci** denir. "

Daha önce açıkladığımız gibi bu yasa, esasında ülke içinde bulunan nüfusun belli bölgelere yerleştirilmesi amacı gütmektedir. Bu nedenle bir çok eleştiri yapılmış, yasanın bir çok maddesi değişikliğe uğramış ve 2006 yılında yeni bir iskan yasası çıkarılmıştır.

Türkiye'de ilk zamanlar sığınmacı veya mülteci sorunu bir takım genelgeler ile çözülmeye çalışılmıştır. Bu konu ile ilgili olarak 1994 yılında ilk kez bir yönetmelik çıkarılmıştır. Yönetmeliğin amacı ve kapsamını düzenleyen 1. ve 2. maddesine baktığımızda Yönetmeliğin ülke savunması amacıyla çıkarıldığı sonucuna varılabilir. 1. maddeye göre;

"Bu Yönetmeliğin amacı; 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol gereğince ülkemize münferiden iltica eden veya başka ülkelere iltica etmek üzere ülkemizden ikamet izni talep eden yabancılar ile topluca iltica veya sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılara ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esasların tespiti ile görevli kuruluşların belirlenmesidir."

Yine bu yönetmeliğin 2. maddesinde Yönetmeliğin kapsamı belirlenmiştir. Buna göre;

"Bu Yönetmelik, yasal veya yasal olmayan yollardan ülkemize gelerek münferiden iltica etmek isteyen veya başka ülkelere iltica etmek üzere ikamet izni talep eden yabancılar ile topluca iltica veya sığınma amacıyla ***sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara ve olabilecek nüfus hareketlerine karşı alınacak tedbirleri, yapılacak işlemleri, müracaat, karar ve işbirliği yapacak makamlar ile bunların görevlerini ve yabancıların tabi olacakları esasları*** *kapsar."*

Yukarıdaki belirttiğimiz her iki madde birlikte değerlendirildiğinde; olası bir iltica ve sığınma durumunda, ülke olarak hangi tedbirlerin alınacağını belirlemek için bu yönetmeliğin çı-

karıldığı söylenebilir. Dolayısıyla 1994 tarihli yönetmelik sığınmacıların korunmasından çok ülkenin korumasını esas almıştır.

Nitekim Yönetmeliğin 8. maddesi de yukarıdaki açıklamamızı teyit eder niteliktedir. Buna göre;

"Uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerimiz saklı kalmak koşuluyla ve aksine bir siyasi karar alınmadıkça, nüfus hareketinin arazi avantajları da dikkate alınarak sınırda durdurulması ve sığınmacıların sınırı geçmelerinin önlenmesi esastır. İlgili makamlarca bu konuda gerekli ve etkin tedbirler alınır."

Yönetmelikte en çok eleştirilen konu ise; Yönetmeliğin 4. maddesindeki, ülkeye yasal olmayan yollardan gelenlerin bulundukları yer valiliğine, yasal yollardan gelenlerin ise ülkeye giriş yaptıkları yer valiliklerine 5 gün içinde müracaat ederek sığınma talepleri konusundaki **hak düşürücü süreye** ilişkin hükümdür.

1994 Tarihli Yönetmeliğin bu hükmü 2006 yılındaki getirilen değişiklikle ortadan kaldırılmıştır. Buna göre; *"Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden yabancılardan, Türkiye'ye yasal yollardan gelenler bulundukları yer valiliklerine, yasal olmayan yollardan gelenler ise giriş yaptıkları yer valiliklerine* ***gecikmeden müracaat ederler.***

Makul olan en kısa süre içerisinde müracaat etmeyenler gecikme nedenlerini açıklamak ve bu konuda yetkili makamlarla işbirliği yapmak zorundadır."

Ancak 2006 tarihli Yönetmeliğe getirilen en önemli eleştiri ise; sığınma başvurusu reddedilenlerin 15 gün içinde Valiliğe yapacağı itiraz süresinin **gerekli görülen durumlarda İçişleri Bakanlığı'nca daha kısa olarak belirlenebileceği** hükmüne ilişkindir.

Kişi özgürlüğüne yönelik bu tür kısıtlamalar ancak kanunla yapılabilir. Yönetmelik hükmü ile kişilerin özgürlüğüne bir kısıtlama getirilmesi de o dönem için ayrıca tartışılması gereken bir başka konudur.

Mülteci Hukukunun gelişimi içinde değerlendirilecek bir başka husus da, İçişleri Bakanlığı Müsteşarlık Makamına bağlı olarak görev yapan İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosunun 15 Ekim 2008 tarihli Bakanlık Onayı ile kurulması olmuştur. Bu kuruluşun en önemli katkısı ise 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun hazırlanmasına yardımcı olması gösterilebilir.

Bütün bu aşamalardan sonra 2013 yılında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası ihdas edilmiş ve bu yasa ile birlikte İçişleri Bakanlığına bağlı olarak ülkemizde ilk defa Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu yasanın en önemli özeliklerinden birisi de Kanun çıktığında Türkiye' de 750.000 Suriyelinin varlığıdır.

Yukarıda belirttiğimiz Yönetmeliklerin (1994 ve 2006 tarihli) varlığı ve bu konuda yasal düzenlenmenin olmayışı Anayasanın 16. maddesine de açıkça aykırı nitelik taşımakta idi. Anayasanın 16. maddesinde; ***"Temel haklar ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak ancak kanunla sınırlandırılabilir***. "şeklinde hüküm vardır. Bu hüküm karşısında sığınma ve iltica konusunda mutlak surette bir kanuna ihtiyaç vardı. İhdas edilecek kanunun da uluslararası hukuka uygun olması gerekirdi. Bu nedenle, eleştirilecek bir çok hükmünün varlığına rağmen YUKK'un yürürlüğe girmesi Türk hukuku için oldukça önemli bir kilometre taşıdır.

b- YUKK kapsamında hukuki statülerin değerlendirilmesi

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 2/1 Maddesine göre; "Bu Kanun, yabancılarla ilgili iş ve işlemleri; sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların münferit koruma talepleri üzerine sağlanacak uluslararası korumayı, ayrılmaya zorlandıkları ülkeye geri dönemeyen ve kitlesel olarak **Türkiye'ye gelen yabancılara acil olarak sağlanacak geçici korumayı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını kapsar.**''

Yine Aynı Yasanın 91. maddesine göre; "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve **geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma** sağlanabilir."

Yukarıdaki her iki madde birlikte değerlendirildiğinde; bu yasayla ilk olarak, **kitlesel olarak ülkemize gelen yabancılara** geçici koruma sağlanmasının yasal nitelik kazandığı ve Göç İdaresi Kurumunun kurulduğu görülmektedir.

Öte yandan 6458 sayılı yasa ve bu yasanın 91. maddesine bağlı olarak çıkarılan geçici koruma Yönetmeliği de, önemli sayılacak gelişmelerden biridir. Ancak ileride belirteceğimiz gibi bu yönetmeliğin bazı hükümleri, 6458 sayılı YUKK'un tanımış olduğu bir çok hakkı kaldırır nitelikte olup yasanın amacının dışına çıkmıştır.

6458 sayılı yasanın 61. maddesi tıpkı Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesine konulan çekince gibi, sadece Avrupa'dan gelenleri mülteci olarak kabul etmiş ve diğer yerlerden ülkemize gelenleri bu kapsamda mülteci olarak değerlendirmemiştir. Maddeye göre;

MADDE 61) *Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.*

Yukarıdaki hüküm açık olarak göstermektedir ki; YUKK'na göre; **sadece Avrupa ülkelerinden gelen kişiler mülteci olarak kabul edilebilecektir**. Diğer ülkelerden gelenler ise bazı şartların varlığı halinde *şartlı mültecilik ve ikincil koruma* hakkından yararlanabilecektir.

Öte yandan 6458 Sayılı Yasanın 2/2 maddesi de "*Bu Kanunun uygulanmasında, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmalar ile özel kanunlardaki hükümler saklıdır*" şeklindeki ibaresiyle Avrupa ülkeleri dışından gelen kişilere **şartlı bir mültecilik hakkı** tanıdığı söylenebilir. Ancak Şartlı mültecilik durumunda geldiği ülkeye bir daha dönemeyen veya dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme sonrasında şartlı mültecilik hakkı tanınabilir. Oysaki burada ülkemize sığınan kişiler hakkında bireysel olarak bir statü belirleme işlemi yapılamadığı gibi bu kişiler şartlar dâhilinde geldikleri ülkeye dönem dönem girip çıkmaktadırlar (Örneğin Kobani'den ülkemize gelenler). Dolayısıyla 6458 Sayılı Yasanın 62. maddesi gereğince bu kişilerin aslında şartlı mülteci sıfatını taşımadıkları da bir gerçektir. Maddeye bakacak olursak;

MADDE 62) *Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye* ***statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir****. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir."* şeklindeki düzenleme kitlesel olarak ülkeye gelen ve bireysel başvuru imkânı olmayan bu kişilere şartlı mültecilik hakkı da vermemektedir.

Yine 6458 sayılı yasanın 63. maddesindeki ikincil koruma hakkından yararlanmak için kişinin bireysel başvurusu ve akabinde statüsünün belirlenmesi gerekir. Kişi, statüsü belirlendikten sonra ancak bu haktan yararlanabilir. Oysa burada **kitlesel olarak bir sığınma** söz konusu olup bu kişilerin statüleri henüz belirlenmemiştir. 63. maddeye bakacak olursak;

MADDE 63) *Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;*

a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,

b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,

*c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, **statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir**."* şeklindeki düzenleme bu kişilerin hukuki statülerinin belirgin olmadığını bir kez daha ortaya koymuştur.

Hemen belirtmek gerekirse burada kitlesel sığınmadan çok bireysel sığınma nedeniyle yapılan başvurular söz konusudur. Dolayısıyla ikincil koruma kitlesel olarak ülkemize gelen Suriyelileri kapsamamaktadır.

c-Ülkemizde geçici koruma

Yukarıda belirtildiği gibi halen ülkemizde bulunan Suriyeli sığınmacılar, herhangi bir uluslararası koruma statüsünü elde edememişlerdir. Bu kişiler sadece geçici korumanın kendilerine sunmuş olduğu bazı hizmet ve olanaklardan yararlanmaktadırlar. Buna göre,

MADDE 91 *- (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.*

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Yasanın bu hükmü ile ülkemize gelen Suriyeliler bazı hak ve imkanlardan geçici olarak yararlanmaktadır. Ancak her ülke geçici korumanın asgari şartlarını yerine getirmek zorundadır. Buna göre geçici korumanın unsurları;

* **Açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul,**
* **Geri göndermeme ilkesi,**
* **Gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması.**
* **Gelen kişilerin geçici olarak ülkede kalmaları**
* **Geniş göç hareketleri içinde mültecilerin korunması, Yük ve sorumluluğun daha eşit bir şekilde paylaşılması** (Bu ilke kabul eden ülke dışındaki diğer ülkeleri bağlar)

Ayrıca geçici korumanın kapsamı ve uygulanması konusundaki belirsizlikler karşısında 04.04.2013 tarihli 6458 sayılı yasanın 91.maddesi gereğince Geçici Koruma Yönetmeliği Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılmıştır. Yönetmeliğin amacı 1. maddede düzenlenmiş olup buna göre; ***"(1) Bu Yönetmeliğin amacı; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir."***

Kanımızca 22 Ekim 2014 tarih ve 29153 sayılı resmi gazete ile yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliğinin de bu kişilerinin hukuki statülerinin belirlenmesi konusunda bir çözüm getirmediği açıktır. Öte yandan bu yönetmelik bize göre, kendilerine uluslararası sözleşmeler ve 6458 sayılı

yasa ile sunulan bir takım hakların elde edilmesine de engel olmuştur. Geçici koruma sağlanacak yabancılar başlığı altındaki 7. maddesine bakacak olursak;

MADDE 7 - ***(1) Geçici koruma****; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır.*

(2) Geçici koruma, Bakanlar Kurulu tarafından aksi kararlaştırılmadıkça, geçici koruma ilanının geçerliliğinden önce, geçici koruma ilanına esas teşkil eden olayların olduğu ülkeden veya bölgeden ülkemize gelmiş olanları kapsamaz.

(3) Geçici korunanlar, Kanuna göre belirlenen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmaz.

Yukarıdaki düzenleme göstermektedir ki; bu yönetmelik sığınmacılara bir hukuki statü vermemektedir.

Bunun yanında 6458 Sayılı Yasanın 3. maddesinin (r) bendinde; Uluslararası hukuki statü olarak kabul edilen haklar**; mültecilik, şartlı mültecilik, ikincil korumadır.** Dolayısıyla gerek 6458 sayılı yasanın 3. maddesi gerekse Geçici Koruma Yönetmeliğinin 7. maddesinin 3. fıkrası bu kişilere uluslararası koruma anlamında herhangi bir statü bahşetmemektedir. Yönetmeliğin 3. fıkrasında; geçici korunanların uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılamayacağından açıkça bahsedildiğinden bu kişilerin hukuki statülerinin olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Yine bu yönetmeliğin 16. maddesi de bu kişilerin bireysel başvurularının işleme konulamayacağından bahsetmektedir. Buna göre;

MADDE 16 *- (1) Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların* ***bireysel uluslararası koru-***

ma başvuruları, geçici koruma tedbirlerinin etkin şekilde uygulanabilmesi amacıyla işleme konulmaz.

Geçici Koruma Yönetmeliğinin bu hükmü açık olarak göstermektedir ki; ancak bireysel başvuru yöntemi ile elde edilebilen uluslararası koruma statülerinden sığınmacıların yararlanması mümkün değildir.

Burada geçici korumanın bir uluslararası koruma statüsü olup olmadığı konusunda bir tartışma yaşanabilir. Hemen belirtmek gerekirse; 6458 sayılı yasanın 91. maddesindeki geçici korumanın, uluslararası bir koruma statüsü olduğu söylenebilir. Ancak bu koruma statüsü, isminden de anlaşılacağı üzere geçici nitelikte olup 6458 sayılı yasanın 3. maddesinin (r) bendinde uluslararası bir koruma statüsü olarak kabul edilmemiştir. Öte yandan Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi çekince halen devam etmektedir ve ayrıca geçici koruma konusunda Türkiye'nin imzalamış olduğu başka bir uluslararası sözleşme de yoktur.

6458 sayılı yasa geçici koruma statüsünü ayrı bir bölümde düzenlemiş olup yasanın 3. maddesindeki tanımlar bölümünün (r) bendinde uluslararası koruma olarak sadece; Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü kabul edilmiştir.

Bütün bunlara rağmen ülkemizde bulunan Suriyeliler geçici korumadan yararlanmakta olup, bu kişilere Yönetmelik ile bir çok hak ve imkanlar sunulduğu aynı zamanda bu kişilere bir takım yükümlülüklerin verildiği Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün resmi web sitesi olan www.goc.gov.tr adresinde açıkça belirtilmiştir. Buna göre;

* Yönetmelik kapsamında ülkelerindeki iç karışıklıktan dolayı Suriye'den gelen yabancılara sağlanacak olan "Geçici Koruma" hukuki dayanak kazanmış olup, anılan yönetmelikle ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bi-

reysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanmaktadır.

* Bu yönetmelik kapsamında geçici korunanlar 6458 sayılı YUKK'un öngörmüş olduğu uluslararası koruma statülerinden herhangi birini doğrudan elde etmiş sayılmamaktadırlar.

* Milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler ile ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehlike oluşturabileceği değerlendirilenler geçici koruma kapsamına alınmayacaklardır.

* Milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler ile ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehlike oluşturabileceği değerlendirilenler geçici koruma kapsamına alınmayacaklardır.

* Geçici koruma kararı Bakanlar Kurulu tarafından alınacak ve sonlandırılacaktır. Ve bu kararın içeriği yine Bakanlar Kurulu tarafından düzenlenecektir. Ayrıca geçici korumanın yöntemi ve uygulanmasına dair usul ve esaslar Göç Politikaları tarafından belirlenerek, ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından uygulanacaktır.

* Uygulanmakta olan geçici korumanın sonlandırılması ile ilgili olarak; Bakanlar Kurulu milli güvenliği, kamu düzenini, kamu güvenliğini veya kamu sağlığını tehdit edebilecek şartların oluşması durumunda, geçici koruma tedbirlerinin sınırlandırılmasına ya da süreli veya süresiz durdurulmasına karar verebilecektir.

* Geçici korumanın uygulandığı süre içerisinde, geçici korunan yabancının bireysel uluslararası koruma başvurusu, geçici koruma tedbirlerinin etkin şekilde uygulanabilmesi amacıyla işleme konulmayacaktır.

* Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara Geçici Koruma Kimlik Belgesi düzenlenecektir. Bu kimlik belgesi;

- Söz konusu yabancıya Türkiye'de yasal olarak kalış hakkı sağlamaktadır.
- Herhangi bir harca ve ücrete tabi değildir.
- 6458 sayılı Kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer değildir.
- Türk vatandaşlığına başvuru ya da geçiş hakkı sağlamaz.
- Söz konusu yabancıya ait yabancı kimlik numarasını içerir.

* Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında tahsis edilecek yabancı kimlik numarası ile söz konusu yabancılar sosyal ve hukuki işlemlerini yürütebileceklerdir.

* Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara başta sağlık hizmetleri olmak üzere eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanabilmesi detaylı olarak düzenlenmiştir. Ayrıca kayıt işlemlerini yaptırmaması veya yönetmeliğin 8 inci maddesi kapsamında olması sebebiyle geçici korumadan yararlandırılmayacak yabancıların bu tür hak ve hizmetlere erişimi sınırlandırılacaktır

* Bu yönetmelik kapsamında yapılacak düzenlemelerde çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilecektir. Ayrıca, refakatsiz çocuklar başta olmak üzere özel ihtiyaç sahipleri hakkında yapılacak iş ve işlemlerde bu kişilere öncelik tanınarak, başta sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere, her türlü yardım ve destek imkanlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanabilecektir.

* Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılardan insan ticareti mağduru olabileceği değerlendirilenler hakkında ilgili mevzuat kapsamında gerekli tedbirler derhal alınacaktır.

* Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara adres kayıt sistemine kayıt yaptırma zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca ka-

yıtlı oldukları illerde bulunmaları şartı ile temel hizmetlere ve diğer sosyal yardımlara erişim hakkı sağlanacaktır.

* Geçici koruma kimlik belgesine sahip olan yabancılar, Bakanlar Kurulunca belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarda çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurabileceklerdir.

* Kendilerine yabancı kimlik numarası tahsis edilen bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara elektronik haberleşme hizmeti dâhil diğer hizmetler için abonelik sözleşmesi yapabilme imkânı tanınmıştır.

* Bu yönetmelik kapsamındaki yabancıların kişisel verileri, Genel Müdürlüğümüz tarafından belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde, Genel Müdürlük ve valiliklerce ilgili mevzuata ve taraf olunan uluslararası anlaşmalara uygun olarak alınmakta, korunmakta ve kullanılmaktadır. [1]

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yukarıdaki bu açıklamaları ışığında ülkedeki mülteci/sığınmacı sorununa bakıldığında, kağıt üzerinde yapılan değerlendirmelerin gerçekte yaşananlarla bağdaşmadığı görülecektir. Örneğin denmektedir ki; yapılacak düzenlemelerde çocuğun yüksek yararı gözetilecektir. Oysa bugün Türkiye'nin hangi iline giderseniz gidin, bir çok sığınmacı çocuğun dilencilik yaptığını veya trafik ışıklarında mendil satarak geçimini sağlamaya çalıştığını kolaylıkla görebilirsiniz. Yine küçük yaşta kız çocuklarının evlendirildiğini veya fuhuşa itildiğini duyabilirsiniz.

Kabul etmek gerekir ki; 2 milyonu geçen bir nüfusun bu ekonomik şatlarda bakılıp beslenmesi sanıldığı gibi çokta kolay değildir. Bununla birlikte devam eden savaş şartlarında bu kişilerin ülkelerine dönmeleri neredeyse imkansız duruma gelmiştir. Öte yandan uluslararası toplumun bu olaya kayıtsız kalması ve bir çok ülkenin bu kişileri kabul etmemesi veya çok düşük sayıda mülteciyi kabul etmesi olgusu, sorunların daha

[1] www.goc.gov.tr

da artmasına neden olmuştur. Hal böyle iken geçici korumanın en önemli unsuru olan ülkeler arasında yük paylaşımının devreye girmesi için mevcut hükümetin ve Dış İşleri Bakanlığı'nın aktif ve etkin bir çalışma başlatması gereklidir. Yine bu duruma kulak tıkayan ülkelerin de, geniş bir perspektiften bakarak karşılarında ciddi bir insanlık sorunu olduğunu algılamaları gerekmektedir.

Bütün bunların yanında ülkeye gelen kişilerin bireysel başvurusunun alınamaması ve sığınmacı/mülteci hakkında geldiği ülke menşe bilgisine erişilememesi nedeniyle; bu kişilerin ülkeye kabul edilip edilmemesi konusunda yanlış değerlendirmeler yapılmaktadır. Gelinen bu aşamada bir çok IŞİD militanında sığınmacı veya mülteci olarak sınırlarımızdan içeri girdiği artık yadsınamaz bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bu yanlışlıklar ve eksikliklerin neticesinde belki de Suruç, Reyhanlı ve Ankara'daki katliamlar yaşanmıştır.

aa-Geçici Korumanın Süresi

Geçici koruma konusunda en önemli husus, geçici korumanın süresine ilişkin durumdur. Bu konu ile ilgili olarak 6458 sayılı yasada bir açıklama olmamasına karşın Geçici Koruma Yönetmeliğinin 10 ve 11. maddelerinde geçici koruma süresini Bakanlar Kurulunun belirleyeceği belirtilmiştir.

Avrupa Birliğinin 20 Temmuz 2001 tarihli Konsey Yönergesinin süreye ilişkin 4. maddesine göre;

1. 6. Maddeye halel getirmeksizin geçici korumanın süresi **bir yıl** olacaktır. 6/1-b sayılı maddenin koşulları nedeni ile sona erdirildiği durumlar haricinde, **bu süre en fazla bir yıllık bir müddet için altı aylık periyotlar halinde otomatik olarak uzatılabilir.**

2. Geçici koruma için sebeplerin devam etmesi durumunda, Konsey nitelikli çoğunluk ile, bir Üye Devlet tarafından Konsey'e öneri sunması için kendisine yöneltilen herhangi bir talebi de inceleyecek olan Komisyon tarafından sunulan

bir öneri üzerine, işbu geçici koruma süresini bir yıla kadar uzatma kararı alabilir.

Geçici korumanın hangi hallerde son bulacağı da bu yönergenin 6. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

***Madde 6**-1. Aşağıdaki durumlar halinde geçici koruma son bulacaktır:*

(a) maksimum süreye ulaşıldığı takdirde; ya da

(b) Konsey'e bir öneri sunmasını isteyen bir Üye Devlet tarafından gerçekleştirilen talebi de inceleyecek olan Komisyon tarafından sunulan bir öneri ile nitelikli bir çoğunlukla kabul edilen, bir Konsey Kararı sonucu her hangi bir zamanda.

2. Konsey Kararı, temel hak ve özgürlüklere ve geri göndermeme konusundaki yükümlülükleri saygı içinde, geçici koruma sağlanmış olan kimseler için güvenli ve sürekli biçimde geri dönüşlere izin verecek şartların geldikleri ülkede sağlanmış olmasına dayandırılacaktır. Avrupa Parlamentosu Konsey Kararı hakkında bilgilendirilecektir.

6458 sayılı yasa ile geçici korumanın süresi ve sona ermesi hususunda bir düzenleme getirilmemiştir. Ancak Geçici Koruma Yönetmeliğinin geçici koruma kararının içeriği başlığı altındaki 10/b maddesinde Bakanlar Kuruluna; Geçici korumanın başlangıç tarihini ve gerekli görülmesi halinde süresini, belirleme yetkisi verilmiştir. Aynı maddenin (c) bendinde Bakanlar Kuruluna, geçici koruma süresinin uzatılması veya sona erme koşullarını, düzenleme yetkisi verilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliğinde geçici koruma uygulamasının sona ermesi de 11. maddede düzenlenmiştir. Buna göre;

***MADDE 11**- (1) Bakanlık, geçici korumanın sona erdirilmesi için Bakanlar Kuruluna teklifte bulunabilir. Geçici koruma, Bakanlar Kurulu kararıyla sonlandırılır.*

(2) Bakanlar Kurulu, sonlandırma kararıyla birlikte;

a) Geçici korumayı tamamen durdurarak geçici korunanların ülkelerine dönmesine,

b) Geçici korunanlara, koşullarını taşıdıkları statünün toplu olarak verilmesine ya da uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirilmesine,

c) Geçici korunanların, Kanun kapsamında belirlenecek koşullarda Türkiye'de kalmalarına izin verilmesine, karar verebilir.

Bununla birlikte Yönetmeliğin 12. maddesi de geçici korumanın bireysel olarak sona ermesi veya iptalini düzenlemiştir. Buna göre;

***MADDE 12 -** (1) Geçici korunanların;*

a) Kendi isteğiyle Türkiye'den ayrılması,

b) Üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanması,

c) Üçüncü bir ülkeye insani nedenler veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmesi ya da üçüncü bir ülkeye çıkış yapması,

ç) Ölmesi, hallerinde geçici koruma bireysel olarak sona erer.

(2) 8 inci maddenin birinci fıkrası kapsamında yer alanların geçici korumanın kapsamı dışında tutulması gerektiğinin sonradan anlaşılması halinde geçici koruma, Genel Müdürlük veya valilikler tarafından iptal edilir.

Yukarıdaki maddelere bakıldığında; esasen kanun ile düzenlenmesi gereken bu hükümlerin yönetmelikle düzenlenmiş olması, Bakanlar Kuruluna geçici korumanın süresi konusunda yetki verilmesi ve bu sürenin de belirli olmaması büyük bir sorun teşkil etmektedir. Öte yandan geçici koruma konusunda yasada bir süre öngörülse ve bu sürenin dolduğu anlaşılsa dahi, eğer sığınmacıların geldikleri ülkede iç savaş veya karışıklıklar devam ediyorsa bu kişilerin ülkelerine gönderilmesine karar verilmesi, geri gönderme yasağı gereğince mümkün değildir.

d- Uluslararası hukukta geçici koruma

1991 -2001 yılları arasındaki Yugoslavya iç savaşı sonunda Birleşmiş Milletler tarafından Koruma gündemi adı altında 2001 yılında geçici koruma konusunda bir takım hedefler belirlenmiştir. Bunlar;

- 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolünün uygulanmasının desteklenmesi,
- Geniş göç hareketleri içinde mültecilerin korunması, Yük ve sorumluluğun daha eşit bir şekilde paylaşılması ve mültecilerin kabulü ile korunması için gerekli olan kapasitenin oluşturulması,
- Güvenlikle ilgili kaygıların daha etkin bir şekilde ele alınması,
- Kalıcı çözümlere yönelik arayışın iki misline çıkarılması,
- Kadın ve çocuk mültecilerin koruma gereksinimlerinin karşılanması

Birleşmiş Milletlerin koruma gündemi açısından bakıldığında bugün ülkemizde yaşanan sığınmacı sorununa da çözümler üretilmesi gerektiği sonucuna varılabilir. Ancak özellikle bir ilke olarak kabul edilen "Geniş göç hareketleri içinde mültecilerin korunması, yük ve sorumluluğun daha eşit bir şekilde paylaşılması" konusunda uluslararası düzeyde atılmış bir adım bugüne kadar söz konusu olmamıştır. Kaldı ki Türkiye bu konuda yalnız bırakılmıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin sığınmacılar/mülteciler nedeniyle uğradığı maddi ve manevi kayıpları oldukça büyük olup, ülke ekonomisini de tehdit eder düzeye gelmiştir. Ülkenin üstündeki bu yük yabancı ülkeler tarafından adeta görmezden gelinmektedir. Bu konuda Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin vermiş olduğu büyük çabaya rağmen gerekli adımların atıldığı da söylenemez.

Yönergenin iki temel amacı bulunmaktadır: geçici koruma sağlamak için gerekli minimum standartları belirlemek ve yerinden edilmiş kişileri kabul eden üye ülkelerin gösterecekleri

çabaları dengelemektir.[2] Ülkemizdeki tabloya baktığımızda; üçüncü ülkelerin sığınmacıları ve mültecileri ülkelerine kabul etmemelerine rağmen yasal olmayan yollar kullanılarak Türkiye'den bu ülkelere hayatları pahasına sürekli olarak geçişler yaşanmaktadır.

B- 6458 SAYILI YASA VE UYGULAMASINDAN KAYNAKLANAN BAZI SORUNLAR

6458 sayılı yasa ve Geçici Koruma Yönetmeliği birlikte değerlendirildiğinde ortaya bir takım sorunlar çıkmaktadır. Bu sorunlar ile ilgili olarak 14.02.2015 tarihinde Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezinde, TBB İnsan Hakları Merkezi Yürütme Kurulu Üyesi Av. Uğur Altun'un başkanlığında bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyona İzmir Barosu Göç ve İltica Komisyonu başkanı ve ayrıca Uluslararası AF Örgütü (Amnesty İnternational) Türkiye Şubesi Genel Başkanı Av. Taner Kılıç ile İstanbul Barosu İnsan Hakları Merkezi Başkanı Av. B. Ayşegül Tansen katılmış ve gelinen aşamada bir durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Yapılan tespit ve değerlendirmeler TBB İnsan Hakları Merkezi avukatlarından Av. Özge Görel tarafından kayda alınmış ve aşağıda sunulmuştur.

1- Türkiye'de ilk kez ve sadece bu alanı yürütmek üzere Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 11 Nisan 2014 tarihinden itibaren bu kurumun yasadan kaynaklanan ve kendisine verilen tüm yetkilerini İl Emniyet Müdürlüğüne bağlı olarak çalışan Yabancılar Şube Müdürlüğü'nün elinden alması gerekirken, bu durum 18 mayıs 2015 e kadar devam etmiştir. Bu tarihe kadar bir çok yetki Emniyet Müdürlüğüne bağlı Yabancılar Şubesi Müdürlüğünce kullanılmıştır. Aynı zamanda Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatlarında idari yapılanma da bu tarihte tamamlanmıştır. Normal şartlar altında illerde bulunan Göç İdaresi Müdürlerinin yürütmesi gereken bu görevleri 18 mayıs 2015 tarihine kadar Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi yürütmüştür.

---

2 Prof. Dr. Bülent Çiçekli-Yabancılar ve Mülteci Hukuku syf:316

2- Göç İdaresine alınan personellerin niteliği konusunda ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle mesleğinin henüz başında ve bu konuda tecrübesi olmayan kişiler Göç İdaresi Müdürlüğü bünyesinde çalıştırılmaktadır. Bu kişiler, mesleki tecrübesizlikleri ve diğer nedenlerden dolayı birçok konuda Yabancılar Şube Müdürlüğünün etkisi ve baskısı altında kalmaktadırlar. Bu nedenle bir an önce Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasasının gerçek anlamda uygulanması ve eski alışkanlıkların terk edilmesi gerekmektedir.

3- 6458 sayılı yasa yürürlüğe girmesine rağmen halen Kanunun Uygulamasını gösterecek ana yönetmelik yürürlüğe girmemiştir. Yine kanunun yönetmelik çıkarılması konusuna atıf yaptığı hükümlerden kaynaklı ilgili Yönetmelikler de çıkarılamamıştır. Bu konuda hali hazırdaki tek Yönetmelik ise Geçici Koruma Yönetmeliğidir. Uygulamada yönetmelik çıkarılması gereken konularda genelgeler ile işlem ve eylemler icra edilmektedir. Genelgeler ise özellikle kanunu ciddi anlamda daraltır mahiyet ve niteliktedir.

4- Bu yasa ile kurulması gereken kurum ve komisyonlar olmasına rağmen bu kurum ve komisyonlar halen kurulamamıştır. Bunların kurulamaması nedeniyle bir takım sıkıntı ve sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle itiraza tabi işlemler ile ilgili durumlarda itiraz mekanizması, gerekli kurumların olmamasından dolayı işletilememektedir.

5- Kanundaki bazı düzenlemeler hak ve özgürlükleri kısıtlar mahiyette olup bir takım sakıncalar oluşturmaktadır. Örneğin Bu kanunun, başvurunun geri çekilmesi veya geri çekilmiş sayılması başlıklı 77. maddesinin (ç) bendindeki hükmüne bakacak olursak; "Mazeretsiz olarak; bildirim yükümlülüğünü üç defa üst üste yerine getirmemesi, belirlenen ikamet yerine gitmemesi veya ikamet yerini izinsiz terk etmesi," durumunda yabancının başvurusunu geri çekmiş sayılabileceği tehlikesi söz konusudur.

6- Yukarıda açıkladığımız bu ve bu gibi maddelerin yasada bulunması uygulamada insan hakları ihlallerine yol açacaktır.

7- Bir başka sorun ise; Yasanın uygulaması ile ilgili olan aktörlerin bu yasayı bilmiyor olmalarıdır. Öyle ki Kurum (Göç İdaresi) içindeki kişiler dahi bu yasayı yeterli derecede bilmemektedirler.

8- Yasanın madde gerekçelerine bakıldığında, gerekçelerin basit cümleler ile geçiştirildiği ve düzenlemenin yeterli mahiyette olmadığı anlaşılmaktadır.

9- Bu yasanın uygulamasında büyük hukuki sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle aşağıda değineceğimiz İdare Mahkemeleri ve Sulh Ceza hakimlerinin uygulamaya ilişkin yaklaşımları bireyin özgürlüğünün kısıtlar niteliktedir.

10-İdare Mahkemeleri ve Sulh Ceza hakimlerinin bu yasa hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Dolayısıyla uygulamada bir takım hukuki sorunlar ortaya çıkmakta ve bazen kişilerin özgürlük ve güvenlik hakları ihlal edilmektedir.

11-Uygulamada Mahkemelerin, yabancılar ile ilgili olarak menşe ülke veri tabanı bilgisine sahip olmamaları sebebiyle yapılan yargılamalarda büyük eksiklikler olmaktadır. Bu durum Adil Yargılanma ilkesine açıkça aykırıdır.

12-Yeni yasanın hiç bir eğitim çalışması yapılmadan hakimlerin önüne sunulması nedeniyle uygulamada yeknesaklık sağlanamamaktadır. Bu konuda hakimlere eğitim verilmesi büyük önem taşıyacaktır.

13- Yasanın bazı hükümlerinin kesin olması nedeniyle kararlar tek dereceli yargıya takıldığı için dosyalar kesinleşmektedir. Bu nedenlerden ötürü kişisel özgürlükler konusunda sorunlar yaşanmakta ve bu konular ile ilgili olarak, yüksek mahkeme kararları ve içtihatlar oluşamamaktadır. Aynı zamanda İHAS'nin 3,5,6 ve 13. Maddeleri konusunda işkence ve kötü muamele yasağı, kişi güvenliği ve özgürlüğü, adil yargılanma ilkeleri ihlal edilmekte ve kişilere etkin bir başvuru hakkı tanınmamaktadır. Dolayısıyla mahkemelerdeki bu uygulamanın yargısal denetimini sağlayacak mekaniz-

manın ne kadar sağlıklı yürüyeceği hususu ise ayrıca soru işareti mahiyetindedir.

14- 6458 sayılı yasanın 53/2 maddesi; "*Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye ba*şvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması halinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez. "hükmünü düzenlemiştir. Bu hükme göre; İdare Mahkemelerinin bu davalarda 15 gün içinde karar vermesi gerekmektedir. Ama uygulamada 15 gün içinde bir kararın verildiği görülmediği gibi İdare Mahkemeleri bu dosyalara gerekli hassasiyeti dahi göstermemektedirler. Öte yandan yukarıda belirttiğimiz gibi bu kararların kesin olması da İHAS 13. Maddesi kapsamında etkin başvuru yolunun kapatılması anlamına gelmektedir.

15-Yine en büyük sorunlardan birisi de mülteci hukuku ve bu alanlara ilişkin hassasiyetlerin avukatlarca bilinmemesidir. Bu konuda faaliyet gösterecek avukatların göç, mülteci ve buna benzer konularda hukuki ve psikolojik bir eğitimden geçmesi gereklidir. Müvekkil-vekil ilişkisinin gereği olarak, daha iyi hizmet sunabilmek adına Barolarca mutlak surette bu konuya ilişkin eğitim seminerlerine katılım şartı getirilmesi, aynı zamanda bu eğitimlerin belirli periyotlarla tekrarlanması gerekli ve önemlidir.

Açıkladığımız nedenden ötürü, Baroların adli yardımdan yapılacak vekil atamalarında, öncelikle verilen eğitimleri bitiren ve sertifika almış olan avukatları görevlendirmesi gerekmektedir.

16- Baroların kendi tercüman personelini bulundurmaları da özellikle menşe ülke ve bu alanda çalışan sivil toplum kuruluşları ile çalışabilmeleri konusunda büyük zayıflıklar

görüldüğünden, bu açığın kapatılması açısından faydalı olacaktır.

17- Avukatların görüşme sırasında yabancı müvekkili ile iletişiminde zorluklar yaşanmaktadır. Uygulamada genellikle İdari Gözetim Merkezlerinde bulunanlar içerisinde Türkçe bilen var ise onun tercümanlığından yararlanılmaktadır. Bunun haricinde bu yerlerde istihdam edilen tercümanlardan da yararlanılmaktadır. Oysa Baro tarafından görevlendiren tercümanlardan faydalanılması hem yabancı hem de avukat açısından iletişimin daha sağlıklı ve güvenli olması açısından yararlı olacaktır.

18- İdari Gözetim merkezlerinde ve kamplarda avukatların görüşme yapacakları özel ve müstakil bir oda mevcut değildir. Yabancı müvekkili ile herkesin bulunduğu ortamlar veya koridorlarda yapılan görüşmelerin avukatlık meslek onuru ile bağdaşmadığı ve müvekkili ile yapılan görüşmelerin sır niteliği taşıması (Avukatlık Kanunu 36. madde) nedeniyle İdari Gözetim merkezlerine bir an önce avukat odaları yapılması gereklidir. Öte yandan bir yabancı açısından da sorunlarını anlatacağı güvenli bir ortamın öneminin dikkate alınması gereklidir. Bunun yanında uygulamada, avukatların müvekkilleri ile görüşmeleri konusunda Göç İdaresi İl Müdürlükleri büyük sorunlar çıkarmakta, bazen avukatların yabancı müvekkilleri ile görüşmeleri mümkün olmamaktadır. Bu durum YUKK 59. maddesine açıkça aykırı olup uygulamada büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

19-Öte yandan 6458 sayılı yasanın 81/3 maddesi uyarınca başvuru sahibi ve uluslararası statü sahibinin sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan danışmanlık hizmetlerinden faydalanabileceği hükmü, uygulamada sadece psikososyal destek olarak algılanmakta olup hukuki desteğin de bu kapsamda düşünülmesi gerekmektedir.

20-İdari Gözetim merkezlerinde avukatların dosya inceleyebilmek için vekaletname sunmalarına rağmen, dosya inceleme

konusunda avukatlara karşı çeşitli mazeretler ileri sürülerek bir nevi dosya incelemeleri engellenmektedir. Dosya incelemek için sunulan dilekçe idari gözetim merkezi tarafından Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğüne havale için bırakıldığında bu dilekçelere uzun süre cevap verilmediği ve çeşitli bahaneler ileri sürülerek avukatlara zorluklar yaşatılmaktadır. Dosyalara cevap verilmemesi mülteci veya sığınmacıların süreli işleri konusunda sorunlar yaratmaktadır.

Her ne kadar başvuru sahibinin dosyasında gizlilik ilkesi (m.94/1) hakim ise de 6458 sayılı yasanın 94/2 maddesi gereğince başvuru sahibinin vekili, dosyayı inceleyebilir ve dosyadan birer örnek alabilir. Ancak Milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesine ilişkin belgeler incelenemez ve verilemez.

21-Baroların adli yardım talepleri konusunda hızlı bir şekilde hareket etmesi ve ekonomik ve sosyal duruma ilişkin bir takım belgeleri istememesi ve fakirlik gibi hususları hal ve şartlara göre karine kabul ederek karar vermesi gereklidir.

22-Adli yardım bütçesi konusunda devletin ayrı bir bütçe oluşturarak Türkiye Barolar Birliğine sunması ve Türkiye Barolar Birliğinin sığınma ve uluslararası koruma talebinde bulunan kişilerin sayısını da dikkate alarak bu fonu Barolara dağıtması gereklidir.

23-Adli yardım uygulamasında bazı Barolar, kendilerine gelen birçok talebi; çeşitli belgelerin eksikliğini ileri sürerek veya şartların oluşmadığını gerekçe göstererek geri çevirmektedirler. Bu konuda Baroların hukuk örgütü kimlikleriyle gereken hassasiyet ve özeni göstermeleri gerekmektedir.

24- Sığınmacıların büyük bir çoğunluğunun Ülke mevzuatı ve diğer konularda bilgilerinin olmadığı ve bu nedenle Baroların bu konuda onlara yol gösterici olmaları ve onları adli yardım mekanizmaları hususunda da bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Özellikle kendi ülkelerinde çocuk yaşta evlenme durumları yasal mevzuatlarına uygun iken bu konu-

da Türk mevzuatı detaylı bir şekilde anlatılmalı, cezai ve hukuki sonuçları üzerinde durulmalıdır.

25- Yasadaki bazı tanımlamalar konusunda sorunlar vardır. Örneğin 6458 sayılı yasanın 3. maddesindeki çocuk tanımı evrensel anlamda kabul gören bir tanım değildir. Yasaya göre; henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişi, çocuktur. Örneğin bir çocuk 18 yaşından önce evlenmiş ise bu çocuk ergin sayılacağından artık çocuk olarak kabul edilmeyecektir. Bu da çocuğun aleyhine sonuçlar doğurabilecektir. Kaldı ki geçici korumanın önemli unsurlarından biri de çocuğun yüksek yararıdır.

C- SIĞINMACILARIN HUKUKİ YARDIMA ULAŞMA HAKKI VE TÜRKİYE UYGULAMASINA İLİŞKİN SORUNLAR

Sığınmacıların veya mültecilerin ülkemizde yaşamış oldukları en önemli sorunlardan birisi de hukuki sorunlardır. Bu sorunlara kısaca bakacak olursak;

a- Ceza ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin sorunlar

aa-Müdafi ve vekaletname sorunu

CMK'nun 147/1-c ve 150/1 maddeleri uyarınca şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafii seçmesi istenir. Seçme ile kastedilen şüpheli ve sanığın kendi imkanları ile bir müdafi yardımından faydalanmasıdır. Şüpheli veya sanık ekonomik olarak müdafii seçemeyecek durumda olduğunu beyan eder veya müdafi talebinde bulunursa bir müdafi görevlendirmesi yapılır.

MADDE 147 /1-c)*Müdafi seçme hakkının bulunduğu ve onun hukuki yardımından yararlanabileceği, müdafiin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği, kendisine bildirilir. Müdafi seçecek durumda olmadığı ve bir müdafi yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafi görevlendirilir.*

MADDE 150/1) *Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafi seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafi seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafi görevlendirilir*

CMK m.150/2 ve 150/3 hükümleri ise istem aranmaksızın müdafiin derhal tayininin gerekli olduğu durumları düzenlemiştir. İlgili hükümler uyarınca çocuğa, ayrıca kendini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz olan sanık veya şüpheliye, alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan sanık veya şüpheliye istemi aranmaksızın müdafii tayin edilir. Buna göre;

CMK 150/2*) Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunmayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafi görevlendirilir.'*

Keza, mağdur ve müşteki içinde bazı koşullarda doğrudan avukat tayini zorunludur. Konuyla ilgili CMK m.239/2 mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk veya sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derece de akıl hastası olması durumunda isteme bağlı kalmaksızın avukat tayinini zorunlu kılmıştır. Buna göre;

CMK 239/ 2) *Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunmayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz.'*

Ceza Muhakemesi Kanunun 188/1. Maddesine göre; *"(1) Duruşmada, hükme katılacak hâkimler ve Cumhuriyet savcısı ile zabıt kâtibinin ve* ***Kanunun zorunlu müdafiliği kabul ettiği hâllerde müdafiin hazır bulunması şarttır****."*

Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafi ve Vekillerin Görevlendirilmesi ile Yapılacak Ödemelerin Usul Ve Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin konuyla ilgili hükmü şöyledir:

MADDE 5 - (1) *Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafi seçmesi istenir. Müdafi seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, görevlendirilecek müdafie yapılacak ödemelerin yargılama giderlerin-*

den sayılacağı ve mahkûmiyeti hâlinde kendisinden tahsil edileceği hususu hatırlatılarak talep ettiği takdirde barodan bir müdafi görevlendirmesi istenir.

***(2)** Şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunmayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise ya da hakkında alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı soruşturma ya da kovuşturma yapılıyorsa istemi aranmaksızın barodan bir müdafi görevlendirilmesi istenir. Ancak bunun için şüpheli sanığın müdafiinin olmaması şarttır.*

Yukarıda belirtmiş olduğumuz hükümler mevzuatımızda zorunlu müdafiliğin belirli durumlar için öngörüldüğünü ancak sığınmacılar/mülteciler konusunda ise bir düzenleme olmadığını da ortaya koymuştur. Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafi ve Vekillerin Görevlendirilmesi ile Yapılacak Ödemelerin Usul Ve Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin 5/1 maddesindeki düzenleme ise ayrıca İnsan Hakları Mahkemesinin vermiş olduğu birçok karara da açıkça aykırı nitelik taşımaktadır. Özellikle Yönetmeliğin 5/1 maddesindeki; Müdafi seçebilecek durumda olmadığını beyan eden kişiye, bir müdafi atanacağı ancak müdafiye yapılacak ödemelerin yargılama giderlerinden sayılacağı ve mahkûmiyeti hâlinde kendisinden tahsil edileceği hususu kanımızca uluslararası hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Aşağıda sunacağımız Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları bu hükmün yanlışlığını gözler önüne sermektedir.

Öte yandan Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan yabancılara hukuki yardım sağlanması konusunda ceza mevzuatımızda açık bir hüküm bulunmamasına rağmen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. ve 6.maddesi çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin sanığın/şüphelinin yargılamaya/soruşturmaya etkin katılımı amacıyla gerekli hallerde ulusal makamlarca/mahkemelerce doğrudan avukat tayin edilmesinin zaruri olduğu yönlü içtihatlarını Anayasa m.90/son yollamasıyla hesaba katarak, Türkçe bilmeyen kişiler açısından müdafi tayininin zorunlu olduğu rahatlıkla söylenebilir. İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/3-c maddesine göre; *"Kendi kendini*

savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilir." hükmü herkes için geçerli olduğundan özellikle adaletin selameti prensibi gereğince yabancıların da bu haktan yararlanması gerekir. Nitekim Yargıtay 1.Ceza Dairesi[3] 2014/800 Esas, 2014/3220 karar ve 21.5.2014 tarihli kararına bakıldığında kişinin(sığınmacı veya mülteci) ücretsiz müdafii yardımından faydalanması gerekmektedir. Buna göre;

"Sanık R.'in mağdur F.'yi olası kastla yaralama suçundan kurulan hükümde, CMK.nun 231/5 maddesi uyarınca hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin karar aynı Yasanın 231/12 maddesi uyarınca itiraza tabi kararlardan olduğundan ve temyiz kabiliyeti bulunmadığından, bu suçtan kurulan hükmün mahallince incelenmek üzere temyiz incelemesi dışı tutulmasına karar verilmiştir.

Toplanan deliller karar yerinde incelenip, sanık R.'in mağdur B. D.'i kasten öldürme suçuna teşebbüsünün sübutu kabul, oluşa ve soruşturma sonuçlarına uygun şekilde suç niteliği tayin, takdire ilişen cezayı azaltıcı sebebinin niteliği takdir kılınmış, savunması inandırıcı gerekçelerle reddedilmiş, incelenen dosyaya göre verilen hükümde bozma nedenleri dışında isabetsizlik görülmemiş olduğundan, sanık müdafiinin vasfa yönelen ve yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddine,

Ancak;

a- Sanık R.'in mağdur B. D.'e nişan alarak çok sayıda ateş ettiği, etraftakilerin müdahalesi nedeniyle mağdurun yara almadığı olayda, teşebbüs nedeniyle 9 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası öngören 5237 sayılı TCK.nun 35. maddesi uyarınca yapılan uygulama sırasında, zarar ve tehlikenin ağırlığı birlikte değerlendirilerek alt sınırdan ceza verilmesi yerine 12 yıl hapis cezası verilerek fazla ceza tayini,

---

[3] Yargıtay 1. Ceza Dairesi 21.05.2014 tarih 2014/800 Esas, 2014/3220 Karar

b- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi delaleti ile Ülkemizin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/3-c maddesi uyarınca, ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Sözleşmenin anılan maddesinde yer alan ücretsiz müdafii yardımından yararlanma koşullarından "adaletin selametinin gerektirmesi" kıstası ile ilgili yerleşmiş içtihatları da dikkate alınarak; sanık R.'in CMK.nun 150/2 maddesi uyarınca kendisine atanan müdafii yardımından ücretsiz olarak faydalanma hakkı bulunduğu halde, müdafii ücretinin sanıktan tahsiline karar verilmesi, bozmayı gerektirmekle, sanık müdafiinin temyiz itirazının bu itibarla kabulüyle, hükmün tebliğnamedeki düşünce gibi BOZULMASINA, 21.05.2014 gününde oybirliği ile, karar verildi."

bb-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin müdafii tayinine ilişkin bazı kararları

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, özgürlüğün kısıtlanması riskinin mevcut olması halinde, **adaletin selameti prensibi** gereğince, gerekli hukuki yardımın sağlanması amacıyla müdafii tayininin gerekli olduğuna hükmetmiştir.

1- Benham / Birleşik Krallık kararı

"... Özgürlükten yoksun bırakmanın muhtemel olduğu bir durumda, adaletin selameti hukuki temsilin prensip olarak mevcut olması çağrısında bulunur. Bu bağlamda, Bay Benham azami **3 aylık bir hapis** cezasıyla karşı karşıyadır.

Ayrıca, sulh hakimlerinin uygulamak zorunda oldukları hukuk çok açık değildir. Özellikle de ağır ihmale dair testi anlamak ve uygulamak çok güçtür...

Bay Benham'ın karşı karşıya olduğu cezanın ciddiyeti ve uygulanabilir hukukun karmaşıklığı açısından Mahkeme, *adaletin selameti gereğince, adil bir yargılamanın sağlanması amacıyla, Bay Benham'ın Sulh mahkemesindeki yargılama sırasında ücretsiz hukuki temsilden yararlanması gerektiği* düşüncesindedir."

Bu kararda görüldüğü gibi 3 ay gibi kısa süreli hürriyeti kısıtlayıcı bir hapis cezası ihtimalinde bile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kişinin ücretsiz hukuki temsilden yararlanması gerektiğini belirtmiştir.

2-Quaranta / İsviçre kararı

"Adaletin selametinin" başvurucunun karşılıksız adli yardımdan yararlanmasını gerektirip gerektirmediğini tespit etmek üzere, Mahkeme çeşitli kriterleri dikkate alacaktır….

İlk olarak, Bay Quranta'ya isnat olunan suçun ciddiliği ve mahkum edilme riskiyle karşı karşıya bulunduğu cezanın şiddeti hesaba katılmalıdır. İlaçların Uygunsuz Kullanımına İlişkin Federal Yasanın 19.maddesinin 1. paragrafı, İsviçre Ceza yasasının 36. maddesiyle bağlantılı olarak ele alındığında olası azami ceza 3 yıllık hapis cezasıdır. Görülmekte olan bu davada karşılıksız adli yardım sadece, karşı karşıya kalınan riskin büyüklüğü nedeniyle verilmesi gerekmekteydi.

Ek bir faktör ise davanın karmaşıklığıdır. Dava maddi olayların tespiti açısından özel bir güçlük ihtiva etmemektedir. Buna karşın iddia edilen suçun başvurucunun 1982 yılından itibaren konu edildiği şartlı tahliye döneminde işlenmiş olması nedeniyle davanın sonucu hatırı sayılır bir önem arz etmektedir. Bu nedenle Ceza Mahkemesi ertelenen cezanın tekrar aktif hale getirmek ve yeni ceza hakkında karar vermek zorunda kalmıştır. Yargılama sırasında bir avukatın duruşmalara katılımı sanığın savunması özellikle Mahkemenin yetkisinde olan çok sayıdaki tedbirler bağlamında en iyi koşulları yaratacaktır.

Kendi içinde karmaşık olan böylesi meseleler Bay Quranta'nın kişisel durumu nedeniyle çok daha fazla karmaşıklık ihtiva etmektedir. Yoksul ve yabancı kökenli genç bir yetişkin olan sanık hiçbir mesleki eğitim almamış ve uzun bir sabıka kaydına sahiptir. 1975'ten buya uyuşturucu kullanan, 1983'ten bu yana günlük olarak uyuşturucu alan başvurucu ailesiyle birlikte soysa yardım ödemeleri sayesinde yaşamaktadır.

Bu koşullar altında bir avukatın yardımı olmaksızın soruşturma yargıcı ve Ceza Mahkemesi huzuruna tek başına çıkması etkili bir şekilde kendisini savunmasına olanak vermemiştir..."

3-Kamasinski-Avusturya davası

"Kuşkusuz adli yardım yoluyla bir savunma avukatının tayini, tek başına 6. maddenin 3. fıkrasının (c) bendinin gereklerine uyma sorununu çözmüş demek değildir... AİHS, hakları kuramsal ve hayali değil, uygulanabilir ve etkin tarzda güvence altına almayı amaçlamıştır... **Adli yardım amacıyla avukat tayini kendi başına etkili bir yardım sağlayamaz; zira... tayin edilen avukatın... uzunca bir dönem boyunca görevini yapmasına engeller çıkabilir veya avukat bu görevleri yapmaktan kaçınabilir. Yetkili merciler durumdan haberdar oldukları takdirde, ya bu avukatın yerine başkasını tayin etmeli, ya da onu görevlerini yerine getirmeye zorlamalıdır.** "

Yukarıdaki her üç karara bakıldığında İnsan Hakları Mahkemesi;

- Suçun ciddiliği ve mahkûmiyet riski,
- Olası cezanın şiddeti,
- Kişinin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum,
- Olayların karmaşıklığı

hususlarının değerlendirilerek kişiye ücretsiz müdafi atanıp atanmamasına karar verilmesi gerektiğini açıkça belirtmiştir.

Bunun yanında Kamasinski/Avusturya kararında da ayrıca kişiye sağlanan Müdafiin görevini sonuna kadar yapması gerekir. Eğer müdafiin görevini yapmasına engel bir durum var ise yerine başka bir müdafiin atanmasını veya müdafiin görevini yerine getirmeye zorlanması gereklidir.

cc- Müdafii konusunda yasal değişiklik ihtiyacı

İç hukukta halen büyük bir sorun olarak görülen sığınmacılara/mültecilere müdafi atanması konusunda bir takım yasal değişikliklere gidilmesi gerekmektedir.

Kanımızca Ceza Muhakemesi Kanununda bu tür sıkıntıların önüne geçilmesi için bu kanunun 150/2. maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlemelidir.

'Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunmayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafi görevlendir. **Türkçe bilmeyen ve müdafii bulunmayan yabancı şüpheli ve/veya sanık için de istemi aranmaksızın bir müdafi ve çevirmen görevlendirilir'.**

Keza bir suçun mağduru ve/veya şikâyetçisi olan mülteci/sığınmacı ve/veya göçmen kaçakçılığı mağduru açısından da aynı şekilde bir avukat tayini uygun olacaktır. Konuyla ilgili Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 239.maddesinin 2.fıkrasına aşağıdaki altı çizili ibarenin eklenmesi uygun olabilir:

'Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunmayacak derecede akıl hastası veya **insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı mağduru Türkçe bilmeyen yabancı ise avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz.'**

Ceza Muhakemesi Kanunu yanında, Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafi ve Vekillerin Görevlendirilmesi ile Yapılacak Ödemelerin Usul Ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik'in 5. maddesinin 1. fıkrasındaki hükmün doğrudan kaldırılması ve 2. fıkrasındaki zorunlu müdafilik içerisine Türkçe **bilmeyen ve müdafii bulunmayan yabancı şüpheli ve/veya sanık için de istemi aranmaksızın bir müdafi ve çevirmen görevlendirilir' şeklindeki ibarenin eklenmesi gerektiği kanısındayız.**

Bütün bunların yanında bugün yaşanan en önemli sorun, mecburi müdafiliğin dışında kalan ve sığınmacıların kendi istekleri doğrultusunda bir müdafi yardımını talep ettikleri durumlardan kaynaklanmaktadır.

Sanık veya şüpheli, zorunlu müdafilik kapsamı içinde bir suçla itham ediliyorsa veya zorunlu müdafilik kapsamı dışında kalmakla birlikte sanık/şüpheli barodan atanan müdafi dışında başka bir vekil ile kendisini temsil ettirme talebinde bulunmuş ise burada birçok sorun ile karşılaşılmaktadır.

Öncelikle bu kişilerin (sığınmacıların/mültecilerin) çoğunun pasaport gibi evraklarının olmamasından dolayı müdafi tayin ederken **vekâletname çıkaramadıkları** bilinen bir gerçektir. Esasında Vekâletnamenin bir ispat şartı olmasına rağmen uygulamada mahkemelerin mutlak surette vekâletname istemeleri nedeniyle sığınmacıların kendi tercihleri doğrultusunda müdafi yardımından istifade edemedikleri görülmektedir. Uygulamada bu konuya ilişkin olarak İdare Mahkemelerinin kararlarına bakıldığında; hukuk ve idare davalarında sığınmacılar/mülteciler adına vekâletname sunulmadan davaların takip edileceği veya açılacağı yönünde olumlu gelişmeler vardır. Ancak bu konuda yerleşik bir içtihat olmadığından uygulamada farklı kararlar ile de karşılaşılmaktadır. Ceza Muhakemesi hukukunda esasen konuya ilişkin çok fazla sorun olmamakla beraber uygulamada bazı hakim ve savcıların vekaletname konusunda ısrarlı tutumları bir takım sıkıntıların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Özellikle soruşturma aşamasında, sadece yabancılar açısından değil Türk vatandaşlarının vekilliği yürütülürken bile büyük sorunlar yaşanmaktadır.

Oysa **20.10.1975 tarih 1975/7 Esas 1975/9 Karar sayılı Yargıtay İçtihadı birleştirme kararına**[4] göre vekâlet sunulmasına gerek yoktur. Bu karara göre; "*Ceza mahkemesinde sanığın yanında onu savunan, bu görevi mahkemece de kabul edilmiş olan ve 137. maddeye göre avukat veya dava vekilliği niteliği bulunan müdafii, artık sanığın savunmasını tümü ile üzerine almıştır. Savunduğu sanık aleyhine verilen bir hüküm için kanun yoluna başvurması da savunmanın gereği ve devamıdır. Ayrıca vekâletname aranmasına yasal neden yoktur. Sanığın müdahilini azlettiğine ya da müdafiin yaptığı temyize katılmadığına ilişkin açıklanmış bir beyanı dosyada yoksa müdafiin temyizi geçerlidir. Temyiz incelemesi yapılır.*

Bu karar gereğince Ceza Mahkemesinde sanığın bir avukata ayrıca vekâletname vermesi gerekmez. Kaldı ki bu kişiler bir avukata vekâletname verme amacıyla Noterlere gittiklerinde

[4] Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu 20.10.1975 tarih 1975/7 Esas, 1975/9 Karar

Geçici Koruma Yönetmeliğinin 22. maddesinde kendilerine verilen geçici koruma kimlik belgeleri ile işlemlerini yapabilecekleri rahatlıkla söylenebilir. Ancak maalesef Noterler resmi belgeler (nüfus cüzdanı, pasaport ve ehliyet vs.) olmaksızın işlem yapmamaktadırlar. Sığınmacıların yoğun olarak bulunduğu bazı illerde Noterlerin, geçici kimlik belgelerine göre vekâletname çıkarma konusunda sıkıntı çıkarmadıkları ancak diğer yerlerde ise halen büyük sıkıntılar yaşandığı gözlenmektedir. Oysa Türkiye Noterler Birliği tarafından yayımlanan 19.09.2014 tarihli ve 93 sayılı genelge ile bu hususta Noterlere sığınmacı/mültecilerin geçici koruma kimlik belgeleri ile vekaletname çıkarabilecekleri hususunda gerekli bilgiler verilmiştir.

Vekâletname eksikliği uygulamada başkaca sıkıntılara da sebep olmaktadır. Örneğin şüpheli veya sanık müdafiinin savunma yapabilmesi için dosyadan örnek alması vekâletnamenin varlığına bağlıdır. Avukatlık Kanununun 2. maddesinin 3. fıkrası;

"Yargı organları, emniyet makamları, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri, özel ve kamuya ait bankalar, noterler, sigorta şirketleri ve vakıflar avukatlara görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak zorundadır. Kanunlarındaki özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu kurumlar avukatın gerek duyduğu bilgi ve belgeleri incelemesine sunmakla yükümlüdür. ***Bu belgelerden örnek alınması vekaletname ibrazına bağlıdır.*** *Derdest davalarda müzekkereler duruşma günü beklenmeksizin mahkemeden alınabilir."* şeklindedir.

Yine Avukatlık Kanunu 46. maddesi de benzer bir düzenleme öngörmüştür. Buna göre;

Avukat, işlerini kendi sorumluluğu altındaki stajyeri veya yanında çalışan sekreteri eliyle de takip ettirebilir, fotokopi veya benzeri yollarla örnek aldırabilir. Avukatın onanmasını istemediği örnekler harca tabi değildir.

Avukat veya stajyer, vekâletname olmaksızın dava ve takip dosyalarını inceleyebilir. Bu inceleme isteğinin ilgililerce yerine getirilme-

si zorunludur. ***Vekâletname ibraz etmeyen avukata dosyadaki kâğıt veya belgelerin örneği veya fotokopisi verilmez.***

Esasında dosyadan örnek alma işlemini bizzat sığınmacının kendisi de yapabilir. Ancak bu ülkenin dilini ve yasalarını bilmeyen sığınmacı veya mülteciye bu şekilde bir sorumluluk yükleyerek onun müdafii yerine, kendisinden bir takım hukuki işlemlerin takibini istemenin doğru olmadığı ve ayrıca sığınmacının/mültecinin bir suç sebebiyle tutuklu olduğu veya bu kişinin başka bir yerde bulunması durumunda vekâletname olmadan dosyadan örnek almanın mevzuat açısından oldukça zor olduğu söylenebilir.

Öte yandan uygulamada Cumhuriyet Savcıları, soruşturma sırasında dosya incelemek için bile vekâletname istemektedirler. Bu konuda Yargıtay 10. ve 15. Ceza Dairelerinin kararları, sadece mülteci/sığınmacıların değil ülke vatandaşı olanları da zor durumda bırakacak nitelikte kararlardır. Örneğin Yargıtay 10. Ceza Dairesinin 2013/9333 Esas 2013/7369 ve 9.9.2013 tarihli kararına[5] özet olarak bakacak olursak;

"*Soruşturma dosyasını inceleme isteğinde bulunan avukatın, şüphelinin müdafii olmadığı ve adı geçen şüpheliye ait vekaletnamesi de bulunmadığı için soruşturma dosyasını inceleyemeyeceğinin gözetilmesi gerekir***." şeklindeki kararı gereğince bugün ülkemizde bulunan sığınmacı ve mültecilerden vekaletname almadan bir çok işlemin yapılamayacağı da açıkça ortadır.**

Yukarıdaki karar gereğince, Baro tarafından atanan zorunlu müdafiin vekaletname sunmadan dosyadan örnek alması mümkündür. Ancak bahsi geçen husus zorunlu müdafilik dışındaki, kişinin kendisi tarafından atanan müdafiin dosyadan örnek alması durumudur. Bu kişilerin ise dosyadan örnek alması yukarıda sunulan karar gereğince mümkün görünmemektedir.

Burada yapılması gereken ise şudur; Geçici Koruma Yönetmeliğinin 22. maddesinde belirtilen geçici koruma kimlik

[5] Yargıtay 10. Ceza Dairesi 09.09.2013 tarih 2013/9333 Esas 2013/7369

belgeleri olmasa bile tıpkı İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruda olduğu gibi vekaletname yerine geçmek üzere düzenlenen yetki belgesinin geçerli olarak kabul edilmesi bu sorunu ortadan kaldıracaktır. Dolayısıyla vekaletnamenin sadece Noterler tarafından verilmesi yerine bu konularda ilgili kişiler tarafından avukatlara yetki belgesi verilerek sorun çözülebilir. Ayrıca hukuk davalarına ilişkin adli yardım görevlendirmelerinde baroların CMK'da uygulamasının esas alınması faydalı olacaktır.

Açıklanan bu durumlar karşısında Avukatlık Kanunu 2. ve 46. maddelerine ekleme yapılarak "sığınmacı/mülteci/yabancı tarafından düzenlenmiş avukat yetkilendirmesi içeren belge ile vekaletname aranmaksızın istedikleri belgelerin dosyadan almaları" şeklinde bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

dd-Mahkemelerde tercüman bulundurma hakkı ve uygulamadan kaynaklanan sorunlar;

Uygulamada sık karşılaşılan konulardan birisi de mahkemelerde tercüman bulundurma sorunudur. Burada karşılaşılan iki temel sorun; yeterli ve kalifiye düzeyde tercüman bulunmaması ile hiç tercüman bulunmayan hallerdir.

Ceza Muhakemesi Kanunu 202. maddesi tercüman bulundurulacak halleri belirtmiştir. Buna göre;

MADDE 202 - (1) *Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir.*

(2) *Engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar, anlayabilecekleri biçimde anlatılır.*

(3) *Birinci ve ikinci fıkra hükümleri,soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanır. Bu evrede tercüman, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından atanır.*

(4) *Ayrıca sanık;*

a) *İddianamenin okunması,*

b) *Esas hakkındaki mütalaanın verilmesi, üzerine sözlü savunmasını, kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapabilir. Bu durumda tercüme hizmetleri, beşinci fıkra uyarınca oluşturulan listeden, sanığın seçeceği tercüman tarafından yerine getirilir. Bu tercümanın giderleri Devlet Hazinesince karşılanmaz. Bu imkân, yargılamanın sürüncemede bırakılması amacına yönelik olarak kötüye kullanılamaz.*

(5) Tercümanlar, il adli yargı adalet komisyonlarınca her yıl düzenlenen listede yer alan kişiler arasından seçilirler. Cumhuriyet savcıları ve hâkimler yalnız bulundukları il bakımından oluşturulmuş listelerden değil, diğer illerde oluşturulmuş listelerden de tercüman seçebilirler. Bu listelerin düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.

Yukarıdaki hükmün 4. fıkrasının (b) bendi tercüman giderlerinin hazine tarafından karşılanmayacağından bahsetmektedir. 5.3.2013 tarih ve 28578 sayılı resmi gazetede yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Tercüman Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmeliğin Tercüman giderleri başlığı altındaki 12. maddesinin 1. fıkrasına bakıldığında tercüman giderlerinin yargılama gideri sayılmadığı ve devlet hazinesinden karşılanacağı belirtmiştir. Maddenin 2. fıkrası ise; sanık, iddianamenin ve mütalaanın okunmasından sonra kendisini daha iyi ifade ettiği başka bir dilde savunmak yapmak istediği takdirde tercüman giderleri yargılama gideri kabul edilir ve hazine tarafından karşılanmaz. Maddeye göre;

MADDE 12 - (1) *Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercümanın giderleri, yargılama gideri sayılmaz ve bu giderler Devlet Hazinesince karşılanır.*

(2) Komisyonlarca oluşturulan listelerden Kanunun 202 nci maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında sanık tarafından seçilen tercümanın giderleri Devlet Hazinesince karşılanmaz. Bu durumda, mahkeme tercüman gideri ile vezneye yatırılması gereken süreyi belirler.

Burada hem Ceza Muhakemesi Kanunu hem de konuyu düzenleyen yönetmelik hükümlerinin İHAS 6/3-e maddesi ile uyumlu olmadığı görülmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunu 202. maddesindeki "Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir." İbaresi İHAS 6/3-e maddesinde geçen "Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak" ibaresinden farklıdır. Meramını anlatmak ibaresi, duruşmada kullanılan dili anlamak anlamına gelmez. Bu sebepten Ceza Muhakemesi Kanununun bu hükmü kanımızca İHAS 6/3- e maddesi anlamında kişilere tam olarak güvence vermemektedir.

Öte yandan burada tartışılması gereken bir başka husus; İnsan Hakları Mahkemesinin tercüman istemi hakkında aradığı şartlar oluşmak koşulu ile mahkemenin hangi aşamasında olursa olsun kişilerin ücretsiz tercüman yardımından faydalanması gerekliliğidir. Oysa Ceza Muhakemesi Kanununun 202. maddesinin 4. fıkrasında iddianamenin okunmasından ve esas hakkındaki mütalaanın verilmesinden sonra sanık tarafından tercüman istenildiğinde; masraflara sanığın katılacağı, bunun yargılama gideri olmayacağı ve hazine tarafından karşılanmayacağı belirtilmiştir. Oysa yukarıda belirttiğimiz gibi İHAS'ın 6/3-e maddesi gereğince kişi mahkemenin her aşamasında tercümandan ücretsiz olarak yararlanmalıdır. Adaletin selameti ilkesi de bunu gerektirir.

Bütün bunların yanında ceza mahkemesindeki duruşmalar iddianamenin okunması ile başlar. Eğer sanık iddianamenin okunmasından sonra ücretsiz tercüman hakkından yararlanamayacaksa o zaman sanığın savunma hakkı elinden alınmış olacaktır. Esasında sanığın savunması zaten iddianamenin okunmasından sonra alınmaktadır. Burada denebilir ki; sanık hazırlık soruşturmasında savunmasını tercüman olmadan yaptığından duruşmada da tercümana gerek olamayabilir. Ancak bize göre bu düşünce hatalı bir düşünce olup, sanığın

mahkemede tercüman istemesi durumunda, sanığın gerçekten tercüman ihtiyacı varsa, bu durumda sanığın savunmasını yapabilmesi için bir tercümanın mutlaka duruşmada hazır edilmesi gereklidir. Bu durumda da sanığın herhangi bir şekilde tercüman giderine mahkum edilmemesi gereklidir. Açıkladığımız hususlar karşısında; Ceza Muhakemesi Kanunundaki bu hükmün yeniden düzenlenmesi gereklidir.

AİHM, Luedicke / Federal Almanya Cumhuriyeti kararında;

"... 6. maddenin 3-e paragrafı tarafından korunan hakkın, mahkemede kullanılan dili konuşamayan veya anlayamayan her kişiye, yapılan masraf sonradan talep edilmeden, bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanma hakkını **tanıdığı sonucuna varmıştır."**

Ancak uygulamada tercüman bulunamadığı zamanlarda, mahkemelerce tercüman olarak katip vs kişilerin kullanılması temel bir sorun olarak karşımıza çıkmakta, buna karşın hukuki konularda tercümanlık yapmanın zorluğu da dikkate alınarak bu tür işlerde nitelikli kişilerin tercümanlığından yararlanması gerektiği kanısındayız.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kamasinski / Avusturya, kararında;

"... yetkili makamların söz konusu yükümlülüğü, pratik ve etkili olması amacıyla, tercüman tayin edilmesi ile sınırlı olmayıp, ilgili dava koşullarında bu konuya dikkat çekilmesi halinde, bir dereceye kadar sunulan tercüme hizmetinin yeterliliğine ilişkin müteakip kontrolü de kapsayabilir. AİHM, alınan bütün ifadelere dayanarak, Kamasinski'nin yetersiz tercüme nedeniyle hakkında verilmekte olan ifadeleri anlayamadığının veya kendi adına sanıkların sorgulanmasını veya çapraz sorgulanmasını sağlayamadığının doğrulanmadığı" sonucuna varmıştır.

Öte yandan bir suç işlediği iddia edilen mülteci veya sığınmacı ile yapılan avukat görüşmelerinde, iletişim kurma anlamında büyük zorluklar yaşanmaktadır. Uygulamada genellik-

le İdari Gözetim Merkezlerinde bulunanlar içerisinde Türkçe bilen var ise onun tercümanlığından yararlanılmaktadır. Bunun haricinde bu yerlerde istihdam edilen tercümanlardan da yararlanılmaktadır. Ancak bu durumda yabancı şüpheli ve sanığın, devletin resmi görevlisi olarak çalışan tercümanın yanında kendi müdafiine olayın tüm yönlerini anlatmasının zor olduğu ve şüpheli veya sanık olan yabancının olayın tüm yönlerini müdafii ile paylaşamaması nedeniyle bu kişilerin savunma haklarının kısıtlandığı gözlenmektedir. Bu nedenle avukat ile müvekkilinin iletişiminde Barolar tarafından tercüman atanmasının daha yararlı olacağı düşünülebilir. Ancak Barolaların bu imkanları sunabilmesi için de maddi desteğe ihtiyaçları olduğu unutulmamalıdır.

ee-6458 sayılı YUKK'unda tercümanlık

6458 sayılı yasada uluslararası koruma başvurusu sırasındaki kayıt ve mülakat işlemlerinde, başvurucu için bu görüşmelerde tercümanlık hizmeti sağlanmaktadır. Konuyu düzenleyen 70. maddenin 2. fıkrasına bakacak olursak;

MADDE 70 (2) *Başvuru sahibinin talep etmesi halinde, başvuru, kayıt ve mülakat aşamalarındaki kişisel görüşmelerde tercümanlık hizmetleri sağlanır.* şeklindeki hüküm ile bireysel başvuru sırasında da bu kişilere tercüman atandığını görmekteyiz.

Yukarıdaki bu hüküm Ceza Muhakemesi Kanununa göre daha özenli hazırlanmış ve başvuru sahibinin talebini yeterli görmüştür.

Bununla birlikte geri gönderme merkezleri, kabul ve barındırma merkezlerinde avukatlar bu kişilerle yaptıkları görüşmelerde büyük sıkıntı yaşamaktadır. Yukarıda belirttiğimiz gibi bu sıkıntılardan birincisi sığınmacıların veya mültecilerin avukatı ile görüşme yaparken burada hizmet veren tercümana yeterince güvenmediğinden avukatı ile konuşması gereken her konuyu konuşamamakta ve bazı hususlarda gerçek dışı bilgiler bile vermektedirler. Avukatlık Kanunu 36. madde gereğince sır niteliğinde olan hususların sadece avukatı ile paylaşmak

isteyen kişi, kendi avukatına detaylı bilgi verememekte bu durum da ileride onun aleyhine sonuçlar doğurmaktadır.

İkinci olarak buralarda bulunan tercümanların eksik ve yetersiz tercümeleri sebebiyle gerekli iletişim kurulamamaktadır.

b- Özel hukuk ve idare hukukuna ilişkin sorunlar

Ceza yargılamasının yanı sıra her ne kadar idare ve hukuk yargılaması açısından da adli yardım mümkün ise de, bu kategori kapsamına giren kişilerin çoğunlukla belli bir ikametgâhlarının bulunmaması, muhtarların bazı sebeplerden dolayı bu kategoriye mensup kişileri kaydetme hususunda çekingen davranmaları, Barolarca ve mahkemelerce adli yardım başvurusu için istenilen belgelerin temin edilmesinde yaşanan güçlükler ve bir takım diğer bürokratik engeller, bu kişilere hukuki yardım temini açısından temel bir mevzuat düzenlemesini gerektirmektedir.

Uygulamada birçok baro bu konuları çözmüş olmakla beraber maddi olanakların eksikliği büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bazı Barolar ise kendilerine gelen adli yardım taleplerini yukarıda belirttiğimiz belgelerin eksikliğine dayandırarak reddetme yoluna gitmektedirler.

Özel hukuk ve idare hukukuna ilişkin en önemli sorun sığınmacıların/ mültecilerin noterlerde vekâletname çıkarma işlemidir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi genelde bu kişilerin pasaport gibi belgelerinin eksikliği nedeniyle vekâletname çıkarma konusunda büyük sorunlar yaşanmaktadır. Esasında burada da sorun, Baroların tıpkı ceza davalarından müdafi atamaları için verdikleri yetki belgesi ile aşılabilir. Ayrıca Noterlerin vekaletname düzenlemesine gerek olmadan Baroların vermiş olduğu yetki belgesi ile atanan avukatın dava açma, davayı takip etme, dosyadan örnek alma vs. işlemleri yapabilmesi gerekir.

Temel bir mevzuat düzenlemesinin alacağı zaman ve konunun acilliğini dikkate alarak Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği'nde yapılacak bir değişiklikle en azından

bugün için bu kategori kapsamındaki kişilere ceza yargılaması dışındaki konularda da ücretsiz hukuki yardım sağlanması mümkün olabilir. Konuyla ilgili olarak Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliğinin 5.maddesine aşağıdaki altı çizili olarak verdiğimiz ibareler eklenebilir.

aa-Türkiye Barolar Birliği Adli Yardım Yönetmeliği

MADDE 5) *Adli yardım istemi, hizmetin görüleceği yer adli yardım bürosuna ve temsilciliklerine yapılır. Başvurularda, adli yardım başvuru formu doldurulur ve adli yardım esas defterine kaydedilir.*

Adli yardım bürosu ve temsilcilikleri, istem sahibinden gerekli bilgi ve belgeleri ister, istemin haklılığı konusunda uygun bulacağı araştırmayı yapar, gerektiğinde karar verir. Bu araştırma, kamu ve özel kurum ve kuruluşları, adli yardım bürosuna ve temsilciliklerine yardımcı olur.

*Adli yardım isteminin reddi halinde istemde bulunan; tebliğinden itibaren **on gün** içinde yazılı veya sözlü olarak baro başkanına başvurabilir. Baro başkanı **yedi gün** içinde karar verir, bu karar kesindir. Süresinde karar verilmediği taktirde talep ret edilmiş sayılır.*

Adli yardım görevi serbest çalışan avukatlara eşitlik ilkesi esaslarına göre verilir.

Sığınmacılar, mülteciler, sığınma veya iltica talebi değerlendirilenler veya bu talepleri yetkili makamlarca red edilen yabancı uyruklu kişiler, adli yardım başvurularının değerlendirilmesinde istenen ikametgah, fakirlik belgesi, kimlik veya pasaport gibi belgelerden muaf tutulur. Bu kişilerce yapılmış olan başvurular, İçişleri Bakanlığı veya Valilik gibi resmi kurumlar veya Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından düzenlenen tanıtım belgeleri veya geçici ikamet tezkeresinde belirtilen bilgiler esas alınarak değerlendirilir ve buna göre atanan müdafie yetki belgesi verilir.

Herhangi bir nedenden ötürü kolluk tarafından alıkonulan yabancı uyruklu kişilerin bulundukları/tutuldukları ilin

Barosunun Adli Yardım Bürosuna bizzat ulaşabilmelerinin mümkün olmadığı hallerde adli yardım talepleri telefon, mektup, e-posta yoluyla veya varsa müdafisi tarafından baroya iletilir ve belgeleri daha sonra tamamlamak üzere başvurusu değerlendirilir. Geçerli kimlik belgesi, pasaport ve tanıtım belgesi bulunmayanlar için alıkonulduğu resmi birimin kayıtla Sonuç Olarak;

Konuya ilişkin daha kalıcı çözümler getirmek amacıyla yapılacak çalışmada aşağıda ana başlıklar halinde belirtilen hususların dikkate alınması uygun olacaktır:

1- Bu kategori kapsamındaki kişilere, nitelikli tercüman temin edilmemesi veya bu kişilere ücretli tercüman atanması nedeniyle bu kişiler, hangi haklara sahip oldukları hususunda yeterince bilgilendirilmemektedirler.

2- Bu kategori kapsamındaki kişiler, özgürlükten yoksun bırakıldıkları dönemde avukatla görüşmek açısından bir takım sorunlar yaşamaktadır. Çoğunlukla vekâletname olmaksızın görüşme yapılmasına müsaade edilmemektedir.

3- Bu kategori kapsamında kalan kişiler ile kampta veya idari gözetim yerinde yapılan avukat görüşmelerinde yeterli düzeyde iletişim sağlanamamaktadır. Bu yerlerde bulunan tercümanlara yeterli derecede güvenilmemesine bağlı olarak şüpheli veya sanık müdafii ile gerekli iletişimi kuramamaktadır.

4- Bu kategori kapsamındaki kişilerin çoğunlukla kimlik/pasaport gibi belgelerden yoksun olmaları nedeniyle Noterlerce vekâlet çıkarılması açısından bir takım sorunlar yaşanmaktadır. Vekâletname eksikliğine dayalı olarak dosyadan örnek alma ve hatta dosya inceleme konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz gibi mevzuatta bir takım değişikliklerin yapılması gereklidir.

5- Bu kategori kapsamındaki kişilerin alıkonuldukları yerler, her ne kadar "misafirhane" olarak adlandırılmış olsalar da, koşulları oldukça kötüdür. Bu koşulların iyileştirilmesi gereklidir.

6- Sınır dışı etmek üzere idari gözetim kararı verilenlerin Sulh Ceza Hâkimliklerine yaptıkları itirazlar konusunda görevsizlik kararı verilmesi ve konuya ilişkin yeterli düzeyde araştırma yapılmamaktadır. Bu konuda Sulh Ceza hakimlerinin eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir.

7- Türkiye'ye giriş yapan ve/veya bulunan kişilere ilişkin kayıtlar sağlıklı tutulmamaktadır,

8- Özellikle özgürlükten yoksun bırakma işlemi ve sığınma başvurusu bağlamında bu kategori kapsamındaki kişilere etkin ve ücretsiz bir hukuki yardım sağlanmamaktadır,

9- Bu kategori kapsamındaki kişilere tüm aşamalarda etkin bir insani yardım sağlanması gerekmektedir,

10-Yukarıda belirttiğimiz gibi mülteci ve sığınmacılarla ilgili hukuki alt yapının uygulamada birliği sağlayacak şekilde yeniden gözden geçirilmesi gereklidir.

bb- Sınır dışı etme kararları

İdari davalarda en sık rastlanılan olgu ise; sınır dışı etme kararları ile karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan 6458 sayılı kanun kapsamında sınır dışı etme olaylarına karşı aynı yasanın 53. maddesi gereğince idari yargıya başvurulabilir. Buna göre;

MADDE 53 *- (1) Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır.*

(2) Karar, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kendisi veya yasal temsilcisi, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.

(3) ***Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde***

sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması halinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez.

Yukarıdaki maddede sınır dışı etme kararlarına karşı 15 gün içinde İdare Mahkemesine dava açılacağı ve mahkemenin de 15 gün içinde karar vereceği belirtilmiş olmasına rağmen uygulamada 6 ay veya uzun sürelerde karar verildiği görülmektedir. Öte yandan bu kararların kesin olması da ayrıca İHAS 13. maddesi karşısında tartışılabilir niteliktedir.

Sınır dışı etmek üzere hakkında idari gözetim kararı alınan kişilerin bu kararlara karşı 6458 sayılı yasanın 57/6 maddesi gereğince Sulh Ceza Mahkemelerine başvurma hakkı vardır. Sulh Ceza Mahkemesi kararını en geç 5 gün içinde verir ve bu kararlar kesindir. İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hâkimine başvurabilir. Ancak uygulamadaki asıl sorun; Sulh Ceza Hâkimlerinin bazen bu konuda görevli mahkemenin idare mahkemesi olduğundan bahisle görevsizlik kararı vermeleridir.

Öte yandan tıpkı İdare Mahkemesinde olduğu gibi burada da yasada belirtilen süre içerisinde karar verilememektedir.

Yine bu kararların kesin olması nedeniyle İHAS 3, 5. 13. maddelerinden kaynaklı büyük sorunlar yaşanmaktadır. Kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanmasının yanı sıra etkin başvuru yapma hakları ortadan kaldırılmaktadır.

Bununla birlikte sınır dışı etme kararlarına karşı Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu tedbir kararları da söz konusudur. Bu konuda Mazlumder Genel Başkan yardımcısı Avukat Abdulhalim Yılmaz'ın Suriyeli müvekkili için yaptığı başvurudaki sınır dışı etme işlemine karşı açtığı dava üzerine tedbir talebi kabul edilmiştir. Buna göre Anayasa Mahkemesinin tedbire ilişkin 2014/19101 Başvuru nolu ve 10.12.2004 tarihli karar[6] metninin tamamı aşağıda sunulmuştur;

---

6 Anayasa Mahkemesi 10.12.2004 tarih 2014/19101 Başvuru No.

I. BAŞVURU SÜRECİ

1. Başvuru, 5/12/2014 tarihinde Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi vasıtasıyla yapılmıştır. Dilekçe ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde Komisyona sunulmasına engel bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

II. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

2. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir

3. Başvurucu Suriye vatandaşı olup beyanına göre Kürt etnik kökenlidir. Terör örgütü üyesi olduğu yönündeki istihbarat raporu ve başvurucu hakkında Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma gerekçe gösterilerek idari gözetim altına alınarak hakkında 28615 sayılı Resmî Gazetede Yayımlanarak yürürlüğe giren 4/4/2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (d) bendi uyarınca "Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu" gerekçesiyle sınırdışı etme kararı alınmıştır.

4. Başvurucunun sınırdışı etme işlemine karşı açtığı dava İstanbul 1. İdare Mahkemesinin 18/9/2014 tarih ve E.2014/1371, K.2014/1486 sayılı, idari gözetimin kaldırılmasına ilişkin açtığı dava ise İstanbul 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 7/11/2014 tarih ve Değişik İş No. 2014/2450 sayılı kararlarıyla kesin olarak reddedilmiştir. Tedbir talebinin konusunu oluşturan ilk karar 5/11/2014 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiştir. Bireysel başvurunun otuz günlük yasal süresi içerisinde yapıldığı tespit edilmiştir.

B. İlgili Hukuk

5. 6458 sayılı Kanun'un 4., 53. maddesinin (3) numaralı fıkrası, 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi ile 55. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi şöyledir:

"MADDE 4 (…)

a) Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez."

"MADDE 53

…

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez."

"MADDE 54

(1) Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar"

"MADDE 55

1) 54 üncü madde kapsamında olsalar dahi, aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaz:

a) Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar"

6. 22/10/2014 tarih ve 29153 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliğinin 6. maddesi (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bu Yönetmelik kapsamında hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez"

III. İNCELEME VE GEREKÇE

7. Başvuru formu ve ekleri incelenip tedbir talebi hakkında gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

8. Suriye vatandaşı olan ve halihazırda Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altında tutulan başvurucu, terör örgütü üyesi olduğu yönünde ki istihbari bilgiye dayalı olarak sınırdışı edilmek üzere idari gözetim altına alındığını, hakkındaki sınırdışı edilme işlemine karşı açılan davanın ilk derece mahkemesince kesin olarak reddedilmesi nedeniyle sınırdışı edilebilecek kişi durumuna geldiğini, yargılamada idarenin savunması üzerinden hüküm kurulması yoluna gidildiğini, hakkında yapılan ceza soruşturması neticesinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği halde derece mahkemesince bu durumun dikkate alınmadığını, sınır dışı edilmesi halinde Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının tehlikeye girme, işkence ve kötü muameleye tabi tutulma riski bulunduğunu ileri sürerek, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünün 73. maddesi uyarınca tedbir kararı verilmesini talep etmiştir.

B. Değerlendirme

9. 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bölümler, esas inceleme aşamasında, başvurucunun temel haklarının korunması için zorunlu gördükleri tedbirlere resen veya başvurucunun talebi üzerine karar verebilir. Tedbire karar verilmesi hâlinde, esas hakkındaki kararın en geç altı ay içinde verilmesi gerekir. Aksi takdirde tedbir kararı kendiliğinden kalkar".

10. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Tedbir kararı" başlıklı 73. maddesinin (1) numaralı fıkrası şu şekildedir:

"(1) Başvurucunun yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlike bulunduğunun anlaşılması üzerine, Bölümlerce esas inceleme aşamasında gerekli tedbirlere resen veya başvurucunun talebi üzerine karar verilebilir.

11. Anılan Kanun ve İçtüzük hükümlerine göre başvurucunun yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlike bulunduğunun anlaşılması üzerine, Bölümlerce esas inceleme aşamasında gerekli tedbirlere resen veya başvurucunun talebi üzerine karar verilebilir. Yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığın bütünlüğünün korunması hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmış haklardandır. Yukarıda belirtilen hükümler çerçevesinde tedbir kararı verilebilmesi için başvurucunun yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlike bulunduğunun anlaşılması gerekir (B.No: 2013/9673, 30/12/2013, §24).

12. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, ikincil nitelikte bir kanun yolu olup kural olarak ancak kesinleşmiş işlemler aleyhine bu yola başvurulabildiğinden, bu yola gidilmesinin bireysel başvuru konusu işlem ve kararların uygulanmasına herhangi bir etkisi yoktur. Ancak bir işlem ya da kararın uygulanması halinde bireyin anayasal haklarının ihlali yönünde ciddi bir tehlike ortaya çıkacaksa, 6216 sayılı Kanun ile Mahkemeye bu tehlikeyi önlemek amacıyla tedbir kararı verme yetkisi tanınmıştır. Bu yönüyle tedbir yetkisi istisnai bir yetki olup, ancak işlem veya kararın uygulanması halinde yaşam hakkına ya da bireyin maddi ve manevi bütünlüğüne yönelik gerçek ve ciddi bir risk doğacaksa tedbire başvurulabilir (B.No: 2013/9673, 30/12/2013, §25).

13. Diğer taraftan bireysel başvuru yoluna gidebilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca, başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yar-

gısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması ve aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesinin başvuru yolları henüz tüketilmeden bir başvuruyu kabul edip incelemesi kural olarak mümkün değildir. Ancak başvuru yolunun tüketilmesinin başvurucunun hakkına yönelik ihlalin giderilmesi açısından herhangi bir etkisi yoksa, başka bir deyişle başvurulacak yol etkisizse ya da başvuru yolunun tüketilmesinin beklenmesi halinde başvurucunun haklarına yönelik ciddi ve geri dönülmesi imkânsız bir tehlike ortaya çıkacaksa anayasal haklara saygı ilkesi Mahkemenin bu başvuruları incelemesini gerektirebilir (B.No:2013/9673, 30/12/2013, §26).

14. Başvuru dosyasının değerlendirilmesinden başvurucunun ülkesi Suriye'ye sınır dışı edilmesi halinde bu ülkede yaşamına ya da maddi ve manevi varlığına yönelik risk bulunduğu iddiaları ciddi nitelikte olup ayrıca başvurucunun Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 3. maddesinin (1) numaralı ve anılan yönetmeliğin dayanağı olan 6458 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası ile uluslararası hukuk açısından geçerli bir ilke konumunda bulunan "zulüm tehlikesi altında bulunan yere geri gönderilmeme (non –refoulment)"ilkesi de dikkate alındığında bu aşamada koşulları oluşan tedbir talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan nedenlerle;

A. Başvurucunun yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik bir tehlike olduğu iddiasının bu aşamada ciddi bulunması ve uluslararası bir ilke durumunda bulunan non–refoulment ilkesinin işlerliğinin sağlanması amacıyla, 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (5) numaralı fıkrası ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 73. maddesi gereğince TEDBİR TALEBİNİN KABULÜNE,

B. Mahkemece yeniden bir karar verilinceye kadar başvurucu X 'in menşe ülkesi olan SURİYE'YE SINIRDIŞI EDİLMESİNE İLİŞKİN İŞLEMİN FİİLEN UYGULANMAMASINA,

C. Ara karar gereğinin ivedi olarak ifası için kararın birer örneğinin İçişleri Bakanlığı ve İstanbul İl Emniyet Müdürlüğüne gönderilmesine,

10/12/2014 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

Anayasa Mahkemesinin yukarıda verilen kararı gereğince Sulh Ceza Mahkemesi de sınır dışı edilen ve hakkında gözetim kararı bulunan Suriyeli Sığınmacıyı serbest bırakmıştır.

Öte yandan Anayasa Mahkemesinin bu konuya ilişkin olmak üzere başka ülke vatandaşları ile ilgili olarak tedbir kararları da mevcuttur.(Anayasa Mahkemesinin 2013/9673 Başvuru numaralı ve 30/12/2013 tarihli kararı ile Anayasa Mahkemesinin 2015/2037 Başvuru numaralı ve 19/2/2015 tarihli kararı da yukarıda sunduğumuz kararlarla benzer niteliktedir.)

"Sınır Dışı Etme Kararı, YUKK'nun 54 üncü maddesinde düzenlenen sebepleri ihlal edenler hakkında uygulanır. Bu karar sadece valiliklerce alınabilir. Sınır dışı etme kararının değerlendirme ve karar aşaması en fazla 48 saat sürer.

Kanunun 54 üncü maddesinde yer alan durumlardan birinin veya bir kaçının oluşması durumunda, YUKK'nun 55 inci maddesi hükümleri saklı kalmak kaydıyla, valiliğin sınır dışı etme kararı alması zorunludur.

Aşağıda sayılanlar YUKK'nun 54 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan kimseler olup haklarında sınır dışı etme kararı alınır.

a) 5237 sayılı Kanunun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler (m.54/1-a),

b) Terör örgütü veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar (m.54/1-b),

c) Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar (m.54/1-c),

d) Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar (m.54/1-ç),

e) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar (m.54/1-d),

f) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler (m.54/1-e),

g) İkamet izinleri iptal edilenler (m.54/1-f),

h) İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler (m.54/1-g),

ı) Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler (m.54/1-ğ),

i) Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler (m.54/1-h),

j) Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler (m.54/1-ı),

k) Uluslararası koruma başvurusu reddedilenler, uluslararası korumadan hariçte tutulanlar, uluslararası koruma başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilenler, uluslararası koruma başvurusunu geri çekenler, uluslararası koruma başvurusu geri çekilmiş sayılanlar, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra 6458 Sayılı Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar (m.54/1-i),

l) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar (m.54/1-j).

m) Uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi olup ülke güvenliği için tehlike oluşturduğuna dair ciddi emareler bulunanlar (m.54/2),

n) Uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi olup kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giyenler (m.54/2).

54 üncü madde kapsamında olsalar dahi, aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaz:

a) Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar (m.55/1-a),

b) Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler (m.55/1-b),

c) Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar (m.55/1-c),

d) Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları(m.55/1-ç),

e) Tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları (m.55/1-d).

55 inci madde kapsamında olup olmadıklarına ilişkin değerlendirme her yabancı için ayrı ayrı yapılır. Bu yabancıların ülkede kalabilmesi için YUKK'nun 46. maddesi gereği kendilerine insani ikamet izni verilebilecek olup, bu kimselerden belli bir adreste ikamet etmeleri, istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunmaları da istenmektedir.

Sınır dışı etme kararı alınanlardan aşağıda sayılanlar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınır:

- Kaçma ve kaybolma riski bulunanlar,
- Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal edenler,
- Sahte ya da asılsız belge kullananlar,
- Kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayanlar,

- Kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar.

Haklarında idari gözetim kararı alınanlar Geri Gönderme Merkezlerinde (GGM) tutulurlar.

GGM'ndeki idari gözetim süresi altı ayı geçemez. Ancak bu süre, sınır dışı etme işlemlerinin yabancının iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması hâlinde, en fazla altı ay daha uzatılabilir.

İdari gözetimin devamında zaruret olup olmadığı, valilik tarafından her ay düzenli olarak değerlendirilir. Gerek görüldüğünde, otuz günlük süre beklenilmez.

İdari gözetiminin devamında zaruret olmadığı değerlendirilenler derhal Bakanlığa bildirilir. Bakanlığın uygun görmesi halinde yabancı hakkındaki idari gözetim kararı kaldırılır ve kendisine *Çıkış İzin Belgesi* verilir. Bu yabancılardan belli bir adreste ikamet etmeleri veya istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunmaları istenebilir.

Sınır dışı etme kararı alınanlara, sınır dışı etme kararında belirtilmek kaydıyla, Türkiye'yi terk edebilmeleri için on beş günden az olmamak üzere otuz güne kadar süre tanınır. Türkiye'den çıkış için süre tanınan kişilere, hiçbir harca tabi olmayan "Çıkış İzin Belgesi" verilir. Türkiye'yi terke davet edilenlerden, süresi içinde ülkeyi terk edenler hakkında giriş yasağı kararı alınmayabilir. Süresi içinde Türkiye'yi terk etmeyen yabancılar, idari gözetim altına alınır.

Aşağıdaki kişiler Türkiye'yi terke davet edilmez ve kendilerine yukarıda bahsi geçen süre uygulanmaz:

a) Kaçma ve kaybolma riski bulunanlar,

b) Yasal giriş veya yasal çıkış kurallarını ihlal edenler,

c) Sahte belge kullananlar,

d) Asılsız belgelerle ikamet izni almaya çalışanlar veya aldığı tespit edilenler,

e) Kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar.

Yabancıların pasaportları veya diğer belgeleri, sınır dışı edilinceye kadar tutulabilir ve sınır dışı işlemlerinde kullanılmak üzere biletleri paraya çevrilebilir.

Sınır dışı edilecek yabancıların seyahat masrafları kendilerince karşılanır. Bunun mümkün olmaması hâlinde, masrafların eksik kalan kısmı veya tamamı Genel Müdürlük bütçesinden ödenir. Masraflar geri ödenmediği sürece, yabancının Türkiye'ye girişine izin verilmez.

Masrafların yabancı tarafından karşılanamadığı durumlar için konulacak tahdit, niteliği itibariyle bir sınırlama sebebidir. Yabancı hakkında başka bir yasak konulmamışsa, masrafları ödemesi şartıyla sınırlama kaldırılacaktır ve ülkeye girişine izin verilecektir.

Sınır dışı etme sebebiyle gerçekleşen masraflar 6183 sayılı kanunun birinci maddesi gereği bir amme alacağıdır ve maliye veznelerince tahsil edilecektir. 6183 sayılı Kanunun 104 üncü maddesi gereği, borçlu yabancı memlekette bulunduğundan, bu alacak için zamanaşımı işlemeyecektir.

cc- Geri gönderme merkezleri

Geri gönderme merkezleri, ülke sınırlarında yakalanan yasadışı göçmenler ile yasal olarak ülkede kalan ancak işlediği bir suç veya çeşitli nedenlerle itham edilen yabancı uyruklu kişilerin sınır dışı edilene kadar tutuldukları yerlerdir.

Ülkemizde bulunan bazı geri gönderme merkezlerinde çok sayıda insan hakları ihlalleri yaşanmaktadır. İstanbul Kumkapı, Van, Osmaniye Düziçi ve Erzurum Aşkale Geri Gönderme merkezlerinde büyük sıkıntılar yaşanmakta, yaşanan bu olaylar, ihlaller İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi

kararlarına konu olmuştur. Başbakanlık İnsan Hakları Kurumunun 9. Aralık 2015 tarihli ***"Uluslararası Standartlar Bağlamında Türkiye'de Alıkonulma Merkezleri ile Koruma Merkezlerinin Durumu"*** konulu çalıştayda konuşan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü temsilcisi Önder Bakan; 23 kasım 2015 tarihi itibarı ile Türkiye'deki geri gönderme merkezlerinin sayısının 13 ve bu yerlerin toplam kapasitesinin ise 1740 kişi olduğunu belirtmiştir. Aynı toplantıda 12 ilde daha geri gönderme merkezleri yapılacağını ve birçok davaya konu olan İstanbul Kumkapı Geri gönderme merkezinin ise 2016 yılı içerisinde kapatılacağından bahsetmiştir.

Birçok geri gönderme merkezinin açılması veya bazılarının kapatılması durumundan daha da önemlisi, geri gönderme merkezlerinin standardı ve buralarda çalışan personelin tutum ve davranışlarıdır. Van Geri Gönderme Merkezinde yaşanan Lütfullah Tacik olayı bile tek başına göstermektedir ki; burada çalışan kişilerin yanlış tutum ve davranışları sonucu bu yerlerde ölümler dahi yaşanmaktadır. Başbakanlık İnsan Hakları Kurumu da Lütfullah Tacik olayına ilişkin bir rapor hazırlamış ve geri gönderme merkezlerinde yapılması gerekenler konusunda açıklamalarda bulunmuştur. Bir çok basın organında Van'ın Festus'u olarak verilen haberde 17 yaşındaki Afgan çocuk Lütfullah Tacik'in davası ise tam bir yıl sonra açılmış ve bir çok olayda olduğu gibi yine kameraların bu olay sırasında çalışmadığı bildirilmiştir. Olay nedeniyle iki polis memuru hakkında görevi kötüye kullanma ve kasten yaralama suçundan kamu davası açılmıştır. Yargılama devam etmektedir.

Yandaki resimde görüleceği üzere Van Geri Gönderme Merkezi ile Yabancılar Şube Müdürlüğü yan yanadır. Dolayısıyla daha önce belirttiğimiz gibi Göç İdaresi Müdürlüklerinin hala Emniyet Müdürlüğünün etkisi altında olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Erzurum Aşkale Geri Gönderme Merkezinde ise vahim olaylar yaşanmaktadır. 31 Aralık 2015 günü kendisini asarak intihar ettiği söylenen Suriyeli Dilo Derviş'in ölümünün şüpheli olduğu, Avukatı Tugay Bek tarafından belirtilmiştir. Avukat Tugay Bek, "*Suriye'deki iç savaştan kaçarak bir kısım akrabalarıyla Adana'da yaşayan Derviş'in geçen 19 Ağustos'ta Adana'da bir toplumsal olaya katıldığını, 'yasadışı örgüte üye olmak' iddiasıyla 3 ay tutuklu kaldığını hatırlattı. Tahliye edilmesine rağmen serbest bırakılmayan ve Göç İdaresi Başkanlığı tarafından Aşkale'ye gönderildiğini, tüm çabalarmıza rağmen Dilo Derviş aradan geçen zaman zarfında bırakılmadı. Ancak sözlü olarak, birtakım imza ve bürokratik işlemlerinin sonrasında serbest bırakılacağı bize bildiriliyordu. Hatta geçtiğimiz hafta içerisinde de bu işlemlerin bitmek üzere olduğu bilgisine sahiptik. 2 Ocak günü yaptığımız telefon görüşmesinde 31 Aralık'ta Dilo Derviş`in kendisini asarak intihar ettiği ileri sürüldü. Biz bunun son derece şüpheli bir intihar olduğu kanaatindeyiz. Her ne kadar ölü muayene tutanağında ilk izlenimin intihar yönünde olmuşsa da, bu konuda kapsamlı bir araştırmanın yapılması gerekir*" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.[7]

Bu olaydan sonra birçok sivil toplum kuruluşu bir araya gelerek aşağıdaki ortak açıklamayı yapmıştır.

"2.Dünya Savaşından bu yana yaşanan en büyük mülteci dramına tanıklık ettiğimiz son yıllarda Türkiye, en fazla mültecinin yaşadığı ülke oldu. 2015 Yılında Türkiye üzerinden düzensiz bir şekilde Avrupa'ya geçen mülteci ve göçmen sayısında da dramatik bir artış yaşandı.

7 www.T24.com.tr

Bu süreçte Türkiye bir yandan uluslararası dayanışmanın zayıflığından şikayet ederken bir yandan da mültecilerin Avrupa topraklarına geçişini durdurmaya çalışan AB'nin "düzensiz göç kontrolü" taleplerine razı olmuş görünmektedir.

İltica-göç alanında hizmet veren sivil toplum kuruluşları olarak bizler, mültecileri durdurmak üzere Türkiye ve AB liderleri arasında varılan uzlaşmanın, hukuki, etik ve vicdani sakıncaları; uzlaşmanın yol açacağı katı uygulamalar ve insan hakları ihlalleri riskleriyle ilgili endişelerimizi dile getirdik, getiriyoruz. Son dönemde Ege kıyılarındaki illerden, İstanbul'dan, Suriye sınırından, geri gönderme merkezlerinden, Osmaniye Düziçi'nden gelen haberler bu endişelerimizi arttırmaktayken, AB'nin finansal desteği ile inşa edilen ve sonbaharda hizmete giren Aşkale Geri Gönderme Merkezi'nden (GGM) gelen ihlal haberleri, 2015'in son günlerinde merkezde yaşananlar, bizleri endişeye sevk etti.

Göç yönetiminde genellikle "caydırma" amacıyla kullanılan idari gözetim ve idari gözetimin uygulandığı geri gönderme merkezleri, mülteci/sığınmacı ve göçmenlerin özgürlüklerinden alıkonulduğu mekanlardır. İdarenin kararı ile özgürlüklerinden mahrum edilenlerin haklarına yönelik yükümlülükler, ulusal ve uluslararası mevzuatta yer almaktadır. 6458 Sayılı Kanun'un 59. Maddesinde de geri gönderme merkezlerinde sunulacak hizmetler arasında "Yabancıya; yakınlarına, notere, yasal temsilciye ve avukata erişme ve bunlarla görüşme yapabilme, ayrıca telefon hizmetlerine erişme imkânı sağlanır" hükmüne yer verilmektedir.

Ancak ulusal ve uluslararası yükümlülüklerin, Aşkale başta olmak üzere bazı GGM'lerinde uygulanmadığı görülmektedir. Görünüşü ve güvenlik tedbirleri ile büyük bir cezaevini andıran Aşkale GGM'de idari gözetimdeki kişilerin cep telefonu veya ankesörlü telefon kullanmalarına izin verilmemekte; yakınları, avukat veya noterle görüşmeleri engellenmektedir. Farklı tarihlerde, farklı avukatlar tarafından Aşkale Cumhuriyet Başsavcılığı'na yapılan şikayetlerde de belirtildiği gibi, görüşmelerine izin verilmeyen avukatların gözetimdeki kişi-

lerin/müvekkillerinin dosyasına erişimi de mümkün olamamakta, yasal itiraz ve dava yollarını kullanamamaktadırlar. Haklarında herhangi bir soruşturma ve/veya kovuşturma olmadan "terör şüphelisi" oldukları gerekçesiyle alıkonulanlar adeta tecrit edilmekte, kanuni hakları ihlal edilmektedir.

Aşkale Geri Gönderme Merkezi'ndeki hak ihlalleri, 28 Aralık 2015 Salı günü bazı kişilerin gönderileceğinin söylenmesi üzerine başlayan olaylarla çok daha vahim bir durum almıştır. Olaylar üzerine merkeze çevik kuvvetle müdahale edilmiş, Aşkale Geri Gönderme Merkezi'ne giden yol polis tarafından kesilmiş ve basının yaklaşmasına izin verilmemiştir.

Olaylar sırasında merkezde alıkonulanlardan bazılarının ciddi bir şekilde dövüldüğü, olaylardan sorumlu görülen kişilerin cezalandırma amacıyla el ve ayaklarından zincirlenerek soğuk "hücre"ye konuldukları, bazı öğünler yemek verilmediği iddia edilmektedir. 30 Aralık günü bazılarının başka geri gönderme merkezlerine sevk edildikleri yönünde teyit edemediğimiz duyumlar alınmıştır. Merkeze giden ve bütün gün dışarıda bekletilen avukatlara, müvekkilleri hakkında bilgi verilmemiş, oradan uzaklaşmaları istenmiştir. Avukatların olayları yatıştırmak için "arabulucu olma, yardımcı olma, yetkililerle görüşme" konusundaki ısrarlı teklifleri yetkililerce reddedilmiştir.

Aşkale GGM'de kalan kişilerin aileleri, yakınları, avukatları ve sivil toplum örgütleri olarak bizler, orada olanlardan, iddia edilenlerden dolayı büyük endişe duymaktayız. Sağlık durumları hakkında endişeliyiz; durumları nasıldır, hala Aşkale'deler mi, başka bir merkeze mi gönderildiler, kime ne gibi bir işlem yapıldı/yapılıyor, sınır dışı edilen var mı? bunları bilmiyoruz. Yakınlarının ve avukatlarının oradaki insanların akıbetleri hakkındaki sorulara yazılı veya sözlü bir cevap, en ufak bir bilgi verilmemektedir.

Biz aşağıda imzası bulunan sivil toplum örgütleri, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne çağrıda bulunmaktayız:

1. Aşkale Geri Gönderme Merkezi'nde idari gözetim altında alıkonulan kişilere uygulanan tecrit uygulamasına derhal son verilmelidir. Geri Gönderme merkezlerinde, idari gözetimde tutulan kişilerin avukat, noter ve yakınları ile görüşmelerine izin verilmesi ve telefon hizmetine erişim imkanı sağlanması kanuni zorunluluktur ve bunun önündeki engeller kaldırılmalıdır;

2. Gözetimdeki kişilere "suçlu" muamelesi yapılmamalıdır. Suçlu olduğuna dair bir şüphe veya delil olanlar, savcılığa bildirilmeli ve cezai prosedüre tabi tutulmalıdır.

3. Gözetimdeki kişilerin temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterilmelidir.

4. Özgürlüğü kısıtlanan bu kişilerin günlük insani ihtiyaçları (yeterli beslenme, açık havaya çıkma, sosyal faaliyet imkanı vs.) sağlanmalıdır, haklarındaki idari gözetim ve diğer kararların gerekçeleri, itiraz süre ve yöntemleri hakkında bilgi verilmeli; itiraz mekanizmalarına etkin erişim hakları ihlal edilmemelidir.

5. Aşkale Geri Gönderme Merkezi'nde, aileleriyle birlikte tutulan 20 civarında küçük çocuk bulunmaktadır. Hasta olan çocuklar vardır. Alıkonulmanın, özellikle çocuklar üzerinde kalıcı hasar bırakabileceği göz önüne alınarak, aileleriyle birlikte çocuklara idari gözetime alternatif bir yöntemin uygulanarak telafisi imkansız hasarlar önlenmelidir; çocukların eğitim ve sağlık hakkına erişimleri temin edilmelidir.

6. Gözetimdeki kişilere, disiplin cezası olarak, "hücre cezası" uygulamasına son verilmelidir.

7. Gözetimdeki kişilerin dövüldükleri ve hücreye atıldıkları iddiaları konusunda idari ve adli soruşturma açılmalıdır.

8. Geri Gönderme Merkezleri, sivil toplum kuruluşlarının ziyaret ve denetimine açık tutulmalı, bu merkezlerin işleyişinde sivil denetim mekanizması kurulmalıdır."[8]

---

[8] Helsinki Yurttaşlar Derneği, İHH,İHD,MAZLUMDER Mülteci Hakları

Geri Gönderme Merkezleri ile ilgili olarak yaşanalar sadece bugüne ait değildir. Geçmişte yaşanan bir çok olayda İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye'yi yaşanan ihlaller nedeniyle mahkum etmiştir. Bunlardan biri olan Asalya Kararına kısaca bakmak gerekirse;

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), 15 Nisan 2014'te, İstanbul Kumpapı Geri Gönderme Merkezinde alıkonulan Filistinli 26 yaşındaki İslam Haslem Asalya, kararı ile daha önceki kararlarında olduğu gibi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) "özgürlük ve güvenlik hakkı"nı düzenleyen 5.maddesi ile "onur kırıcı ve kötü muamele"yi düzenleyen 3.maddesinin ihlâl edildiğine karar vererek, Türkiye'nin 9 bin 750 Euro manevi, 3 bin 400 Euro maddî tazminat ödemesine karar vermiştir.

"Asalya Gazze'de, 2007'de, İsrail'in füze saldırısı sırasında yaralanır ve belden aşağısı felç kalır. Tekerlekli sandalyede hayatını sürdüren ve 25 Mart 2008'de İnsanî Yardım Vakfı'nca tedavi olabilmesi için Türkiye'ye gelen İslam Asayla, 30 Nisan 2009'da, fizyoterapist olan Türk vatandaşı ile evlenmesinin ardından, Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun (YİSHK) uyarınca, 17 Mayıs 2010'a kadar geçerliliği olan "ikamet tezkeresi" alır. Tekerlekli sandalyede yaşam mücadelesi veren, sağlık durumu nedeniyle tedavi ve bakıma muhtaç Asalya, Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde, alafranga tuvalet olmaması nedeniyle civardaki otellere götürülerek tuvalet ihtiyacını karşılar; bir masada uyumak zorunda bırakılır; tedavisi yarım kalır. Asayla, İçişleri Bakanlığı kararıyla 18 Ağustos 2009'da serbest bırakılır; ancak, hakkında verilen sınır dışı etme kararı iptal edilmez. Daha sonra, 25 Eylül 2009'da, mülteci statüsü için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'ne başvurur. 22 Aralık 2009'da, 15 gün içerisinde ülkeden ayrılması; aksi halde sınır dışı edileceğine ilişkin karar" avukatına ulaşır. Asalya, hakkında

Merkezi, Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der), Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi, Uluslararası Türkistanlılar Derneği, Uluslararası Hukukçular Birliği, Yeryüzü Avukatları Derneği, UHUB Uluslararası Hukukçular Birliği

verilen sınır dışı etme işleminin iptali için açtığı davada, "hakkında mültecilik başvurusunun kabul ya da reddi ile ilgili karar verilmeden sınır dışı edilmesinin hukuka aykırı" olduğunu iddia eder. 4 Ocak 2010'da, Asalya, mülteci statüsü kazanır. Davaya bakan Ankara İdare Mahkemesi, Asalya'nın "mültecilik başvurusu sonuçlanana kadar, sınır dışı etme işleminin bekletilmesine" karar verir. Ancak bu karara rağmen Asalya Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde tutulur. Bunun üzerine Asalya AİHM' e başvurur ve AİHM ihlal kararı verir.''

Yukarıda bahsi geçen kararda olduğu gibi, AİHM Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye kararında ve diğer bazı kararlarında Geri Gönderme Merkezlerinde insan hakları ihlalleri yaşandığı tespitine varmıştır.

AİHM kararları yanında Anayasa Mahkemesi de İstanbul Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde yaşanan bir olaya ilişkin olmak üzere kötü muamele ve özgürlük ve güvenlik hakkında ilişkin ihlal tespiti yapmıştır. Ayrıca bu karar Anayasa Mahkemesinin resmi sitesinde basın açıklaması şeklinde de duyurulmuştur. Buna göre;

İNSAN HAYSİYETİYLE BAĞDAŞMAYAN MUAMELE YASAĞI VE ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKINA İLİŞKİN K. A. KARARI BASIN DUYURUSU[9]

"Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, 11/11/2015 tarihinde K.A. bireysel başvurusunda (B. No: 2014/13044), sınır dışı edilmek amacıyla Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altına alınan başvurucunun, tutulma koşullarının uygun olmaması nedeniyle Anayasa'nın 17. ve 40. maddelerinde koruma altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı ve etkili başvuru hakkının; idari gözetim altına alma işleminin hukuki olmaması, hakkında verilen kararların usule uygun olarak bildirilmemesi ve kararlara karşı etkili bir yola başvuru imkanının bulunmaması nedenleriyle de özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

[9] Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, 11/11/2015 tarih B. No: 2014/13044 kararına ilişkin AYM tarafından yapılan basın açıklaması

Olaylar

Ülkesindeki iç savaş nedeniyle 15/12/2013 tarihinde Türkiye'ye giriş yapan Suriye uyruklu başvurucu, İstanbul'da bulunduğu sırada, hakkında yürütülen bir ceza soruşturması kapsamında Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığının talimatıyla 25/4/2014 tarihinde yakalanmış, ifadesi alınmış, sonrasında Cumhuriyet savcısının salıverilmesi talimatına rağmen, İstanbul Emniyet Müdürlüğünün ilgili birimi tarafından Kumkapı Geri Gönderme Merkezine (Kumkapı GGM/Merkez) teslim edilmiştir. Başvurucu hakkında, İstanbul Emniyet Müdürlüğünün 28/4/2014 tarihli işlemiyle "kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu" gerekçesiyle sınır dışı etme ve 6 ay süreyle idari gözetim altında tutma kararı verilmiştir.

Başvurucunun Kumkapı GGM'de tutulu bulunduğu dönemde, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu hakkında 13/6/2014 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir. Başvurucu, 25/6/2014 tarihinde İstanbul Valiliğine uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş ve Kumkapı GGM'den tahliyesini talep etmiştir. 22/10/2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'nin geçici birinci maddesi ile Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları geçici koruma altına alınmıştır.

Başvurucu, hakkında verilen idari gözetim kararının hukuka aykırı olduğu, usulüne uygun olarak yürütülmediği ve hukuki durumundaki değişikliklerin bu tedbirin sürdürülmesine engel olduğu gerekçeleriyle Sulh Ceza Hâkimliklerine farklı tarihlerde dört kez itiraz başvurusunda bulunmuştur. Başvurucunun itirazları, sulh ceza hâkimlerince, sınır dışı etme işlemine dayalı olarak alınan idari gözetim kararında herhangi bir "usulsüzlük olmadığı" gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir. Başvurucu aynı dönemde, İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne benzer gerekçelerle Kumkapı GGM'den tahliye edilmesi ve sınır dışı edilmemesine yönelik başvurularda bulunmuştur.

Aynı olaya ilişkin Anayasa Mahkemesine toplam üç başvurusu bulunan başvurucunun ilk başvurusu, idari gözetim kararına yaptığı ilk itirazın Sulh Ceza Hâkimince 24/6/2014 tarihli kararla reddi üzerine gerçekleşmiştir.

Başvurucunun sınır dışı etme işlemine karşı açtığı iptal davası, İstanbul 1. İdare Mahkemesinin 18/9/2014 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Başvurucu anılan kararın kendisine tebliği üzerine Anayasa Mahkemesine tedbir talepli olarak ikinci kez bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun sınır dışı edilme işlemine yönelik tedbir kararı verilmesi istemi, Anayasa Mahkemesinin 10/12/2014 tarihli kararı ile kabul edilmiş ve yeniden bir karar verilinceye kadar sınır dışı etme işleminin uygulanmamasına hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen tedbir kararından sonra idari gözetim altında bulundurulmasına ilişkin karara karşı başvurucunun beşinci kez yaptığı itiraz, Sulh Ceza Hâkimliğinin 31/12/2014 tarihli kararı ile kabul edilmiş ve başvurucunun gözetim altında tutulmasına 6/1/2015 tarihinde son verilmiştir. Başvurucu 26/4/2014 ila 6/1/2015 tarihleri arasında yaklaşık sekiz ay on gün idari gözetim altında tutulmuştur.

Başvurucu tahliye kararı sonrasında Anayasa Mahkemesine üçüncü kez bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun Anayasa Mahkemesine yaptığı üç başvuru, usul ekonomisi gözetilerek 2014/13044 numaralı bireysel başvuruda birleştirilmiştir.

İddialar

Başvurucu, terör örgütü üyesi olduğu yönündeki bilgiye dayalı olarak sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alındığını, bu işleme karşı açtığı idari davanın reddedilmesi nedeniyle sınır dışı edilebilecek kişi durumuna geldiğini, yargılamada idarenin savunması üzerinden hüküm kurulduğunu, ceza soruşturması neticesinde hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği hâlde Derece Mahkemesince bu durumun dikkate alınmadığını, uluslararası koruma başvurusunda bulunmasına ve geçici koruma statüsüne alınmasına rağmen hukuksuz şekilde idari gözetim altında tutulmaya devam edildiğini, sınır dışı edilmesi hâlinde öldürülme, işkence ve kötü muameleye tabi tutulma riski bulunduğunu, geri gönderme merkezinde maddi ve manevi bütünlüğünü ihlal edecek biçimde, insan onuruna yakışmayan koşullar altında tutulduğunu belirterek, yaşam hakkının, işkence ve eziyet yasağının, hak arama hürriyetinin ve özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvurucunun sınır dışı edilmesi durumunda öldürülme, işkence ve kötü muameleye tabi tutulma riskinin bulunması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak yapılan incelemede; geçici koruma statüsünde bulunan başvurucu hakkında uygulanmış veya güncel olarak uygulanma durumu bulunan bir sınır dışı etme kararından söz edilemeyeceği, kendisinin sınır dışı edilmesinin mümkün olmadığı, dolayısıyla bu hakların ihlal edildiği iddiaları açısından mağdur sıfatının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kumkapı GGM'nin başvurucunun kaldığı dönemdeki koşullarını; başvurucunun iddiaları, Türkiye İnsan Hakları Kurumu ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun bu konuda yayınladığı raporları, ilgili Bakanlıkların görüşlerini, konuya ilişkin uluslararası sözleşmeleri ve standartları ve AİHM içtihatlarını dikkate alarak inceleyen Anayasa Mahkemesi, kişi başına üç metrekarenin altında bir yaşam alanına karşılık gelebilecek şekilde Merkezin aşırı kalabalık olmasının, başlı başına başvurucunun Merkezde kaldığı dönemde maruz kaldığı koşulların Anayasa'nın 17. maddesinde yasaklanan "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" muamele düzeyinin aşılmasına yol açabilecek nitelikte olduğunu değerlendirmiştir. Merkez içinde kalma mekânları dışında rahatlamaya imkân sağlayacak ortak kullanım alanlarının yetersiz ve daha da önemlisi başvurucuya sağlanan açık havadan yararlanma imkânının çok sınırlı olmasının, başvurucunun Merkezde sahip olduğu koşulları kendisi açısından daha da zorlaştırdığını ve başvurucunun bu şartlarda sekiz ayın üzerinde bir süre idari gözetim altında tutulmasının, Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline yol açtığı sonucuna varılmıştır.

Mahkeme, aynı zamanda, somut olayın özel koşullarında, tutulma koşullarından kaynaklanan ihlal iddiaları açısından Anayasa'nın 40. maddesinin öngördüğü etkili bir başvuru yolunun bulunmadığına hükmetmiştir.

Özgürlük ve güvenlik hakkı kapsamında idari gözetim altında tutulmanın hukuki olmadığı iddiasını da inceleyen Anayasa Mahkemesi, bu konuda 6458 sayılı Kanun'la oluşturulan yasal çerçeve ile somut olayda alınan ilk idari gözetim kararında esaslı bir eksiklik

olmadığını ifade etmiştir. Ancak sınır dışı etme işleminin yürütülebilmesi açısından belirleyici ve başvurucunun daha önceki bir tarihte salıverilmesini gerektirebilecek nitelikteki değişikliklerin (uluslararası koruma başvurusunda bulunması ve geçici koruma kapsamına alınması) tedbirin devamına karar verilmesi açısından yeterli olup olmadığının, anılan Kanun uyarınca idare ve sulh ceza hâkimlikleri tarafından değerlendirilmediği dikkate alınarak, sınır dışı etme sürecinde uygulanan idari gözetim işleminin, "gerekli özen" içinde yürütülmediği, özgürlükten mahrumiyetle ilgili keyfiliklere karşı koruma sağlamadığı ve dolayısıyla "hukuki" olmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

Başvuruyla ilgili son olarak başvurucunun idari gözetim altına alınmasına ve bu tedbirin devam ettirilmesine ilişkin kararların zamanında bildirilmediği ve başvuru yollarının, serbest bırakılma sonucunu doğurabilecek gelişmelere ilişkin etkili bir şekilde inceleme imkânı sağlamadığı tespitlerine dayanılarak, Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü ve sekizinci fıkralarında güvence altına alınan hakların da ihlal edildiği sonucuna varılmıştır."

Yukarıdaki kararda açıklandığı gibi, Türkiye'deki bir çok geri gönderme merkezinde bu veya buna benzer hak ihlalleri yaşanmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin bu tür kararları sayesinde ilerleyen dönemlerde geri gönderme merkezlerinde meydana gelen hak ihlallerinde azalma olacağı umudunu taşımakla birlikte alt derece mahkemelerine büyük iş düşmektedir.

Geri Gönderme Merkezlerinde yaşanan başlıca sorunlar şunlardır;

1- Bu yerlerde avukat görüşme odaları bulunmamaktadır.

2- Yabancılar ile ilgili bir çok işlem hala Emniyet Müdürlüğüne bağlı Yabancılar Şube Müdürlüğünce yürütülmektedir.

3- Buralarda kalan kişilerin ilaçları kendileri tarafından alınmaktadır. (YUKK 59. Maddeye aykırı olarak)

4- Burada kalanların yakınları ile görüşmesine izin verilmemektedir.

5- Buralarda kalanların avukata vekaletname vermeleri konusunda zorluklar yaşanmaktadır.

6- Burada kalanların avukat görüşmelerinde büyük sorunlar yaşanmaktadır.

7- Bu yerlerde kalanların açık havaya çıkarılma veya bir takım sosyal faaliyetleri yapmaları için yeterli imkanlar mevcut değildir.

8- Buralarda bulunan tercümanların yetersiz tercümelerinden kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır.

9- Merkezin aşırı kalabalık ve kişi başına düşen yaşam alanlarının çok küçük olması, ayrıca sorunlar yaratmaktadır.

D- GÜVENLİK SORUNLARI

Suriyeli sığınmacıların ülkemize gelmesi ile birlikte bazı illerde güvenlik sorunları ortaya çıkmıştır. Özelikle sınır kapılarındaki güvenlik sorunu had safhaya ulaşmıştır. Bu bölgelerde birçok olay yaşanmıştır ve yaşanmaya devam etmektedir. Bir kaç örnek verecek olursak;

1- Şanlıurfa/Suruç'ta yaşananlar

a- Suruç Eski Belediye Başkanı Salih Tekinalp 'in öldürülmesi olayı

Salih Tekinalp 1990'lı yıllarda Suruç belediye başkanlığı yapmıştır. Türkiye Barolar Birliği Başkanı Prof. Dr. Metin Feyzioğlu ve Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi olarak 30 Eylül 2014 tarihinde bölgeye yaptığımız ziyarette, heyetimizin Mürşitpınar sınır kapısındaki izlenimleri sırasında Salih Tekinalp yanımıza gelerek, 18 Haziran 2014 tarihinde saldırıya uğradığını, başından yaralandığını, şimdiye kadar bu olayın fail veya faillerinin bulunamadığını anlatmıştı. Bu görüşmeden kısa bir süre sonra 19 Ekim 2014 tarihinde bu kez oğlu ile birlikte Suruç'a girerken bulundukları araca yaklaşan 3 kişi tarafından silahlı saldırıya uğramış ve aracın içerisinde oğlu ile birlikte başlarına aldıkları kurşunlarla öldürülmüştür. Bu olay-

dan sonra suçun faili olarak bir kişi tutuklanmış, yargılama halen devam etmektedir. Salih Tekinalp, ilk olayda jandarmaya şikâyette bulunmuş ve hatta kendisini yaralayan kişilerin araç plakasını da jandarmaya bildirmişti. Bütün bunlara rağmen etkin bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle Tekinalp ikinci bir olayda öldürülmüştür.

Salih Tekinalp'in ölümünden sonra oğlu Cihan Tekinalp; "**Dört ay boyunca soruşturma ile ilgili herhangi bir adım atmadılar babam ve ağabeyim ölünce aynı şüpheliyi tutukladılar. Oysa telefon ve HGS kayıtları ortadaydı. Bunun bir devlet eylemi olduğuna inanıyorum.**[10] "şeklinde basına açıklamalarda bulunmuştur.

Bu olay bölgede güvenliğin ve insan yaşamının nasıl tehlikeli bir duruma geldiğinin de açık göstergesidir.

b- Amerikalı gazeteci Shim'in şüpheli ölümü

Amerikalı Gazeteci Serena Shim, İran Press Televizyonu İçin Kobani'deki olayları aktarmak amacıyla Suruç'ta bulunduğu sırada, kameramanı Judy Irish'in kullandığı aracın beton mikseri ile çarpışması sonucu hayatını kaybetmiştir. Bu olayı ilginç

10 Birgün Gazetesi 1 Aralık 2014

kılan ise; Salih Tekinalp'in olayından 1,5 saat önce yaşanmış ve diğer olay yerine yaklaşık 150 metre uzaklıkta bir yerde olması halidir. Yine Shim'in bu olaydan önce basına, MİT tarafından tehdit edildiğini ve tutuklanma tehlikesinin olduğunu belirten açıklamaları vardır. Kazadan sonra tutulan kusur raporunda ise tüm kusur Shim'e verilmiş ve kamyon şoförünün ise kusursuz olduğu belirtilmişti. Shim'in ölümü ile birlikte birçok basın yayın kuruluşu özellikle yabancı basın yayın kuruluşları; olayı şüpheli olarak görmüştü.

www.solbasin.com

c- Bölgede çok sayıda silah ele geçirilmesi ve bomba yüklü araçların bulunması

Sığınmacıların Türkiye'ye geldiği tarihten beri bölgede silah kaçakçılığının yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak Şubat 2015 tarihi itibarı ile bomba yüklü araçlar da ele geçirilmiştir. Yine şubat ayı içerisinde Suruç'ta polis noktası yakınlarında çöp konteynırı içine bırakılan bombanın patlaması sonucu biri polis olmak üzere toplam 3 kişinin yaralandığı haberi yazılı ve görsel medyada yer almıştır.

Genelkurmay Başkanlığının açıklamalarında da; Suruç'ta mayınlı tarlada çuval içine saklanmış çok sayıda silah ve mühimmatın ele geçirildiği bildirilmiştir.

Suruç'ta 13 Şubat'ta meydana gelen üç kişinin yaralandığı patlamada park halindeki bir araç da hasar gördü. [Fotoğraf: AA]

d-Suruç katliamı

20 temmuz 2015 günü saat 12.00 civarında Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde Amara Kültür Merkezi önünde meydana gelen bombalı intihar saldırısında 34 kişi ölmüş ve 100 den fazla kişi ise yaralanmıştır. Ezilenlerin Sosyalist Partisi (ESP)'nin gençlik kolu Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonunun Amara Kültür Merkezinin bahçesinde, Kobani'nin yeniden inşa çalışmaları konusunda basın açıklaması yaptığı sırada patlama meydana gelmiş ve Canlı bombanın IŞİD ile ilişkisi olan Şeyh Abdurrahman Alagöz olduğu belirlenmiştir.

Bu olayın yaşanmasının hemen ardından ise kimler tarafından gerçekleştirdiği konusunda bir çok iddia ortaya atılmıştır.

Konuya ilişkin olarak yapılan açıklamalardan sonra ortaya çıkan tabloda; sınırların güvenlik açısından yetersiz olduğu ve buralardan rahatlıkla ülkeye bir takım terör örgütlerinin girip çıktığı sonucuna varılmıştır.

Suruç olayına ilişkin olmak üzere TBMM'de soru ve araştırma önergeleri verilmiş bazı partilerce özellikle terör örgütü IŞİD konusunda bir takım çalışmaların yapılması yönünde tespitlerde bulunulmuştur.

Suruç katliamı da diğer olaylarda görüldüğü gibi güvenlik zafiyetini ortaya koymuş ve bu bölgede can güvenliğinin olmağını da açıkça göstermiştir.

www.ntv.com.tr

2-Gaziantep olayları

Gaziantep'te bir kişinin Suriyelilerce öldürülmesinin ardından kentte büyük çapta eylemler yaşanmış ve olaylar gittikçe büyümüştür. Öyle ki kentte bulunan birçok Suriye plakalı araç yakılmıştır.

Suriye plakalı araçlar tahrip edildi. gaziantephaberler.com

Toplumsal eylemlere dönüşen bu tehlikeli durum son anda önlenmiştir. Bu olaylardan sonra birçok Suriyeli de kenti terk etmiştir. Bu konu ile ilgili olarak **Gaziantep Baro Başkanlığının raporuna** göre olaylar aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir;

1-) 11.08.2014 tarihinde Gaziantep İli, Ünaldı Mahallesinde medyada da büyük yankı uyandırdığı üzere;

Ünaldı mahallesinde yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı H.Ç. (Yaş-62) , iddiaya göre evinde kiracı olarak yaşayan Suriyeli kiracısı tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür.

Cinayetin sebebi olarak medyada farklı sebepler ileri sürülmüştür. Söz konusu olaydan sonra cinayeti öğrenen mahalle sakinleri, Suriyelilerin yaşadığı eve girmeye çalışmış, Suriyeliler ve Türk Vatandaşları arasında çatışmalar başlamıştır. Çatışmalar sonucunda polis gruba müdahale etmiş Gerginliğin artması üzerine olay yerine çevik kuvvet ekipleri sevk edilmiştir. Cinayet zanlısının kendilerine teslim edilmesini isteyen grup, cenazenin evden çıkartılmasına da uzun süre izin vermemiştir, polis olayın yaşandığı sokağı kapatmış ve Suriyelilere karşı öfke duyan Ünaldı mahallesi sakinlerine biber gazı ve TOMA'dan sıkılan tazyikli su ile müdahalede bulunmuştur. Tüm bu gerginlikler yaklaşık olarak 3 saat devam etmiş ve gerek cinayetin yaşandığı mahallede gerekse Suriyelilerin yaşadığı hemen hemen her yerde tepkiler çığ gibi büyümeye başlamıştır. Aslında bu cinayet ve akabinde yaşanan gerginlikler sosyolojik bir olayın ve olgunun da

gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Bu olay sonrasında halkta oluşan tepki medyada geniş yer bulduğu gibi bu konuda hükümetin şimdiye kadar uyguladığı Suriye Politikasını da tartışmaya açmıştır.

Toplumu bu denli etkileyen bir olay hakkında Gaziantep Barosu Genç Avukatlar Meclisi Toplumsal Olayları Değerlendirme Alt Komisyonu olarak almış olduğumuz karar doğrultusunda 'Ünaldı Cinayeti' hakkında gerek açılmış olan soruşturma dosyasının incelenmesi; gerekse olaydan etkilenen Suriye vatandaşları ve Türk vatandaşları ile birebir görüşülmesi ve sonuç olarak siyasi karar mekanizmalarının şehrimizdeki olaylara dikkatini çekecek şekilde rapor hazırlanmıştır. Bu karar doğrultusunda şahsım tarafından vekaletname olmaksızın; Gaziantep Cumhuriyet Savcılığı soruşturma dosyası mevzuat gereğince ve mevzuata uygun olarak incelenmiştir.

Olay yerinde vatandaşlarla yaptığımız konuşmalar ve dosyadaki 'bilgi sahibi' olarak ifade verenlerin ifadeleri de birlikte değerlendirildiğinde olayın asıl sebebinin kira alacağından kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla medyada ileri sürülen iddiaların çoğunun araştırmamız neticesinde doğru olmadığı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Gaziantep Barosu Genç Avukatlar Meclisi Toplumsal Olayları Değerlendirme Alt Komisyonu tarafından görevlendirilen Av. Esin BALÇIK, Av. Gökçe KANPALTA , Av. Fırat KAYACAN , Av.A.Ergin SÖZEN Tarafından iki gün boyunca Ünaldı,, İstiklal mahalleleri İnönü caddesi ve daha kentin bir çok yerinde Suriyeliler ve halkla yapılan görüşmeler ve sonuçları aşağıdaki gibidir:

1. GÜN:

19.08.2014 tarihinde Gaziantep Barosu Genç Avukatlar Meclisi üyeleri tarafından 11.08.2014 tarihinde Gaziantep ili Ünaldı Mahallesinde gerçekleşen somut olay sonrasında Ünaldı Mahallesinde yapılan çalışma:

Bu tarihte görevlendirilen meclis üyesi meslektaşlarımız olay yerinde ikamet eden vatandaşlar, mahalle esnafı ve mahalle muhtarı ile görüşmüş ve aşağıda yer alan çeşitli bilgilere ulaşılmıştır.

1- Olay öncesi Mahallede yaklaşık 10.000 insan yaşıyor iken, Bunun 4.000 ile 5.000'i Suriye vatandaşı olup yaşanan olay sonrası yerleşik 5-6 Suriyeli aile kalmıştır. Gidenlerin bir kısmı kendi isteğiyle bir kısmı polis vasıtasıyla güvenlik gerekçe gösterilerek zorla götürülmüştür.

2- Ünaldı Mahallesi Muhtarıyla yapılan görüşmede, olay günü, olay yerinde halkın Suriyelilere tepkili olduğunu ve hatta güvenlik için gelen polisle çatıştıklarını belirtmiştir. Buna karşılık polisinde biber gazı kullandığı ve biber gazının taziye evine kadar gittiğini belirtmiştir. Yine mahalle muhtarının beyanına göre: Ünaldı Mahallesinde bu olaydan önce cinayet sık yaşanan bir durum değildir. Genelde mahallede sıkça görülen suç tipleri hırsızlık, madde bağımlılığı dolayısıyla uyuşturucu kullanımı ve ticaretinden ibaret olup bu duruma ilişkin zaman zaman polise yapılan şikayetlerle geçici tedbirler alınsa da devamlılık arz edecek şekilde çözüme yönelik devlet kurumlarınca ya da özel olarak yürütülen başkaca bir çalışma yoktur.

3- Mahalle esnafı ve sakinleriyle yapılan görüşmelerde, mahalledeki Suriyeliler ile halk arasındaki sorunların sebebinin ne olduğu sorusuna verilen cevaplar:

   a- Sınırdan kolay geçiş ve denetimsizlik,

   b- Suriye'den her tip insanın Türkiye'ye geçtiği ve geçişlerde belli bir kriterin olmayışı,

   c- Suriyelilerin kimliksiz, valilikten alınan geçici misafir kartı ile yahut kayıt dışı çalışıyor olması,

   d- Vergi yükümlülüklerinin bulunmaması ve bunun sonucunda T.C vatandaşından daha kolay iş yeri açabiliyor olmaları,

   e- Suriyelilerin gelişi ile kira ve gayrimenkul değerlerindeki anormal artış,

      - Cinayetin gerçekleştiği tarihten sonra mahallede yerleşik Suriyelilere karşı gelişen saldırgan duruma ilişkin

olarak sorumluların uyuşturucu kullanan kimseler olduğu ve bunların tek başına hareket edemeyeceği belirtilerek, halk bu kimselerin birileri tarafından organize edildiğine inanıyor. Ancak organizeyi kimin ya da kimlerin yaptığına dair net bir fikir belirtilmekten kaçınılıyor. Değişik cevaplar var. Örneğin; Hükümete karşı olan muhalif partiler, dış mihraklar, huzursuzluk yaratmak isteyenler, vb.

- Genel olarak Suriyelilerle yaşanan gerginliklere yönelik kimin sorumlu olduğu ve diğer durumlara ilişkin halkta görüş farklılıkları mevcuttur. Şöyle ki;

a) Suriyelilerin denetimsiz ve kritere dayalı olmayarak Türkiye'ye girişine izin verilmesi,

b) Çok sayıda Suriyelinin Türkiye'ye girişi sonrasında toplumdaki yerlerinin belirlenmemesi neticesinde çıkan karışıklıklara göz yumulması,

c) Oysa Mahalleden başka bir vatandaşın söyledikleri ekonomik olarak Suriyelilerin alternatif bir durum, pazar ve spekülasyona müsait bir ortam yarattıklarını gösteriyor. Örneğin, mahallede evini boşaltıp yüksek bir kirayla Suriyeli ailelere verip kendisi araba da yaşayan bir mahalle sakininden söz ediliyor.

d) ''Parklarda garajlarda yatan Suriyeliler var sokakta rahat değiliz.''

2. GÜN:

Araştırmanın ikinci Gününde İstiklal, Eski Garajlar mahallerinde ve kentin çeşitli yerlerinde bulunan Suriyeliler ile yapılan görüşmelerde elde edilen veriler aşağıdaki gibidir;

1- Türkiye'ye genellikle kaçak yoldan, akrabalar aracılığıyla ya da para karşılığında kaçak olarak giriş yapıldığı,

2- Devletten herhangi bir yardım alınmadığı, sadece kış mevsiminde bir kez kömür yardımı yapıldığı,

3- İstiklal mahallesindeki yaşanamayacak durumda olan yapıların dahi kira bedelinin 300-500 TL civarında olduğu ve bu evlerde kalabalık nüfusla yaşanmaya çalışıldığı, dile getirilmiştir.

Ayrıca Suriyelilerle yapılan görüşmelerde kendi beyanları aşağıda aynen aktarılmıştır:

1- Eski Garaj civarında yaşayan bir Suriyeli ; " Savaş biterse tabi ki döneriz. Fakat üzerimize bomba yağarken bu mümkün değil."

2- Mahalle de yaşayan yerli halkla sorununuz var mı? Sorusuna Suriyeli bir kadının cevabı; "Son yaşanan olaylar sonrası daha temkinliyiz. Kocalarımız işe gidip gelirken korkuyoruz. Olaylar sonrası iş bulmakta zorlanıyoruz. Hatta eşim iş bulamayıp İstanbul'a 20 TL'lık yevmiye için gitti."

3- "Çarşıya pazara giderken daha çok korkuyoruz karılaşacağımız tepkiyi ölçemiyoruz."

4- "Korkudan çocuklarımı okuldan aldım."

5- Bakkal olarak esnaflık yapan bir Suriyeli; "Türk tepe mahallesinde oturan kardeşlerim yerli halk tarafından kovuldu.''

6- "Barınma yeme, içme, iş gibi tüm temel ihtiyaçlarımız komşularımızın yardımıyla gideriliyor, herhangi bir devlet kurumunun yardımı ve desteği yoktur".

7- Bir sıkıntıyla karşılaştıklarında nereye başvuracaklarıyla ilgili bilgilerinin olup olmadığı konusunda sorulan soruya bir Suriyelinin cevabı : "Bu konuda yeterince bilgimiz yok ayrıca daha önce başımıza gelen olaylarda polise başvursak dahi Suriyeli olduğumuzu öğrenince bizimle ilgilenmiyorlar.''

8- Engelli bir çocuğu olan Suriyeli kadın: "Çocuğuma hasta raporu alamadım hastaneler bizi geri çevirdi. Engelli çocuğum için sadece belediyeden bez yardımı alabiliyorum.''

9-"Türkiye de yaşam çok pahalı. Suriye de daha ucuz yaşayabiliyorduk."

10-"Bir vakıftan para ve gıda yardımı alabildik bu da akraba sayesinde mümkün oldu. Ancak çocuklarımızı okula yazdırmak istediğimizde okulda yer olmadığı gerekçesi ile geri çevrildik."

11-İki Suriyeli: "Son olaydan sonra eski garajlar bölgesinde Suriye plakalı araçlara taşla sopayla zarar verildi."

Suriyeli, ev sahibini öldürdü Gaziantep karıştı.
http://www.radikal.com.tr

3-Reyhanlı olayları

Reyhanlı Olayları ve 'Kötülüğün Sıradanlığı' -TimeTürk

11 Mayıs 2013 yılında gerçekleşen olayda 53 kişi ölmüş ve 128 kişi de yaralanmıştır. Bu olay Türkiye Cumhuriyeti'nin görmüş olduğu en kanlı terör olaylarından biri olarak kayıtlara geçmiştir.

Olayda bomba yüklü araçlar kullanılmış olup, 1-2 dakika ara ile Reyhanlı Atatürk Caddesi üzerinde araçlar patlatılmıştır. Reyhanlı'da toplam 73 mobese kamerası olmasına rağmen olay günü bu kameraların bozuk olması ve olaydan önce bir takım duyumların alınmış olmasına rağmen gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle kamuoyunda büyük bir tepki oluşmuştur.

11.05.2013 tarihinde Reyhanlı'da gerçekleşen 53 kişinin öldüğü, 128 kişinin yaralandığı davanın ilk duruşması 10.02.2014 günü Adana (TMK kapsamında Özel Yetkili) 8. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülmüştür. (2013/159 Esas) Sadece tutuklu sanıkların katıldığı duruşma basından gizlenmiş ve olay günü Adana Adliyesi'ne gelen basın mensuplarına duruşma olmadığı bilgisi verilmiştir. Ölenlerin yakınları dahi duruşma salonuna alınmamıştır.

Bu davanın ikinci duruşması 13.05.2014 gününe bırakılmış ise de bu arada Adana 8. Ağır Ceza Mahkemesi'nin özel yetkilerinin kaldırılması ve mahkemenin 11.03.2014 tarihli görevsizlik kararıyla dosya Hatay Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmiştir.

Dosya kendisine gelen Hatay 1. Ağır Ceza Mahkemesi 26.05.2014 tarihli duruşma gününü taraflara tebliğ etmiş, ancak Hatay 1. Ağır Ceza Mahkemesi 30.04.2014 tarihinde yetkisizlik kararı alarak dosyanın Adana'ya gönderilmesine karar vermiştir. Yetkisizlik kararına yapılan itirazlar sonucunda; Hatay 2. Ağır Ceza Mahkemesi, yetkisizlik kararını kaldırarak dosyayı yeniden Hatay 1. Ağır Ceza Mahkemesine göndermiştir.

26.08.2014 tarihinde Hatay'da yapılan ilk duruşmanın ardından bir kısım sanık avukatlarının talebi neticesinde Yargıtay 5. Ceza Dairesi, güvenlik sebebiyle bu davanın Ankara'ya nakline karar vermiştir.

Reyhanlı davası halen Ankara 9. Ağır Ceza Mahkemesi 2014/432 Esas sayılı dosyası üzerinde görülmektedir.

E- GÖÇÜN SIĞINMACILAR ÜZERİNDE PSİKOLOJİK ETKİLERİ

Göçün sığınmacılar üzerinde derin etkiler bıraktığı bilimsel bir gerçektir. Özellikle savaşlar sebebi ile ülkesinden ayrılmaya zorlanmış bireyler üzerinde bu etkileşim daha da kendini hissettirmektedir. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyelerinden Doçent Doktor Ayşe Devrim Çıngı Başterzi'nin bu konuya ilişkin değerlendirmeleri oldukça dikkat çekicidir.

Harran kamp bölgesinde bulunan
Suriyeli bir çocuk tarafından yapılan resim.

GÖÇMEN, YERİNDEN EDİLMİŞ, SÜRGÜN RUHUN YARALARI

Van'a bağlı Gevaş yüzyıllar boyunca orada yaşayanlar tarafından Vostanig olarak anılmıştır. Ermenice 'vali, üst düzey devlet görevlisi' anlamına gelen Vostanig; Arshille Gorky adı ile tanınan yirminci yüzyılın tanınmış ekspresyonist ressamlarından asıl ismiyle Vostanig Manug Adoyan'ın 'ana' vatanıdır, annesinin köyüdür. Gorky'nin yaşam öyküsünü anlatan Nouritza Matossian, tam yüzyıl önce bu topraklardan gönderilmiş, yerinden edilmiş bu ressamın öyküsü ile yerinden yurdundan edilenlerin, göç etmek zorunda bırakılanların ruhuna dair de pek çok şey söyler bize.

Savaşlar aslında uzun süredir devam eden ve çözülemeyen anlaşmazlıklar, çatışmalar sonucunda ortaya çıkar. 18. Yüzyıl sonundan itibaren fetih savaşları yerini ülkenin kendi topraklarında yaşayan etnik ya da dini kimlikleri farklı gruplar arasında çıkan çatışmalar, anlaşmazlıklara bırakmıştır. Bu savaşların öncesinde azınlık olan grup sıklıkla ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Arshile Gorky; bu dönemi bir çocukluk anısıyla anlatır; 'Beş yaşındaydım. Konuşmaya o yıl başlamıştım. Annemle kiliseye gidiyoruz. Oradayız. Bir resmin karşısında durmuşum. Cehennemden sahnelerin resmedildiği bir tablo. Resimde melekler vardı. Beyaz melekler ve siyah melekler. Bütün siyah melekler Hades'e gitmekteydi. Kendime baktım. Ben de siyahtım. Demek ki cennete gidemeyecektim. Bir çocuğun yüreği böyle şeyleri kaldıramaz. İşte o anda dünyaya siyah bir meleğin de iyi olabileceğini, iyi olması gerektiğini ve ruhundaki iyiliği dünyaya, hem beyaz hem de siyah dünyaya sunması gerektiğini ispatlamaya karar verdim.'

1930'lu yılların sonunda Afrika kökenli 2 psikolog Kenneth Clark ve Mamie Phipps Clark, önyargılar ve ayrımcılık üzerine çalışmaya başlarlar. En çok bilinen deneyleri; 'Oyuncak Bebek Deneyi'dir. Bu deneyde; henüz okul çağına ulaşmamış küçük çocuklarla görüşmeler yaparlar. Çocuklara iki oyuncak bebek gösterilir; siyah tenli ve beyaz tenli. Ve sonra bir dizi soru sorulur;

'Hangi bebekle oynamak istersin?

Hangi bebek iyi?

Hangi bebek kötü?

Hangi bebek beyaz bir çocuğa benziyor?

Hangi bebek sana benziyor?'

Bu soruların sonunda henüz okula bile gitmeyen siyah çocuklar, tıpkı yaşıtları beyaz çocuklar gibi beyaz bebekle oynamak isterler, siyah bebeği kötü ve iğrenç bulurlar ve ne yazık ki kendilerinin de siyah bebeğe benzediğinin farkındadırlar. Ayrımcılık ve önyargı kodları henüz okula başlamadan zihinlere yerleşir. Ve savaş başlamadan önce, azınlığa mensup çocuklar ayrımcılığa maruz kalıyorlarsa bunu ilk yıllarından itibaren hissederler.

1915'te Büyük Felaket'te (Medz Yeğern) Vodanig'den Yerevan'a doğru yola çıkar annesi ile birlikte Arshile Gorky. Hava çok soğuktur, yiyecekleri yoktur, aç karnına kilometrelerce yürürler, Yerevan'da annesi açlıktan ölür. ABD'ye gittiğinde Vostanig Manug Adoyan kendisine Arshile Gorky ismini seçer. Yunan mitolojisinin öykülerinden birisidir annesi Thetis'in ölüler ırmağına sokarak ölümsüz ve yaralanmaz kıldığı (ve sadece annesinin nehre sokarken tuttuğu sol ayak bileğinden yaralanmaktadır) Aşil'in ismini alır ve Rus edebiyatının açlık, yoksulluk üzerine en etkileyici öykülerini yazan, 'Ana' adında romanıyla tanınan ve soyadı Rusça 'acı' anlamına gelen çok sevdiği yazar Maxim Gorky'nin soyadını seçer. Savaşta kaybedilenlerin acısı hiç geçmez. Arshille Gorky'nin annesi Yerevan yollarında yemez, oğluna yedirir, oğluna can verirken kendisi açlıktan ölür. Arshille Gorky'nin yaşamı boyunca eserlerinde annesinin varlığını görürüz. 44 yaşında 'Hoşçakalın sevdiklerim' yazılı bir not bırakır, kendini asarak yaşamını sonlandırır.

Savaştan sonra yapılan değerlendirmelerde, savaşlardan sonra ortaya çıkan ruhsal rahatsızlıklara yakalanmayı arttıran en önemli risk faktörlerinin savaş sırasında işkenceye, kötü muameleye ve zulme uğrama ve savaş ve göç sırasında yakınlarını kaybetme olduğun gösterilmektedir. Resmi raporlara göre ülkemize Suriye'den gelen sığınmacıların üçte biri savaş sırasında en az bir yakınını kaybetmiştir ve üçte birinin bir yakını yaralanmıştır. Göç öncesinde savaş nedeniyle ailelerin parçalanması çok sıktır. Özellikle henüz ergenlik çağında kabul edilebilecek erkek çocuklar, savaşmaya gitmek için evden ayrılabilirler ve göçe katılmazlar. Ayrıca ailelerin yaşlı bireyleri de 'Bu yaştan sonra' ülkelerinden göç etmek istemezler ve son dönem kanser hastası gibi ölümü evlerinde karşılamak isteyebilirler. Ailenin bireylerini, yakınları, arkadaşları ve tanıdıkları arkada bırakarak göç etmek insanın aklının, ruhunun yarısını vatanında, evinde, ait olduğu topraklarda bırakması demektir çokça zaman ve insan ruhunda derin yaralar açar.

Göçün koşulları, göçü ortaya çıkaran güdülenmeler, göçün ardından yaşanacak ruhsal olayları da büyük ölçüde belirler. Örneğin göçün geçici ya da kalıcı olması, kişinin vatanını, yaşadığı yeri terk etmesinin ne derece kendi kararıyla, istemiyle olduğu, göç kararı al-

mak ve uygulamak için yeterli zamanının ve hazırlık süresinin olup olmaması, anayurdunu yeniden ziyaret edebilme veyahut istediği zaman dönebilme olasılığı ve kişinin topraklarından ayrılma nedeni sonraki dönemde ruhsal sağlığını belirleyecek etmenlerdendir.

Tarih boyunca savaşlarda kadınlar ganimet olarak görülmüş, kadınlara el konularak ve tecavüz edilerek düşmanın 'onur'una, 'namus'una zarar verilmesi bir savaş taktiği olarak kullanılmıştır. Ancak 18. yüzyıldan itibaren, fetih savaşları azaldıkça kadınlar da ganimet olmaktan bir süreliğine uzak kalsalar da, yirminci yüzyılın sonuna doğru tecavüz yeniden savaş sahnesinde bir silah olarak yerini bulmuştur. Kadınların bedenlerini zapt etmek, tecavüz etmek savaşın bilindik kanlı oyunlarından daha tahripkar etkiler yaratmaktadır. Ülkemize son dönemde gelen Ezidiler başta olmak üzere tüm göçmenlerin, Ortadoğu'nun ataerkil ve feodal düzeninin güç kazandığı savaş ortamında tecavüz ve tacizlere uğramış olma olasılığı yüksektir. Ancak kadınlar bunu sıklıkla gizli tutmaktadırlar. Savaş sırasındaki tecavüzler yanında göç edilen yer ve kamplar gibi geçici barınma alanlarında da kadınlara yönelik her türlü cinsel şiddeti çok daha fazla görmekteyiz.

Göç edenler, yerinden edilenler savaştan önce ayrımcılığa maruz kalırlar, savaş sırasında sevdiklerini yitirirler, kendi canları tehlike altındadır ama daha güvenli bir yere sığınıldığında da savaşın acıları bitmez. Binlerce yıl önce bu topraklarda yaşayan Euripides haykırır; 'Dünyada ana vatanını kaybetmekten daha üzücü bir şey yoktur.' Bir kişi ister kendi isteğiyle ayrılsın yurdundan, isterse başkalarınca yerinden edilsin sıla hasreti bitmez. Savaşların getirdiği göçlerin daha hazin yanı ise sıklıkla anavatanın tahrip edilmesidir. Ülkemize Halep'ten Lazkiye'den gelen birçok Suriye'li göçmenin söylediği gibi cennet gibi yurtları yok edilmiştir, evleri, arazileri kentleri yoktur artık. Bir kentin şu anda yok olması insanların geçmişine, vatanları ile kurdukları aidiyet bağlarına da zarar verir der Salman Akhtar. Kişilerin büyüdükleri ev, oynadıkları sokak, gittikleri okul, ekmek aldıkları fırınla birlikte geçmişlerine dair şeyler de yok olur. Yeryüzünde bağsız, aidiyetsiz ve yalnız hissetme halidir sıklıkla savaşlardaki göçmenlik hali...

Öte yandan çıkarılan istatistikler her geçen ay göçün hız kazandığını ve daha çok kişinin ülkemize geldiğini göstermektedir. Kayıt

altına alınmayan kişilerin çok daha yüksek olduğu da tahmin edilmektedir.

Göçün ilk günlerinin temel iki kaygısı güvenlik ve gelecek kaygısıdır. Kişi güvenli bir yere erişmiş midir? Burada karnı doyacak, barınacak, ısınacak, temizlenebilecek midir? Çocuklarının ve kendisinin can güvenliği sağlanacak mıdır? Yeni bir ülkeye ulaşıldığında ilk yaşanılan kaygılar ilk haftalar boyunca devamlılık gösterir. Suriye'den gelen göçmenlerle ilgili çalışmalara bakıldığında, özellikle kamp dışında yaşayanların temel insani ihtiyaçlara erişimlerinin çok kısıtlı olduğunu, kamp dışında yaşayan Suriye'li kadınların %78,2'sinin gelecek hafta karınlarını nasıl doyuracaklarını bilmediği görülmektedir.

Temel ihtiyaçlar karşılanıp, yeni ülkeye yerleştikten sonra da göç edenleri türlü çeşit sıkıntılar beklemektedir. Göç edilen ülkenin kültürü, adeti, gelenekleri kişinin anavatanından farklıdır. 16'sında evlendirilmeye çalışılan ve kendisi de karnı doyacak, buralı bir kocası olacak, ailesine de bakacak diye sevinen bir Suriye'li kadın 'benim nerem çocuk? Ablalarım 14'ünde evlendi.' diyerek haykırabilir. Bir diğeri Mersin sahillerinde gece yarılarına kadar dolaşırlarken yanlarına yaklaşan adamların kendilerine fahişe muamelesi yapmalarından yakınarak anlatıyor; 'bizim orası çok sıcak olduğu için hiç evde durmayız gece 11'e 12'ye kadar sokaklarda dolaşır herkes burada 8-9 dedin mi yollar boşalıyor. Hem oturduğumuz ev 120 metrekare, 12 kişi kalıyoruz iki aile birlikte. Evin içine sığmıyoruz ki, kocamandı bizim Halep'teki evimiz, içine girmek gelmiyor içimden'. Geçen yıl bir süre aynı apartmanda oturduğum lise çağında olan, beyaz başörtülü Suriyeli genç öğrenciye, apartmanın diğer liselilerinin aşağılayarak alaycı bakışlarını, ince dokundurmalarını unutmayacağım. 'Çocuklar, tanışın arkadaşınızla' diyen komşum hakkında 'o da Arap alevisiymiş' demeleri de aklımda. Göç edilen yerde de ayrımcılık belki gelinen yerden daha yoğun olarak devam eder.

Göçmenlerin temel sorunlarından birisi de dildir. Kişiler en basit gündelik ihtiyaçlarını karşılayıp idame edecek kadar dil bilmemektedirler. Süpermarkete gidip, istedikleri rafı bulamazlar, seçtikleri ürünün fiyatını bilmezler, soramazlar. Sıklıkla çocuklar göç edilen ülkenin dilini ebeveynlerinden daha kolayca öğrenirler ancak dille

birlikte ülkenin kültür de yaşamlarına girer ve ebeveynler için çocukları değer ve yargılarını yitirmişlerdir, 'dejenere' olmuşlardır. Birinci kuşak ve ikinci kuşak arasındaki çatışma özellikle ergenlik döneminde şiddetlenir.

Göç edenler hem savaşın hem de yeni bir yerde yeni bir yaşam inşa etmenin zorlukları ile baş başadırlar ancak göçün etkisi ilk kuşakta bitmez, göç edenlerin çocuklarının, yani ikinci kuşağın dramı devam eder. Göçmenler hemen her yerde istenmeyen vatandaşlarıdır yeni ülkelerinin. 'Bu ülkenin yoksulu yok muydu?, vergilerimizle onlara bakıyoruz.' diyenlerden 'evleri ahır gibi, temizlikten hiç anlamıyorlar, ellerinden pişen yenmez' diyenlere kadar uzanan bir nefret söylemi ve ayrımcılık dalgası içinde büyürlerken, bazen anne babalarından farklı olduklarını, bazen de kendi ülkelerinin güzelliklerine, oradaki yitik cennetteki anılara tutunarak yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar. Aidiyetsizlik ve yalnızlık ikinci kuşağın da derdi olmaya devam eder. Birinci kuşak cennetini yitirmiştir ama ikinci kuşak acı çekmeye gelmiştir dünyaya, hiçbir yere ait değildir, yersiz yurtsuz sıklıkla ne anne babası, ne yaşadığı yerdekiler ne de kökeninin olduğu yerdekiler tarafından onaylanır. İkinci kuşakta madde kullanım bozuklukları, her türden anksiyete ve depresif bozukluk çok daha sık görülmektedir.

Göç, savaşın öncesinden kuşaklar sonrasına aktarılan ciddi bir travmadır. Son söz olarak sözü göçmenlikten, sürgünlükten muzdarip Edward Said söylesin; 'Sürgün bir insanla doğup büyüdüğü yer arasında, benlik ile benliğin gerçek yuvası arasında zorla açılmış olan onulmaz gediktir: özündeki kederin üstesinden gelmek mümkün değildir. Sürgünde elde edilen kazanımlar, sonsuza dek arkada bırakılmış bir şeyin kaybedilmesiyle sürekli baltalanır.' [11]

---

[11] ***Kaynaklar;***

1. *Edward Said 'Kış Ruhu' Metis Seçkileri, Kasım 2000.*
2. *Nouritza Martassian 'Arshile Gorky Kara Melek' Aras Yayıncılık, İstanbul,2011.*
3. *AFAD Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu-2014*
4. *Tribe R. Mental health of refugees and asylum seeker. Advances in Psychiatric Treatment (2002), 8, pp. 240–248*
5. *UNHCR/WHO Mental health of refugees. 1996*
6. *Ekşi A. Sığınmacı ve göçmenlerde psikopatoloji. Türk Psikiyatri Dergisi 2002; 13(3):215-221*
7. *Amnesty International. İki Arada Bir Derede 2009, Birleşik Krallık.*

Suriye'de yüz binlerce kişinin ölümü veya yaralanmasına neden olan iç savaş, en çok çocukların psikolojisini etkiliyor.
Suriyeli çocukların "savaş oyunu" - NetGazete

F- GERİ KABUL SÖZLEŞMESİ

Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği arasında 16 Aralık 2013 yılında imzalanan, 25/6/2014 Tarih 6547 sayılı kanunla onaylanması uygun bulunan *Türkiye Cumhuriyeti İle Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma*, 2 Ağustos 2014 tarihinde resmi gazetede yayınlanmış, yürürlüğü ileri bir tarihe ertelenmiştir. Bu anlaşmanın bazı hükümleri gelecekte büyük sorunlara yol açacak niteliktedir.

Bu anlaşma ile birlikte Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerine geçen kişilerin tekrar Türkiye'ye iade edilmesi söz konusu olacaktır.

Sözleşmenin giriş bölümünde "yasadışı göçle daha etkin mücadele etmek için işbirliklerini güçlendirmeye kararlı olarak" denerek sözleşmenin amacı açık olarak belirtilmiştir.

Sözleşmenin **4. maddesinin 1. fıkrası,** üçüncü ülke vatandaşları ile vatansızların kabulü konusunda Türkiye'ye ağır yükümlülükler getirmiştir. Buna göre;

(1)" Türkiye bir üye devletin başvurusu üzerine, talep eden üye devletin ülkesine girme, ülkesinde bulunma veya ikamet etmeye ilişkin yürürlükte olan koşulları sağlamayan veya artık sağlamayan tüm üçüncü ülke vatandaşlarını veya vatansız kişileri, 10. madde uyarınca söz konusu kişilerin aşağıda belirtilen durumlarının karşılanması şartıyla, söz konusu üye devlet tarafından bu anlaşmada öngörülen işlemler dışındaki başka herhangi bir işlemin yerine getirilmesine gerek kalmaksızın geri kabul edecektir.

a- Bu kişiler geri kabul başvurusunun ibrazı esnasında Türkiye topraklardan bir üye devletin topraklarına doğrudan giriş için Türkiye tarafından düzenlenmiş geçerli bir vizeye sahip ise,

b- Türkiye tarafından düzenlenmiş bir ikamet iznine sahip ise veya

c- Türkiye topraklarında kaldıktan veya transit geçiş yaptıktan sonra üye devletlerin ülkesine yasadışı veya doğrudan giriş yapmış ise

Yukarıda belirttiğimiz sözleşmenin 4.maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi, Türkiye için oldukça tehlikeli bir hükümdür. Bu madde esasında çok genel nitelikli olup, Türkiye topraklarında transit geçiş halinde bile geçiş yapan kişinin Türkiye'ye geri gönderileceğini ve Türkiye'nin de bu kişiyi kabul etmek zorunluluğunu ifade etmektedir. İşin vahim tarafı yalnızca yasadışı yollardan giriş yapanlar değil doğrudan giriş yapan kişiler bile talep eden devlet tarafından Türkiye'ye geri gönderebilecektir.

Avrupa sınırlarına dayanan ve gittikçe sayıları artan Suriyeli ve diğer mülteci/sığınmacıların bu hüküm karşısında Türkiye'ye geri gönderilme durumu söz konusudur. Her ne kadar bazı ülkelerin belirli sayıda sığınmacıyı kabul edeceği söylense de, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğinin belirttiği 4 milyon civarındaki mülteci sayısının yüksekliği Türkiye için dezavantajlı bir durum olabilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri sadece 10. 000 mülteciyi kabul edeceğini belirtmiştir.

Cenevre sözleşmesinde olduğu gibi Geri Kabul sözleşmesi de geri göndermeyi yasaklamış durumdadır. Kaldı ki iç huku-

kumuzda da bu durum yasaklanmış olduğundan dolayı geri kabul sözleşmesi nedeniyle ileride Türkiye'ye gönderilmesi muhtemel Suriyeli sığınmacıların durumları ne olacaktır? Suriye'deki iç savaş sürdüğü müddetçe Türkiye'nin bunları sınır dışı etmesi mümkün değildir. Ancak üçüncü ülkeler tarafından bu kişilerin kabul edilmesi durumunda Türkiye'nin bir nebze olsun rahatlama durumu söz konusu olabilecektir.

Bunun yanında Geri Kabul Sözleşmesinin 18/4 maddesi gereğince Suriyeli Mülteciler Avrupa'dan geri gönderilemez denilebilir. 18. maddeye bakıldığında 1. fıkrada; "Bu anlaşma Birliğin, Üye devletlerin ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası hukuktan doğan hak , yükümlülük ve sorumluluklarına halel getirmeyecektir. "4. fıkrada ise "iltica başvurusu yapan kişilerin durumuna halel getirmeyeceği" belirtmiştir. Ancak aynı fıkrada bu başvuruyu konsey direktifleri doğrultusunda kabul edip etmemek Avrupa Birliği Ülkelerine aittir. Dolaysıyla mültecilik talepleri reddedilen kişi veya kişilerin Türkiye'ye geri gönderilme durumu söz konusudur. Netice olarak; bu konudaki inisiyatif tamamen Avrupa Birliği Ülkelerindedir.

3- SIĞINMACILARA İSTATİKSEL BAKIŞ

İşbu raporlama faaliyeti sırasında alan ziyaretleri dışında bilgi edinme amacıyla konuyla ilgili tüm resmi kurum ve kuruluşlara çeşitli başvurular yapılmıştır.

Devlet kurumlarının ve özelliklede kamu adına denetçilik yapmakla yükümlü olanların işbu raporun konusu çerçevesinde ne tür faaliyetler içinde olduğu, yasayla kendilerine yüklenen görevleri yapıp yapmadıkları, yaptılar ise bu alandaki faaliyetlerinin kapsamı araştırılmıştır.

Öncelikle belirtmemiz gerekir ki; bilgi toplama amacıyla yapmış olduğumuz başvurulara ilişkin kurumlardan aldığımız cevaplar oldukça sınırlı olmuş, verilen bilgiler çoğu zaman yürütülen faaliyetlerin muhtevası hususunda açıklayıcı olmaktan uzak olmuştur.

Devlet kurumlarının bilgi paylaşımı açısından benimsemiş olduğu bu ketum tutum TBB İnsan Hakları Merkezi tarafından yürütülmekte olan bu raporlama faaliyetinin ne derece önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

6332 sayılı yasa ile Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20.12.1993 tarihinde kabul ettiği 48/134 sayılı Karara atıf yapılarak (bu Kararda belirtilen bağımsızlık şartı tamamıyla ihlal edilerek kurulmuştur) ihdas edilen Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun, keza 6328 sayılı yasa ile kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Türkiye'de sayıları milyonları bulan Suriye ve diğer ülke vatandaşlarının sorunlarının mevcut durumu ve bu sorunlara dair muhtemel çözüm önerilerini ortaya koyan raporlama ve alan araştırması faaliyetleri yapmamış olmaları önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Dahası ve üzücü olanı insan hak ve özgürlükleri açısından Devletin faaliyetleri hususunda kamu denetçisi olarak faaliyet yürütmekle görevli bu kurumlar tarafından, sayıları milyonları bulan ve toplumun tamamını fazlasıyla etkileyen mülteci/sığınmacı sorunlarına dair ilgili Devlet kurumlarının faaliyetleri açısından dişe dokunur herhangi bir raporlama, alan araştırması, inceleme yapılmamış olması da oldukça düşündürücüdür.

Umudumuz Devlet kurum ve kuruluşlarının insan hak ve özgürlüklerinin korunması alanındaki faaliyetleri hususunda kamu denetçisi sıfatıyla inceleme ve araştırma yapmakla görevli kılınan bu kurum ve kuruluşların, kuruluş amaçlarına uygun olarak daha etkin, kamuoyunun bilgi eksiliğini gideren, hak ve özgürlüklerinin korunmasını temin eden bir tutumla faaliyette bulunmalarıdır.

Yukarıdaki açıklamalarımız ışığında belirtmek isteriz ki; Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi olarak, ülkemizde bulunan Mülteci ve Sığınmacılara ilişkin olarak istatistiksel bir takım verilerin elde edilmesi için AFAD ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne yazdığımız yazılara, AFAD bugüne kadar cevap vermemiş, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü de istenilen ce-

vabı yazmak yerine sadece Türkiye de bulunan (kamp içinde veya dışında) Suriyelilerin sayısını bildirmiştir. Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna yaptığımız itiraz neticesinde taleplerimiz kabul edilmiştir. Kurul gerekçesinde;

"İtiraz sahibinin bilgi edinme başvurusunda yer alan bilgi edinme taleplerinin kurum kayıtlarında söz konusu istatistiki bilgilerin mevcut olması durumunda 4982 sayılı yasanın 5. maddesinin "kurum ve kuruluşlar, bu kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdür." hükmü uyarınca karşılanması gerektiğine oybirliği ile karar vermiştir. "

Bu kararın akabinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü istenen istatistiksel bilgileri Türkiye Barolar Birliğine göndermiş ancak bu kez de gönderdiği bilgilerin gizli olduğunu belirtmiştir. Hal böyle olunca, bugün gelinen süreçte mülteci veya sığınmacı konularına ilişkin resmi olarak yeterli düzeyde veriye ulaşılamamıştır. Ancak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden istenen verilerin büyük çoğunluğunun Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin resmi sitesinden edinerek sığınmacılara yönelik bir takım istatistiki değerlendirmeler yapılmıştır.

Açıkladığımız bu durumlar karşısında aşağıda vermiş olduğumuz istatistikler Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin resmi internet sitesinden alınmıştır. Buna göre;

17 Aralık 2015 tarihi itibarı ile Suriye dışında bulunan diğer ülkelerdeki toplam mülteci sayısı 4.390.439 'dur. Bunun 2.098.539 'u Mısır, Irak Ürdün, Lübnan ve Kuzey Afrika'da bulunmakta, 2.291.900 'u ise ülkemizde bulunmaktadır.

Mısır'da bulunan mülteci/sığınmacı sayısı: **117.658**

Irak'ta bulunan mülteci/sığınmacı sayısı: **245.022**

Ürdün'de bulunan mülteci/sığınmacı sayısı: **635.324**

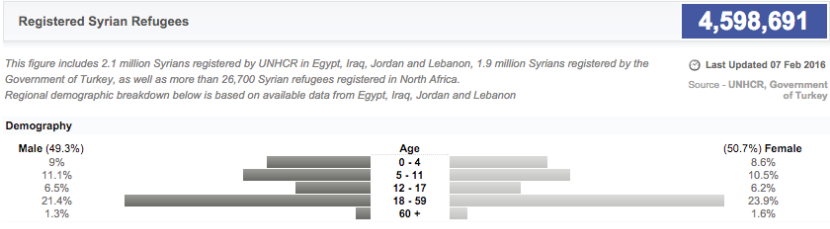
Lübnan'da bulunan mülteci/sığınmacı sayısı: **1.069.111**

Yukarıdaki tabloya bakıldığında mültecilerin/sığınmacıların yarısından fazlasının Türkiye'de yaşadığı görülecektir. Bunun yanında aşağıda aylık oranlarda verilen diğer ülke (İran, Irak, Afganistan gibi) vatandaşları da bu sayının dışındadır. Türkiye'den sonra mülteci/sığınmacının sayısının en yüksek olduğu ülke ise Lübnan'dır.

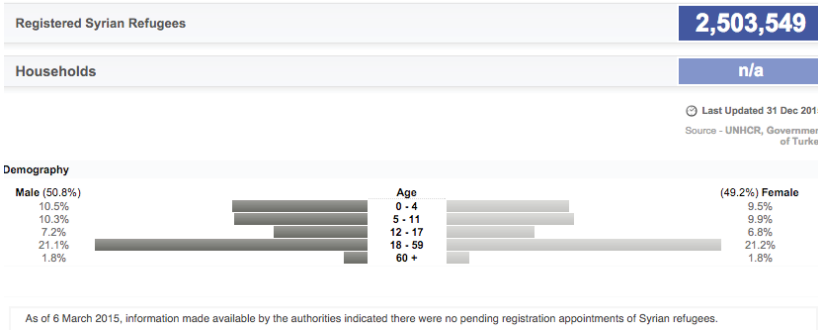
Burada belirtilmesi gereken bir başka konuda; aşağıda sunacağımız aylara göre verilen mülteci/sığınmacı sayısının bulunduğu grafikte görüleceği üzere; Türkiye'de bulunan mülteci/sığınmacı sayısının giderek arttığıdır. Oysa Irak, Mısır, Lübnan ve Ürdün'de son dönem içinde bu sayı giderek düşmektedir. Örneğin Mısır'da Haziran ve Temmuz aylarında 140.000'in üzerinde olan mülteci/sığınmacı sayısı 123.000 rakamına düşmüştür.

Öte yandan düşünülmesi gereken bir başka hususta; Suudi Arabistan, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi refah durumu iyi ülkelerde Suriyeli sığınmacılar bulunmamaktadır. Kuzey Afrika'da bile 24.000 sığınmacının olduğu bir durumda saydığımız bu ülkelerde sığınmacıların bulunmayışı ayrıca tartışılması gereken bir konudur.

Dünyada kadın-erkek ve yaş gruplarına göre mülteci dağılımı;

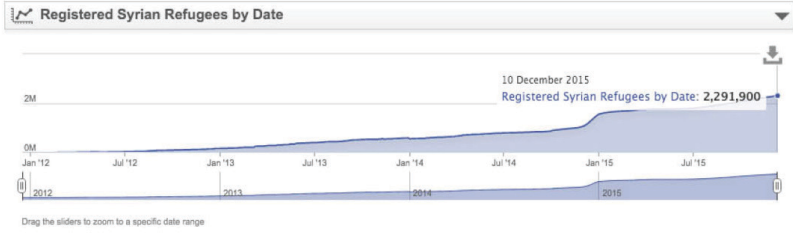
Türkiye'de kadın-erkek ve yaş gruplarına göre mülteci dağılımı;

2012 Şubat ayı itibariyle Dünyada Suriyeli Sığınmacıların Sayısı;

2012 Şubat ayı itibariyle Türkiye'de Suriyeli Sığınmacıların Sayısı;

Ocak 2016 İtibariyle UNHCR Türkiye İstatistikleri*

31.01.2016 İtibariyle Kayıtlı Mülteci ve Sığınmacıların Yaş, Cinsiyet ve Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı

	0-4		5-11		12-17		18-59		60 +		TOPLAM
ÜLKE	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
AFGANİSTAN	3436	3736	5908	6888	3844	6015	17663	47342	511	689	96032
İRAN	522	569	932	1057	608	863	7252	12455	169	170	24597
IRAK	6141	6541	9954	11008	6191	7443	27888	40819	2066	1882	119933
SOMALİ	98	128	234	233	230	245	1351	1372	44	46	3981
DİĞERLERİ	252	237	322	380	192	217	2653	4948	97	111	9409
TOPLAM K/E	10449	11211	17350	19566	11065	14783	56807	106936	2887	2898	
GENEL TOPLAM	21660		36916		25848		163743		5785		253952

31.01.2016 İtibariyle Kayıtlı Mültecilerin Yaş, Cinsiyet ve Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı

	0-4		5-11		12-17		18-59		60 +		TOPLAM
ÜLKE	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
AFGANİSTAN	101	124	250	271	273	382	957	1128	37	63	3586
İRAN	115	116	245	275	172	213	1859	2408	65	61	5529
IRAK	1058	1144	1999	2223	1257	1545	6171	7886	524	472	24279
SOMALİ	75	93	161	172	150	199	798	673	23	26	2370
DİĞERLERİ	105	106	131	172	96	94	641	751	60	55	2211
TOPLAM K/E	1454	1583	2786	3113	1948	2433	10426	12846	709	677	
GENEL TOPLAM	3037		5899		4381		23272		1386		37975

31.01.2016 İtibariyle Kayıtlı Sığınmacıların Yaş, Cinsiyet ve Geldikleri Ülkere Göre Dağılımı

	0-4		5-11		12-17		18-59		60 +		TOPLAM
ÜLKE	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
AFGANİSTAN	3335	3612	5658	6617	3571	5633	16706	46214	474	626	92446
İRAN	407	453	687	782	436	650	5393	10047	104	109	19068
IRAK	5083	5397	7955	8785	4934	5898	21717	32933	1542	1410	95654
SOMALİ	23	35	73	61	80	46	553	699	21	20	1611
DİĞERLERİ	147	131	191	208	96	123	2012	4197	37	56	7198
TOPLAM K/E	8995	9628	14564	16453	9117	12350	46381	94090	2178	2221	
GENEL TOPLAM	18623		31017		21467		140471		4399		215977

*Suriyeliler, Türk Hükümetinin tanıdığı geçici koruma hakkıyla Türkiye'de ikamet ettikleri için sayıları genel istatistiklere yansıtılmamıştır. Güncellenmiş bilgi için lütfen UNHCR'nin Suriye bilgi paylaşım portalını ziyaret edin : http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php

4-KAMP ZİYARETLERİ VE İZLENİMLER

Türkiye Barolar Birliği ilk olarak 30 Eylül 2014 tarihinde Türkiye Barolar Birliği Başkanı Prof. Dr. Metin Feyzioğlu'nun katılımı ile Urfa ve Suruç'ta bir dizi inceleme ve temaslarda bulunmuştur. Bu etkinlik kapsamında Türkiye Barolar Birliği tarafından bölge illerden 14 Baroya çağrıda bulunularak; sığınmacılar konusunda çözüm önerileri getirmeleri ve aktif bir katılımın sağlanması talep edilmiştir.

Türkiye Barolar Birliği Başkanı, Diyarbakır, Hatay, Kilis, Adıyaman, Mardin, Batman, Mersin, Şırnak, Siirt, Gaziantep, Şanlıurfa, Bitlis, Hakkâri, Tunceli Baro başkan ve temsilcileri ve TBB İHM Yürütme Kurulu üyeleriyle 30 Eylül 2014 tarihinde Şanlıurfa ili Suruç ilçesi ile Suriye Kobani sınır bölgelerinde inceleme yapılmış, yurttaşlarla görüşülmüştür. Sonrasında yapılan toplantıda tespit edilen acil sorunlar rapor edilmiştir.

Ayrıca Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezince yürütülmekte olan bu rapor çalışması kapsamında Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu'nun görevlendirmesi üzerine, Suriyeli sığınmacıların yaşam koşullarını yerinde görmek ve insan hakları yönünden gözlemlerin bir raporla TBB Başkanlığına sunulması amacıyla İnsan Hakları Merkezi Yürütme Kurulu Üyesi Av. Uğur ALTUN ve İnsan Hakları Merkezi Bilim Danış-

ma Kurulu Üyesi Av. Mehdi BEKTAŞ Adıyaman ilinde, İnsan Hakları Merkezi Bilim Danışma Kurulu Üyesi Ahmet KÜLEKÇİ ve İnsan Hakları Merkezi Avukatı Av. Özge GÖREL Şanlıurfa ilinde incelemelerde bulunmuşlardır. Öte yandan Türkiye Barolar Birliği tarafından Türkiye'de bulunan tüm sığınmacı kamplarının ziyaret edilmesi istemine karşılık Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından sadece Adıyaman ve Şanlıurfa'da bulunan kampların ziyaret edilmesine izin verilmiştir. Aşağıda bu iki kamp ziyaretine ilişkin gözlemler sunulmuştur.

A-ŞANLIURFA KAMP GEZİSİ

a-Yerel halktan edinilen bilgiler;

1- Şanlıurfa ilinde 500.000 üzerinde sığınmacı bulunduğu,

2- Sığınmacıların ancak %20-30luk kesiminin kamplarda, geri kalanların büyük bölümünün ise bölge halkının duyarlılığı ile halkın boş olan köy ya da bağ evlerine yerleştirildiği kalan kesimin ise şehir içinde barınaklarda, depolarda, sokaklarda kaldığı, bazen de birden fazla ailenin birlikte ev kiralayarak hayatlarını idame ettirdikleri,

3- Nüfusu 2 milyon civarında olan Şanlıurfa iline nüfusun ¼'ü oranında gelen sığınmacılar sebebiyle toplumsal dengenin değiştiği ve sosyal dokunun zedelenmesi sebebiyle gece belirli bir saatten sonra yöre halkının dışarıya çıkmasının tehlikeli olduğu,

4- Bölgedeki ekonomik koşullarda büyük oranda değişiklik meydana geldiği, ucuza ve sigortasız çalışan sığınmacılar sebebiyle bölge halkının işsizlik oranının yükseldiği,

5- Başta hırsızlık ve gasp suçları ile bunlardan kaynaklı yaralama, cinayetler ve uyuşturucu suçları olmak üzere suç oranında büyük artış yaşandığı,

6- Fuhuş oranında ciddi artış olduğu,

7- Hastalık oranlarında artış olduğu, suçiçeği, çiçek hastalığı gibi hastalıkların gözlemlendiği,

8- İkinci evlilik uygulamalarının çoğaldığı ve bu sebeple boşanma davalarının açıldığı ve birçok ailenin parçalandığı veya parçalanma aşamasına geldiği,

9- Suriyeli birçok genç kızın para ile başkaları ile evlendirildiği,

10- Suriyelilerin mevsimlik işçi olarak çalıştırıldığı ve insan ticareti yapan birçok kişiye çalışmaya karşılık kira bedeli ödendiği,

11-Sığınmacılar için büyük oranlarda yardım geldiği ancak gelen yardımların kamplara gönderildiği, kamp dışında kalan kesimin bu yardımlardan faydalanamadığı, bilgilerine ulaşılmıştır.

12- Şanlıurfa Barosu Başkanı Av. Hikmet Delebe; 'sığınmacılar konusunda yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu ve bu konuda yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğunu' belirttiği,

13- Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı E.Sabri Ertekin ; 'Suriye'den gelen sığınmacılara Urfa halkının sahip çıktığını ve hatta evlerinde misafir ettiklerini ancak bölgede kalıcı barışın tesis edilmesi gerektiğini' belirttiği, bununla birlikte şehirdeki mevcut durumun ve çalışma yaşamının denetlenmesi için herhangi yapılanma ya da çalışma yoluna gidilmediği anlaşılmıştır.

Yerel halkın birçok konuda anlayışlı davranmakla beraber, bu durumdan memnun olmadıkları ortaya çıkmıştır.

b-Harran Kamp Bölgesine Yapılan Gezi Gözlemleri;

Kampın 15 Ocak 2013 tarihinden beri faaliyet gösterdiği, 12.000 kapasiteli kampta çadır yerine konteynırlar kullanıldığı ve hâlihazırda 14.057 sığınmacı yaşadığı, kampta konaklayanların 7184'ü erkek 6873'ü kadın olduğu, Ayrıca;

0-4 yaş arası; 2484 çocuk

5-11 yaş arası; 3238 çocuk

12-17 yaş arası; 1974 çocuğun bulunduğu yetkililerce belirtilmiştir.

Harran Kamp Bölgesinde ekibimiz tarafından görüntülenen Suriyeli çocuklar

Refakatsiz gelen çocuk sayısının oldukça az olmakla beraber, bu kişilerin öncelikle aileleri veya akrabalarının tespitinin yapıldığı, akabinde ise akrabalarının yanına yerleştirildiği,

Kampta kalanlar Akçakale bölgesinden geldikleri için tamamına yakını Suriyeli Arap sığınmacılardan oluştuğu,

Kamp çalışanlarının MEB ve Kaymakamlık personellerinden oluştuğu ve kampın güvenliği ve asayişinin özel güvenlikler ve jandarma vasıtasıyla sağlandığı,

Sığınmacıların izin almak suretiyle kamptan çıkış yapma imkânına sahip olduğu, (İhtiyaçlarına göre)

Konteynırlarda ısınma ihtiyacının elektrikli sobalar vasıtasıyla sağlandığı, Sığınmacılara 8 kişilik ranza, halıfleks, mutfak gereçleri temin edildiği, sürekli olarak sıcak su ve elektriğin mevcut olduğu, bunun haricinde dışarıdan getirmek istedikleri malzemelere izin verildiği, ayrıca sığınmacılar dışarı çıktıklarında para kazanacağı işlerde çalıştığı,

TBB İHM üyeleri Harran Kamp bölgesinde
Suriyeli bir aile tarafından konteynırda ağırlandı.

Kamp düzeninin kampın 4 mahalleye ayrılması suretiyle sağlandığı ve kampta sosyal tesisler ve 2 caminin bulunduğu,

Konteynır kentte okul, hastane ve etkinlik alanlarının mevcut olduğu,

Anasınıfı- Lise arası tüm eğitim kurumlarının bulunduğu ve bunların oldukça iyi standartlarda olduğu,

Harran Kamp bölgesinde bulunan Okulun anasınıfında bir görüntü.

Okulda derslerin Arapça olarak verildiği ancak haftalık Türkçe derslerinin de mevcut olduğu, müfredatın MEB tarafından belirlendiği, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun Suriye'de öğretmenlik yapmış olduğu veya ileri seviye eğitim almış kişilerden oluştuğu, çalışmaların uzun süre gönüllülük esasına göre devam ettiği ancak Aralık 2014 tarihinden itibaren öğretmenlere 150$ ücret verildiği bilgisine ulaşıldığı,

Üniversite öğrencilerine yönelik TÖMER Türkçe kurslarının bulunduğu, ancak Suriye'de üniversite öğrencisi olanların Türkiye'de henüz eğitimlerine devam etme imkânları bulunmadığını, Bu hususta YÖK tarafından intibak çalışması yapıldığının öğrenildiği,

Kamp içinde bulunan Sahra hastanesinde Sağlık Bakanlığına bağlı 2 doktor ve 1 hemşirenin çalıştığı, ayrıca kampta bulunan Suriyeli doktorlar tarafından da sağlık hizmetlerine yardımcı olunduğu, ancak hastanede yeterli teknik ekipmanın olmadığı ve hastanenin sağlık ve hijyen şartlarına yeterince uygunluk taşımadığı,

Harran Kamp Bölgesinde bulunan Sahra Hastanesinden görüntüler.

Yetkililerden edinilen bilgiye göre, sığınmacıların hastalık durumuna göre başka hastanelerde de tedavi edildiği,

Kampta tenis kortu, futbol sahası ve sosyal tesislerin mevcut olduğu, sığınmacıların bu tesislerden faydalandığının görüldüğü,

Sığınmacıların temel ihtiyaçları için kişi başı (bebek dâhil) toplam 85 TL para yardımı yapıldığı, Bunun 50 TL'sini BM-Kızılay'ın birlikte, 35 TL'sini ise AFAD'ın karşıladığı, ayrıca bu meblağın nakit olarak değil kendilerine verilen kartlara yüklenerek ve sadece gıda ihtiyaçlarının giderilmesinde kullanıldığı,

Kampın ilk kurulduğu dönemlerde bir takım olayların yaşandığı ancak sonrasında düzenin oturması ile birlikte herhangi bir problemin meydana gelmediğinin ifade edildiği,

Yaralama-cinayet-hırsızlık vakalarının görülmediği, bölgede mobese sisteminin bulunduğu, güvenlik görevlileri ve jandarma tarafından sıkı takiplerin yapıldığı bilgisine ulaşıldığı,

Sığınmacılar ile yapılan mülakatlarda ülkelerine dönme hususunda genel olarak kararsız oldukları, ancak kendi ülkelerindeki hükümetin değişmesi durumunda hemen gitmek isteyen büyük bir kesimin olduğunun gözlemlendiği,

Sığınmacılara AFAD tarafından kimlikler verildiğinin görüldüğü,

Sığınmacılara Türkiye vatandaşlığına geçiş hususu sorulduğunda; bunun Suriye'den gelen sermayenin etkisi ile kamp dışında kalanlar bakımından söz konusu olabileceği ancak kamplarda böyle bir durumun söz konusu olmadığının söylendiği,

Kampta sığınmacılardan oluşan birçok heyetin oluşturulduğu, mahalle muhtarları, akil insan heyetleri (İmam, öğretmen, askeri görevlerde çalışmış erkeklerden oluşan) ve kadınlar komitesi gibi oluşumların görüldüğü, kamp içi problemlerin bu heyetlerin yardımı ve uzlaştırması ile çözülmekte olduğu, sorunların çözülememesi durumunda Sosyal Politikalardan destek alındığının aktarıldığı,

Adli vakaların jandarma aracılığı ile adli mercilere iletildiği, adli mercilere aktarılma gereği duyulmayan durumlarda kamp değişikliği yoluna gidildiğinin aktarıldığı,

Kış koşulları ile başa çıkabilmek için;

-Aşılama yapıldığı,

-Kampta bulunan doktorlarca sürekli takipler yapıldığının bildirildiği,

Doğal ölümler harici kampta başka ölümlere rastlanmadığı,

Kamplara birçok STKdan ve şirketlerden (kampların bakım, temizlik işlerini yapan vb.) bağış yapıldığı, (Kıyafet, battaniye, ilaç gibi)

Folklar, semazen, müzik grupları gibi birçok sanatsal aktivitenin olduğu,

Sığınmacıların büyük çoğunluğunun kendi imkânları ile geçimlerini sürdürdükleri, yaşadıkları konteynırlara televizyon alarak kendi ülkelerindeki televizyon kanallarını takip ettikleri,

Mevcut durumun aylık kontrollerle saptandığı bilgilerine ulaşıldığı,

Kampta yaşayan sığınmacıların kendilerine kucak açan bu ülkeye karşı herhangi bir eleştiri getirmedikleri, görüştüğümüz ailelerden Baba Muhammed Hüseyin, eşi Hanen Taha ile biri zihinsel özürlü olmak üzere 4 çocukları ve Babaanne Hamide Hanım hep beraber bir konteynırda yaşadığı, Halep'te yaşayan ailenin 60 km'yi 2 saatte gelerek 2 ay Kilis sınırında çadırda yaşadıklarını, ardından Türkiye'den gelen araçlarla alınarak yaşamakta oldukları konteynır kente getirildiklerini, Halep'te terzilik yapan babanın Türkiye'de zaman zaman inşaatlarda bulduğu ufak tefek işlerden para kazandığını, ancak genel olarak toplam 85 lira olan devlet yardımı ile hayatlarını idame ettirdiklerini anlatmışlardır.

c-Suruç Kamp Bölgesine Yapılan Gezi Gözlemleri;

Suruç bölgesinde birçok çadır kent bulunmakla beraber tarafımızca belediyenin kurmuş olduğu çadır kentlerden biri ziyaret edilmiştir.

Gezilen çadır kentte Kobani'den gelen Kürt kökenli sığınmacıların bulunduğu anlaşılmıştır. Gezilen konteynır kentle karşılaştırıldığında buranın koşulları oldukça kötüdür. Konteynır kentte yerler parke taşlardan oluşurken çadır kentte yer yer serilmiş çakıl taşları bulunmaktadır. Dolayısıyla bu durum kış şartlarında yerlerin çamur olmasına sebep olmaktadır.

Kampta 420 adet çadır bulunmakta ve her bir çadırın içi yaklaşık 10m2 olup bu çadırların birçoğunda 10 kişilik aileler bir arada bulunmaktadır.

Çadır kentte yaşayan sığınmacılara maddi olarak herhangi bir yardım yapılmamaktadır. Ancak belediye tarafından yemek dağıtımı yapılmaktadır. Ayrıca halktan ve bazı şirketlerden kıyafet yardımları gelmektedir.

Bunun yanında okul ya da hastane bulunmamaktadır. Eğitim çadırlardan birinde verilmektedir. Sağlık ihtiyaçları ise merkezlerdeki büyük hastaneler vasıtasıyla giderilmektedir. (Kayıtlı olanlar)

Yapılan görüşmelerde ailelerin biran önce ülkelerine dönmek istediği anlaşılmıştır.

Yaşanan vahşetin ardından psikolojilerinin ciddi anlamda bozulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Görüştüğümüz 9 kişilik bir ailenin 2 erkek ferdinin savaşta hayatını kaybettiği ifade edilmiştir. Ancak yaşanan bu dramı sakinlikle ve olağan bir şeymiş gibi anlatmaları bile psikolojilerinin aldığı hali gözler önüne sermektedir.

Savaşta yaralanan ve uzuvlarını kaybeden sığınmacılar da bulunmaktadırlar. Ancak durumlarını ifade etmekten çekindikleri ve büyük bir korku içinde oldukları görülmüştür.

Öte yandan Geçici korumanın gereği olarak sorumluluğun paylaşılması adına uluslararası kuruluşlar ve ülkeler Türkiye'yi yalnız bırakmışlardır. İlk başlarda Dünya Gıda Örgütünün yapmış olduğu yardımlar oldukça küçülmüştür. BM tarafından verilen bazı çadırlar ise kullanmaya elverişli nitelikte değildir.

B-ADIYAMAN KAMP GEZİSİ

Adıyaman Kamp Bölgesine Yapılan Gezi Gözlemleri;

Adıyaman Kamp Gezisi için Türkiye Barolar Birliğinden Av. Uğur Altun ve Mehdi Bektaş görevlendirilmiş ve Adıyaman 'daki kamp gezisine Adıyaman Baro Başkanı Hasan Demir, Adıyaman Barosu avukatlarından Celal Dikme, Abdurrahman Tutdere katılmışlardır. Ayrıca Adıyaman Vali Yardımcısı Yunus Emre Altıner' de heyetimize eşlik etmiştir.

1- Adıyaman'da bulunan sığınmacılara ait çadır kentte yaklaşık 9.000 sığınmacı yaşamaktadır. Bunun büyük bir çoğunluğunu Suriyeli Arap sığınmacılar oluşturmaktadır. Geriye kalanlar içerisinde Türkmenler ve Kobani'den gelen Kürtler bulunmaktadır.

2- Yetkililerden Çadır Kent denilen Geçici Barınma Merkezi'nin Eylül 2012'de açıldığı, eksiklerinin kısa süre içerisinde giderildiği, kapasitenin 12.000 dolaylarında olduğu,

3- Kampta 195 personel, 123 güvenlik görevlisi, 30 merkez çalışanı tarafından hizmet verildiği,

4- İlk başlarda sığınmacılar için yardımda bulunan Dünya Gıda Örgütü'nün yardımlarını büyük ölçüde kestiği, AFAD ve Kızılay'ın yardımlarının sürdüğü, aylık 85 lira kişi başı gıda yardımı yapıldığı,

5- Sığınma merkezinin 5 mahalleye ayrıldığı ve her mahallenin sığınmacılarca seçilmiş muhtarı ve üyeleri bulunduğu, her mahallede bir camiin bulunduğu,

6- Kampta 3 bin dolayında öğrenci bulunduğu, okulda eğitimin Arapça dilinde yapıldığı, ancak haftalık Türkçe derslerinin de mevcut olduğu, müfredatın MEB tarafından belirlendiği, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun Suriye'de öğretmenlik yapmış veya ileri seviye eğitim almış kişilerden oluştuğu, öğretmenlere halen 150$ ücret verildiği bilgisine ulaşıldığı ve ayrıca bu kampta 9 kişinin üniversiteyi kazandığının öğrenildiği,

7- Kampta Türkçe öğrenmek isteyenlere Kurs verildiği, bir meslek ve sanata ilişkin olarak Halıcılık, Tekstil, Bilgisayar, Kuaför kurslarının açıldığı, çalışan sığınmacılara emeklerinin karşılığı olarak ücret ödendiği, ayrıca sığınmacıların kampta ürettikleri kimi ürünleri kermes düzenleyerek sattıkları ve ücretlerini üretenlerin aldığının bildirildiği,

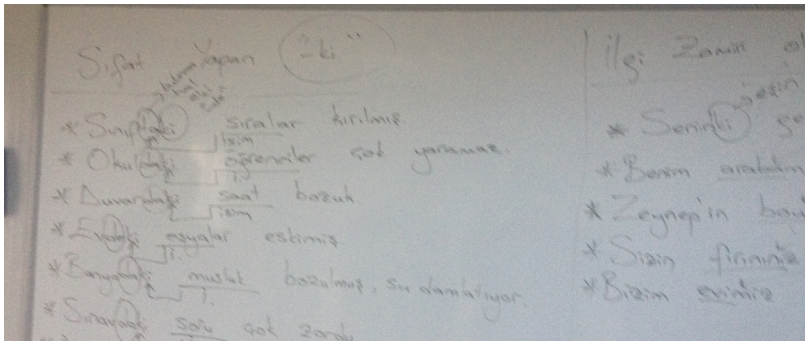

8- Kampta Tercüman, Psikolog, Sosyal Hizmetler Uzmanı bulunduğu, sağlık sorunlarının çözümü için Sahra Hastanesi kurulduğu, sahra hastanesinin yanına yapılan yeni sağlık ocağında muayene odalarının olduğu, röntgen çekiminden,

aşı yapımına, eczanesine kadar teşkilatlandırıldığı, her şeyin yerli yerinde olduğu, tıbbi aletlerin yerleştirilmeye başlandığı, yakın zamanda hizmete başlayacağı yerinde inceleme yapılarak gözlemlendiği, öte yandan sağlık ve ilaç giderlerinin tamamının devlet tarafından karşılandığı yetkililerce ifade edildiği,

9- Sığınmacı ailelerin soğuğa ve sıcağa yalıtımlı çadırlarda kaldıkları, ailenin nüfusuna göre çadır sayısının arttırıldığı, 31.01.2015 tarihi itibariyle 720 çocuğun doğduğu, bazı yaşlıların da doğal sebeplerle öldüğünün açıklandığı,

10-Kampta modern şartlarda eğitim verildiği ve buna uygun sınıfların oluşturulduğu gözlemlendiği,

11-Bunun yanında halı, tekstil atölyeleri olduğu, buralarda birçok sığınmacının çalıştığı, çalışanların çoğunlukla kadınlardan oluştuğu, buralarda ürettikleri ürünler karşılığında kendilerine ücret ödendiğinin söylendiği,

12-Kampta bulunan kuaförde Türk berber ve kuaförlerin çalıştığı, bu kişilerin sığınmacılara saç ve sakal kesiminde yardımcı oldukları, aynı zamanda gençlere de kuaförlük eğitimi verdiklerinin görüldüğü,

13-Kampta çalışan personelin ve idari amirlerin sığınmacılara karşı güler yüzlü oldukları, sığınmacılar ile ilişkilerinin oldukça sıcak olduğu, özellikle Adıyaman Vali Yardımcısı Yunus Emre Altıner'in babacan tavırlarının sığınmacılar üzerinde olumlu etki bıraktığı gözlenmiştir.

Adıyaman Merkezde Sığınmacıların Yaşadığı Tespit Edilen Diğer Yerler Hakkında Gözlemler;

1- Aynı gün şehir merkezinde Kobani sığınmacılarına yardım için kurulan çadıra gidildi. Burada birtakım kişi ve Kobani'den gelen bazı sığınmacılarla görüşüldü.

2- Adıyaman merkez ve köylerinde yaklaşık 9-10 bin Kobani'li sığınmacı bulunduğu, bunların AFAD çadırlarındaki sığınmacılar gibi yardım almadığı, çoğunun şehir merkezinde halkın evlerine yerleştirildiği, bir kısmının ise şehir merkezinden 15-20 km uzaklıktaki afet evlerinde barındığı, bu evlere devletin hiçbir yardımının bulunmadığının ifade edildiği,

3- Bu evlerde bulunan çocuklara ana dilinde (Kürtçe) eğitim verildiğini, burada yaşayanların AFAD çadırlarına gitmek istemediklerini, AFAD çadırlarında devletin vermiş olduğu Arapça eğitimi almak istemediklerini ve bu sebepten burada yaşamak zorunda kaldıklarının ifade edildiği,

4- Öte yandan geçici kimliği bulunmayanlara sağlık hizmeti verilmediğini, sadece acil durumlarda müdahale edildiğini, Emniyet Müdürlüğü'nün günde ancak 50-60 kişiye geçici kimlik çıkarabildiğini ve geçici kimlik çıkarma konusunda 2-3 ay gibi süreler verildiğini bu nedenle hastanelerde hamile bir kadına bile bakılamadığını, AFAD'ın, Belediye'nin kalacak yer ve gıda yardımı yapmadıklarını, halkın yardımıyla ayakta kaldıklarının tarafımıza ifade edildiği,

5- Adıyaman Tabip Odası Başkanlığı, geçici kimliği olmayana sisteme giremedikleri için sağlık ocaklarında ve hastanede sağlık yardımı veremediklerini, acil durumdaki hastaya, geçici belge düzenleyerek hizmet vermek zorunda kaldıklarını beyan ettiği,

6- Şehir dışında bulunan ve Kobanili sığınmacıların kaldıkları vatandaşlar tarafından kiralanan ve kendilerine tahsis edilen evlere yapılan ziyarette, evlerin ihtiyacı karşılayacak büyüklükte olduğu, sığınmacıların üretimden kopuk yaşadıklarını ve biran önce Kobani'ye gitme kararında olduklarının gözlemlendiği,

7- Bu bölgede çocuklara eğitim verilen çadırlardan birine gidilerek yerinde inceleme yapıldı ve 20-25 çocuğun okuyabileceği sıraların, bir kara tahtanın bulunduğu ve birtakım kitapların olduğunun gözlendiği, derslerin Kürtçe bilen öğretmenlerce verildiği ve müfredat olarak da Kobani bölgesinin müfredatının uygulandığı tespit edilmiştir.

C-MERSİN'DEKİ SURİYELİLER

Mersin ili de tıpkı Gaziantep, Urfa gibi Suriyelilerin yoğun olarak yaşamakta olduğu bir ilimizdir. Ancak Mersin'in diğer illerden farklı kılan ise; burada yaşayan Suriyeli nüfusunun büyük bir bölümünün ticaret ile ilgili olmaları ve bu ilde ticari faaliyet yürütüyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Mersin'de görüştüğümüz Ticaret Ve Sanayi Odası Başkanı işadamı Mahmut Arslan Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezimize gönderdiği Mersin'e ilişkin gözlemleri ve izlenimleri ile aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır ;

"2010 yılında Suriye'deki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen sığınmacıların büyük bir çoğunluğu Şanlıurfa, Gaziantep, Antakya ve Mersin illerine gelmişlerdir. Türkiye sınırları içinde akrabaları olanlar, gezme ve ticaret amaçlı buralara daha önce gelerek biraz daha bilgi sahibi olanlar daha şanslıyken, başta kadın ve çocuklar olmak üzere büyük bir kesim beslenme, ev, sağlık, dil sıkıntılarının ortasında kendilerini bulmuştur. Kurulan kamplara yerleşmek istemeyen insan sayısı da oldukça fazladır.

İlk zamanlar savaştan kaçarak buralara gelen insanların içinde çocuk sayısı ağırlıktaydı. Yol kenarlarında, otogar çevresinde, parklarda yatıp kalkan insanlar ne yapacaklarını, nereye gideceklerini bilmez durumda ve yol gösterecek, yardımcı olabilecek birilerini beklemektelerdi. İlk gelenlerin sayısı 20 bin civarındaydı. Belediyeler, STK'lar, duyarlı vatandaşlar başta olmak üzere hayati ihtiyaçlarını giderebilmek için hareket etmektelerdi. İlk başlarda sığınacak yer arayışında olan bu insanlar aynı evin içinde birkaç aile yaşarken kendi düzenlerini yavaş yavaş kurmaya başladılar.

Bu süreçte önlerindeki en büyük sorunlar şunlardı;

1- *Gelenlerin büyük bir çoğunluğu kayıtlı olmadıkları için bir kimliğe sahip değillerdi.*

2- *Oturma ve çalışma izinlerinin olmaması nedeniyle geçim sıkıntıları büyük boyuttaydı.*

3- *Hukuksal sorunlarla karşılaştıklarında yardımcı olacak birilerini bulmakta sorun yaşıyorlardı.*

4- *Gelenlerin içinde çocuklar ağırlıktaydı. Bunların eğitimlerine devam etmeleri gerekmekteydi. Dil bilmeyen çocuklar okullara gitmek istemiyorlardı.*

5- *Sağlık sorunu yaşadıklarında hastanelere gidemiyorlardı.*

Bu sorunları çözebilmek için yapılan yardımlar yetersiz kalıyordu. Bu nedenle 2012 yılında başta Suriyeli iş adamları, avukatlar, öğretmenler ve sağlık görevlileri kendi sorunlarına çözüm bulmak adına harekete geçtiler. ***Sosyal Suriye Topluluğu*** *adında bir oluşum kurdular. Yurtdışındaki Suriyeli iş adamlarının da finansal desteği ile Mersin'in Mezitli ilçesinde iki binayı kiralayarak burada hukuk danışmalığı, okul ve küçük bir hastane kurdular. Uluslararası kuruluşlara başvurarak ve gerekli evrakları alarak, uluslararası geçerliliği olan belge verme hakkını aldılar.*

Sosyal Suriye Topluluğu adındaki bu oluşum, kurduğu bu merkezde Bir çok Suriyelinin kimlik bilgilerini alarak bu insanların emniyet tarafından kayıt altına alınmalarını sağlamıştır. Şu an için Mersin'de 120 bin Suriyelinin yaşadığı düşünülmekte ve bunlardan

yaklaşık 100 bin kişinin emniyette kayıtları bulunmaktadır. 100 bin kişiden yaklaşık 16 bin kişinin ikametgâhı, 84 bin 200 kişinin devlet tarafından verilen geçici kimliği bulunmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Taşra yapılanmalarına henüz geçmemesi sebebi ve ''Suriye uyruklu şahısların İkamet Müracaatlarının alınması, Bakanlıktan gelecek düzenleme ile ilgili talimatın beklenmesi'' bildirildiğinden dolayı 11/04/2014 tarihinden itibaren Suriye uyruklu şahısların ikamet müracaatları alınmakta ancak ikamet izni verilemediğinden dolayı, Suriyelilerin, müracaatlarına ilişkin işlemlerinin sonuçlandırılması yönünde yoğun istekte bulunulmaktadır. Müracaatlarının sonuçlandırılmasına ilişkin Bakanlıktan talimat beklenildiği yönündeki bilgilendirmeyi, müracaatlarının dikkate alınmadığı yönünde değerlendirerek zaman zaman olumsuz durumlar da oluşmaktadır.

Mersin'e göç eden diğer insanların da kayıt altına alınabilmeleri ve haklardan yararlanabilmeleri için bu insanlara ulaşmaya çalışılmaktadır. Mezitli'deki merkezde dördü, dışarıda olmak üzere toplam dokuz avukat, iş yeri açmak isteyenler adına gerekli izinlerin alınması, kira kontratlarının yapılması, hukuki işlerinin takibi konusunda danışmanlık yapmakta, uluslararası geçerliliği olan doğum belgesi ve evlenme belgeleri vermektedirler.

Devlete bağlı hastanelere başvuran Suriyeliler, tıbbi terminolojiyle ilgili terimlerde sıkıntı yaşamakta olup, istemlerini ve yaşamış oldukları sorunları tam olarak anlatamamaktadırlar. Suriye vatandaşı sağlık mensupları, görevlerini ülkemizde de yapmak istemelerine rağmen yasal prosedürler nedeniyle hukuksuz bir şekilde görevlerini yapmaya çalışmaktadır. Sağlık Bakanlığı'ndan onaylı, Mezitli'deki merkeze bağlı hastanede 10 Suriyeli doktor kalp, göz, kadın doğum, çocuk hastalıkları, dâhiliye ve psikiyatri bölümlerinde görev yapmaktadır. Bu merkezde tüm hizmetler parasız yapılmakta ancak bu tür yerlerin çoğaltılması gerekmektedir.

Mersin'de Suriyeli çocukların okuyabilmesi için ikisi ücretsiz olmak üzere on dört okul açılmıştır. Mersin'de faaliyet gösteren bu okullarda çocukların Türkçe öğrenebilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'na öğretmen atanması için başvuru yapılmış olup, şu aşamada bunun imkânsız olduğu cevabı verildiğinin bilgisi tarafımıza ifade edilmiştir. Yapılan tahminlere göre şu anda Mersin'de eğitim alamayan 15

bin çocuk bulunmaktadır. Yeni alınan bir kararla Suriyelilerin eğitim aldığı özel okul statüsündeki, paralı eğitim veren okullar ya kapanacak yada parasız eğitim vermek zorunda kalacaktır. Ayrıca bundan beş yıl önce göç etmek durumunda kalan çocukların her hangi bir eğitim alamamaları gelecekleri konusunda endişelere neden olmaktadır. STK'lar başta olmak üzere bir çok kişi ve kurum, okul çağına gelmiş Suriyeli çocukların okula gönderilebilmesi için e-okul sisteminde gerekli düzenlemelerin yapılması konusunda çağrıda bulunmaktadır.

Mezitli'de bulunan merkezde hafta sonları Arapça öğrenmek isteyenlere yönelik ücretsiz dil eğitimi verilmektedir. Bakanlığa bağlı Milli Eğitim Müdürlüğü'nün açmış olduğu geçici eğitim merkezlerinde 1200 öğrenci okumakta olup gayri resmi olarak açılan merkezlerde 5884 öğrenci eğitim almaktadır. Milli Eğitim Müdürlüğü'nün bilgisi dâhilinde, gayri resmi kurumlarda 412 öğretmen görev yapmakta ve UNİCEF'e yaptıkları başvuru sonucunda bu öğretmelere ayda 220 dolar yardım yapılacağı bilgisi tarafımıza verilmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğü bilgisi ve kontrolünde, STK'ların öncülüğünde, kayıt altındaki bu öğretmenlere her ay gıda yardımı yapılması için çalışmalar da sürmektedir.

Sosyal Suriye Topluluğu Başkanı'nın vermiş olduğu bilgilere göre; Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan bu insanların önündeki en büyük sorunlardan birisi oturum ve çalışma izni ile ikametgâh alamamaları durumudur. Ülkelerinde zanaatla, ticaretle uğraşan ve bir meslek sahibi olan bu insanlar, kendilerine verilen geçici kimlikleri ile ikametgâh ve çalışma izni alamadıklarından kaçak işçi konumuna düşmektedirler ve hak ettikleri maaşın yarısına çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Burada iş yeri açmak istediklerinde ise hukuksal ve ekonomik duvarlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Verilen bilgilere göre 2-3 yıl öncesinde 200 dolar karşılığında oturum izni alan bu insanlar bugün bunun için bankalara 12 bin dolar yatırmak zorunluluğu bulunmaktadır. Bu sorunlara çözüm bulmak için devlet yetkilileri ile yapılan görüşmeler ve uzun uğraşlar sonucunda yeni bir kanun çıkarılması konusunda son aşamaya gelindiği tarafımıza aktarılmıştır.

Suriyeliler ve Türk vatandaşları arasında yaşanan sorunlar Mersin'de daha asgari boyuttadır. İlimizde yaşayan Suriye vatandaşlarının tarım ve hizmet sektörü başta olmak üzere çeşitli iş kollarında kayıt dışı çalışmasının ildeki işsizlik oranına olumsuz yönde etki

etmesi ekonomik yönden tepki çekmektedir. İzinsiz açılan işyerleri ve kaçak çalışma-çalıştırma gibi durumlarda Türk esnafların tepkisi gözlemlenmektedir. Kiralamış oldukları evleri bırakırken elektrik, su faturalarını ödememeleri ve ev demirbaşlarını harap halde bırakmalarından dolayı, ev sahiplerinin evlerini kiraya vermek istememeleri, ev kiralama esnasında söylenen sayı ile sonradan evde oturan kişi sayısının arasında çok fark olması sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Suriyeli sığınmacılara yönelik hayata geçirilmek istenen uygulamalardan biri de Suriye plakalı araçların trafikte yarattığı sıkıntılara yöneliktir.

5- KAMP DIŞINDA YAŞAYAN SURİYELİ SIĞINMACILAR

Kamp dışında yaşayan Suriyeliler ile ilgili olarak yapmış olduğumuz çalışmada ortaya çıkan sonuçlar aşağıda başlıklar altında verilmiştir.

A-FUHUŞ

Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadınların bir kısmı fuhuş bataklığına sürüklenmiş durumdadırlar. Özellikle çocukların fuhuşta kullanılması durumunun çok ciddi bir sorun olarak irdelenmesi gerekmektedir. Küçük yaşta çocukların aileleri ile görüşülerek evlenme vaadiyle bu çocuklar evlerinden alınıp fuhuşa sürüklenmektedirler. Bilhassa Türkiye Barolar Birliği tarafından gerçekleştirilen Adıyaman ve Urfa'daki kamp gezileri sırasında görüşülen kişilerin anlatımları ile fuhuşa sürüklenenlerin sayısının da gün geçtikçe artmakta olduğu bilgisi elde edilmiştir. Yine ulusal basında her gün bu konuya ilişkin birçok haber yayınlanmaktadır.

Şanlıurfa kent merkezine pasaport veya kaçak yollarla gelen Suriyeliler kenti fuhuş yuvasına çevirdi. www.sanliurfaguncel.com

B-DİLENCİLİK

Suriyeli sığınmacıların iki-üç bin civarındaki kısmının dilencilik yaptığı söylenmektedir. Bu kesimi hemen hemen her ilde görmek mümkündür. Özellikle bu kişilerin büyükşehirlerde mahalle aralarında, trafik ışıklarında ve hatta şehirlerarası otoyollarda bile dilencilik yaptıkları bilinen bir gerçektir. Bunun yanında dilencilik yapanların büyük çoğunluğunu çocuklar ve kadınlar oluşturmaktadır. Bu kişiler hakkında ilk yapılması gereken şey, bu kişilerin tespit edilerek, belirlenen kamplara alınması ve entegresyon için gerekli altyapı çalışmalarının tamamlanarak bu kişilere iş imkanı ve sosyal güvenceler sağlanmasıdır. Çocukların eğitime erişimi için gerekli çalışmaların yürütülmesi büyük önem taşımaktadır. Öte yandan bu kişilerin tespiti ve kamplara alınması yaşam kalitesinin iyileştirilmesi anlamında yararlı olacak ayrıca uygunsuz ortamlarda yaşayan bu kişilerin suça sürüklenme veya suçun mağduru olma durumları ortadan kalkacak, hem kendi hem de Türk vatandaşlarının güvenliği açısından yararlı olacaktır. Üçüncü olarak, bu kişiler eğer kayıt altına alınmamış ise bu yolla kayıt altına alınmaları sağlanacaktır. Kaydı yapılan sığınmacı Suriyeliler, eğitim, sağlık ve diğer haklardan kolayca yararlanacak duruma gelecektir. Ancak uzun süreli kamp yaşamı da bu kişiler üzerinde bir aidiyet duygusu oluşturmayacağından faydalı olmayacağı kanaatindeyiz.

C-İŞSİZLİK

Birçok uluslararası sözleşme ve Anayasamız ile yasaklanan kölelik, Suriyeli sığınmacıların ülkemize gelmesi ile birlikte sanki yeniden hayata geçmiş gibidir. Ülkemizde kamp dışında bulunan Suriyeli sığınmacılar çok ağır işlerde çalıştırılmakta, buna mukabil onlara cüzi miktarlarda ücretler ödenmektedir. Neredeyse bu insanlar karın tokluğuna çalıştırılmaktadır. Verilen düşük ücretler nedeniyle Türk vatandaşı olan işçiler ise işsiz kalmaktadır. Yine çalışanların tamamına yakını sigortasız çalıştırılmakta ve kendilerine iş güvenliğine ilişkin olarak herhangi bir eğitim verilmemektedir.

Adıyaman'a yapılan kamp ziyaretleri sırasında özellikle Kobani bölgesinde gelenlerin büyük bir bölümünün şehirde bulunan kampların dışında yaşamakta olduğu tespit edilmiştir. Bazı ailelerin de Adıyaman civarında bulunan köylere gittiği ve oralarda çalışmakta olduğu, bazıların da mevsim itibarı ile iş olmadığından çalışamadığı görülmüştür. Bu şartlar altında köyde yaşayıp işsiz olan sığınmacılara yine kış aylarında çalışmayan işsiz köylüler tarafından bakıldığı da bizlere aktarılmıştır.

Suriyeliler genellikle fabrikalarda ve lokantalarda çalışmakta olup, bazıları da ne iş olsa yaparım anlayışı doğrultusunda kendisine sunulan her türlü işte çalışmaktadır. Bu kişilerin çalışma alanı olarak Gaziantep, Mersin ,Ankara, İstanbul ve İzmir gibi sanayisi gelişmiş illeri tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Yabancıyı izinsiz çalıştıran işveren veya işveren vekillerinin, yabancının sınır dışı edilme işlemleri konusundaki yükümlülükleri hakkında 4817 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin üçüncü fıkrası "*Çalışma izni bulunmayan yabancıyı çalıştıran işveren veya işveren vekillerine her bir yabancı için beş bin Türk Lirası idarî para cezası verilir. Bu durumda, işveren veya işveren vekili yabancının ve varsa eş ve çocuklarının konaklama giderlerini, ülkelerine dönmeleri için gerekli masrafları ve gerektiğinde sağlık harcamalarını karşılamak zorundadır*." düzenlemesini içerir. Ancak fiilen bu hükmün çok az uygulandığı bilinmektedir.

İşsizlikte Suriyeli etkisi: 1,9 milyon işsiz! http://www.bugazete.com

D-EVLENDİRMELER

Urfa bölgesine yapılan ziyaretimizde bu bölgedeki Suriyeli kadınların ikinci eş olarak imam nikahı ile evlendirildiği hatta bazı zihinsel engelli kişilere dahi eş olarak alındıkları bilgisi de tarafımıza iletilmiştir.

Bu olaylar neticesinde sınıra yakın bir çok ilde boşanma sayılarında hızla artış görülmeye başlanmıştır. Bunun neticesinde aile hayatı olumsuz olarak etkilenmiş ve özellikle bu olaylardan dolayı çocuklar ve bir çok kadın mağdur edilmiştir.

Bölgeye yaptığımız ziyaretlerde yöre halkı tarafından bu durum açıkça tarafımıza aktarılmış ve somut olarak bir kaç vaka gösterilmiştir.

Burada en önemli sorunların başında imam nikahı ile yapılan evliliklerdir. Resmi nikah yapılarak kurulan evlilik sayısı oldukça düşüktür. İmam nikahı ile yapılan evlilikler sonucunda bir çok sorunla karşı karşıya kalınmaktadır.Bunlar;

1- İmam nikahı ile evlendirilen Suriyeli kızların büyük bir bölümü çocuk yaştadır.

2- Bu tür evlilikler sonucunda aile birliğinde bozulmalar ve aile içinde şiddet yaygın hale gelmektedir.

3- İmam nikahı ile evlendirilen Suriyeli kızların hiç bir sosyal güvencesi olmadığı gibi belli süreler sonunda evden uzaklaştırılmaktadırlar.

4- Evden uzaklaştırılan Suriyeli kızlar bir takım kirli insanların eli ile fuhuşa sürüklenmektedir.

5- Günümüzde Suriyeli kızların evlendirmeleri konusunda bir takım suç örgütleri oluşmuş ve bu işin ticaretini yapmaya başlamışlardır.

Yukarıda anlattıklarımız ışığında bu konulara ilişkin olmak üzere bir an önce gerekli önlemlerin alınması elzemdir.

E-TİCARET

Suriyeli sığınmacıların bir bölümü İstanbul, Mersin Gaziantep,Hatay ve Bursa gibi illerde Ticari faaliyet yürütmektedirler. Genellikle gıda, tekstil, hizmet, inşaat ve plastik gibi iş kollarında faaliyet gösteren Suriyelilerin her geçen gün sayıları hızla artmaktadır.

Ancak bu yerlerde çalışan işçilerin büyük sorunlar yaşadığı bilinen bir gerçektir. Bu sorunlara kısaca göz atacak olursak;

1- Bu işyerlerinde çalışanların büyük bir bölümü Suriyelilerden oluşmakta olup bu kişiler sigortasız olarak çalıştırılmaktadır.

2- Bu işyerlerinde çocuk denecek yaşta kişiler çalıştırılmaktadır.

3- Bu işyerlerinde çalışanların büyük bir bölümünün sosyal güvenliğe ilişkin bir takım hakları yoktur.

4- Genellikle bu kişilerce lokanta olarak işletilen yerlerin hijyen açısından sağlıklı olmadıkları bilinmektedir. Aynı zamanda bu yerlerde müşterilere sunulan yiyeceklerin insan sağlığına zararlı olup olmadıkları yönünden, gerekli muayene ve araştırmanın yeterli düzeyde yapılamadığı da bir gerçektir.

5- Ucuz işçi ve sigortasız işçi çalıştırılması nedeni ile piyasada bulunan aynı mal daha ucuza satışa sunulmaktadır. Bu durum iç piyasada haksız rekabetin oluşmasına yol açmaktadır.

6- Bu işyerleri hakkında yeteri kadar vergi denetimi yapılamadığından vergi kaçakçılığı gibi durumlar ortaya çıkmaktadır.

Suriyeli işi ticarete döktü
İç savaştan kaçan Suriyeli işadamları işlerini Türkiye'ye taşıdı. 2013'ün ilk 7 ayında Suriyelilerin Türkiye'de kurdukları şirket sayısı 3 kat arttı. Suriyelilerin yatırım tercihi İstanbul, Gaziantep, Mersin, Hatay ve Bursa oldu. –Milliyet-

Öte yandan buralarda faaliyet gösteren Suriyeli nüfusunun ülkelerinde savaşın bitmesi durumunda ülkelerine dönüp dönmeyecekleri ve hangi şartlar altında çalışacakları da büyük merak konusudur.

F-SAĞLIK

Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin yaşadığı en önemli zorluklardan birisi de şüphesiz sağlık sorunudur. Bu konuda Türk Tabipler Birliğinin hazırlamış olduğu ***Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri raporunda*** çeşitli araştırma ve bunların sonuçları hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Bu raporda Ülkemizde görülmeyen birçok hastalığında yeniden hayatımızı tehdit etmeye başladığı da gözler önüne serilmiştir. Rapora göre bu hastalıklar;

a-Şark Çıbanı

Şanlıurfa'da geçen yıl 1800, son sekiz ayda 1400 şark çıbanı olgusu görüldüğü ifade edildi. Bunun üzerine Şark Çıbanı ekibi kurulduğu, bu ekibin haftada en az bir kez kamplara gidip tanı ve tedavi çalışmaları yaptığı ifade edildi. Gaziantep Tabip Odası'nın ısrarlı çalışmaları ile konu gündemleşmiş, Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde nisan ayından bu yana hizmete giren Leishmania polikliniği kurulmuştur. Şark Çıbanı polikliniğine ayda ortalama 35 olgu yönlendirildiği, bu olgularının tedavilerinin planlanarak gerçekleştirildiği ifade edildi. Olguların büyük çoğunluğu (%95'ten fazlası) Suriyeli sığınmacılar olmasına karşın yerli olgularında varlığının önemli olduğu vurgulandı. Gaziantep'te özellikle Karkamış Kampı'nın su kenarında kurulmuş olması (nem vs.) nedeniyle sıtma ve şark çıbanı olguları açısından riskin yüksek olduğu ifade edildi. Midyat kampındaki Şark Çıbanı'na yönelik haftanın belirli günlerinde dermatoloji uzmanları tarafından sahra hastanesinde tedavilerinin gerçekleştirildiği gözlendi. Gezilen illerde birçok TSM'de (Toplum Sağlığı Merkezi) yeni mezun hekimlerin sorumlu hekimlik yaptığı, benzer durumun kamplarda da geçerli olduğu dikkate alındığında, bölgeye tayin edilen hekimle-

rin-sağlık çalışanlarının bu konudaki bilgilendirilmeleri büyük önem taşımaktadır. Harran'da kampta görüşülen yeni atanmış bir hekim, şark çıbanı vakasıyla daha önce hiç karşılaşmadığını belirtmiştir. (Harran kampı, Şanlıurfa)

b-Sıtma

Sığınmacılarla sıtma ilişkisi araştırıldı. Sıtma ile ilgili hem Diyarbakır'daki bölge Sıtma Enstitü hem de salgın görülen Mardin'in Savur ilçesi TSM ve Başkavak köyünde görüşmeler ve incelemeler gerçekleştirildi. Mardin'in Savur ilçesinde TSM personeli, Mardin Halk Sağlığı Müdürlüğü Bulaşıcı Hastalıklar Şubesi sorumlu hekimi ve sıtma işçileri tarafından bölgede geçen sene yürütülen sıtma salgınının nasıl kontrol altına alındığı aktarıldı."İlk olgunun Suriyeli kaçak bir şoför olduğu…" (Savur TSM) "Suriyeli sığınmacıların aşılamalarını, personel sayısı fazla olduğu için Kızıltepe TSM'nin yaptığı ." (Savur TSM)

c-Çocuk felci

DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) 2012-2013 yılları arasındaki salgınlarda vahşi polio virüsünün yaygın olduğu ülkelere yakın ve halklar arasından huzursuzluk ve güvensizliğin yüksek olduğu ülkeleri yüksek risk taşıyan ülkeler olarak ifade etmektedir. Kapalı olarak belirtilse de savaş yaşayan ülkelerde riskli ülkeler arasında saymıştır. Savaş kızamık eliminasyonunda olduğu gibi yıllardır kökü kazınan çocuk felci eradikasyonu çalışmalarını da Ortaduğu ülkelerinde felce uğratmıştır. Savaş Bulaşıcı Hastalıklarla da zarar veriyor. Türkiye'deki çocuklar da tehdit altında. Hazır mıyız? Emperyalist müdahale ile kışkırtılan Suriye'deki savaş sadece silahlarla ölümlere, yaralanmalara yol açmıyor. Gün geçtikçe artan bulaşıcı hastalıklarla da acı yüzünü gösteriyor. Kızamık, şark çıbanı, sıtma, kuduz, ishaller ile gündeme gelen bulaşıcı hastalıklara bir yenisi daha eklendi:

ÇOCUK FELCİ. Tarihin tozlu sayfalarında yerini almak üzere olan, yirmi beş yıldır Türkiye'de görülmeyen ÇOCUK

FELCİ, savaşa bağlı temel sağlık hizmetlerinin çökmesi ile yeniden kapımızda, hem de büyük bir salgınla…1999'dan beri Suriye'de görülmeyen çocuk felci, bağışıklama hizmetlerinin aksaması ile salgına yol açtı. Bölgeye virüsün nereden geldiği bilinmemesine karşın, çocuk felcinin endemik olduğu ülkelerden gelenlerle (Pakistan kaynaklı El Kaide, El Nusra askerleri vb.) Suriye'ye ve sınır illerimize taşınabileceği olasılığı gündeme alınmalı, mutlaka araştırılmalıdır. Neyse ki sağlık ocaklarımızın gayreti ile Türkiye'den kazınan çocuk felci hastalığına karşı alınması gereken önlemler konusunda deneyimli sağlık çalışanlarımız hala mevcut. Etkili bir aşı var. Yaşanmış başarılar var. Bununla birlikte bizi endişelendiren Sağlıkta Dönüşüm Programı nedeniyle yaşanan sorunlar. İki yıldır mücadele ettiğimiz Sıtma ve Kızamık salgınlarında karşımıza çıkan yapısal sorunlar ve Sağlık Bakanlığı'nın salgınları sağlık çalışanlarından ve halktan gizleyen tavrı. Artık biliyoruz ki aile hekimlerine kayıt olmamış bebeklerimiz var ve %95'in üzerindeki resmi bağışıklama oranları, kızamık salgınında öğrendiğimiz üzere, gerçekçi değil. Buna sayıları her geçen gün artan Suriye'li sığınmacıları da eklediğimizde, salgın tehdidine karşı daha özenli, daha hızlı ve daha katılımcı bir çalışma yürütmemiz kaçınılmaz gözüküyor. Savaşa bağlı yıkımının daha da artmaması için Sağlık Bakanlığı'nı gerekli önlemleri ivedilikle alıp uygulamaya, hekimlerimizi hangi basamakta çalışıyor olursa olsun Sağlık Bakanlığı'nın bu görevini yerine getirmesine katkı vermeye, yurttaşlarımızı sağlık örgütünün yürüttüğü önleme çalışmalarına uyumla katılmaya çağırıyoruz.

Türk Tabipler Birliği aynı raporda bu salgın tehdidine karşı bir takım önerilerde de bulunmuştur Buna göre;

1. Sınır illerimiz başta olmak üzere DSÖ önerileri kapsamında riskli gruplara bağışıklama çalışmalarının bir an önce başlatılması gerekmektedir.

2. Sağlık çalışanlarının konu ile ilgili bilgilendirilmesi hayati önem taşımaktadır. Kızamık salgınında 90'a yakın sağlık çalışanı kızamık hastalığına yakalanmıştır. Sağlıklı olmayan hizmet veremez, hizmet verdiklerini de hasta eder.

3. Sorunun ciddiyetinin kamuoyu ile paylaşılması, semptomların halk nezdinde önemsenmesini sağlayacak, erken tanı ve tedavi olanağını arttıracaktır.

4. Sağlıkta Dönüşüm Programı nedeniyle koruyucu hizmetlerde çalışan sağlık personeli sayıları yetersiz düzeydedir. Koruyucu hizmetler (bağışıklama, doğum kontrolü, çevre sağlığı vb) kamu ya da özel birçok kurumda atomize olarak sunulmaktadır. Bu nedenle polio ve kızamıkla mücadelede Sağlık Bakanlığı'nın sağlık örgütünde (Aile Sağlığı Merkezleri, Toplum Sağlığı Merkezleri, Sağlık Müdürlüğü, Devlet Hastaneleri, Eğitim- Araştırma Hastaneleri, Üniversite Hastaneleri, Referans laboratuvarları, Özel sektör) eşgüdümü ve basamaklar arası dayanışmayı sağlaması önemlidir. Benzer şekilde yeterli miktarda temiz içme ve kullanma suyu temini konusunda belediyelerle işbirliği sağlanması da mücadele için kritik öneme sahiptir.

5. Sağlık alanındaki meslek örgütleri ve akademilerle işbirliği sağlanmalıdır.

6. Savaş nedeniyle zorla yerinden edilenlere yapılacak koruyucu çalışmaların yoğunlaştırılması, özellikle kamp dışı mültecilerin bağışıklama çalışmalarının mahallelerde yapılması sağlanmalıdır. Bu sırada mükerrer aşılamaları önlemek için kayda dikkat edilmesi gerekmektedir.

7. Mahallelerde yaşayan sığınmacılara gezici sağlık ekipleriyle düzenli ve sürekli koruyucu sağlık hizmetleri yaşadıkları yerlerde sunulmalıdır.

8. Bildirimin önündeki bürokratik engeller hafifletilmeli, filyasyon çalışmaları ve temaslı izlenmelerine yönelik sabit ve yeterli sayıda personel görevlendirilmelidir.

9. Sınır il ve ilçe TSM' leri, yönetsel açıdan deneyimli sağlık çalışanları ile desteklenmelidir.

10. Sınırlardan giriş, çıkışlarda bağışıklama hizmetlerinin güçlendirilmesi, kaçaklık korkusunu aşan yaratıcı uygulamalar geliştirilmesi gerekmektedir.

11. Rojava'ya ilaç, aşı, gıda ambargosunun bir an önce kaldırılması; başta kuduz, kızamık ve polio aşıları olmak üzere Rojava başta olmak üzere Suriye hükümetine destek olunması[12]

Öte yandan sağlık sorunları sadece bir takım hastalıkların ortaya çıkması değildir. Bunun yanında özellikle kamp dışında yaşayan Suriyelilerin çeşitli sorunları söz konusudur. Bölgeye yaptığımız ziyaretlerde bazı sorunları bizler de müşahede etmiş bulunuyoruz. Adıyaman'daki kamp dışında yaşayan Suriyeliler ve Adıyaman Tabip odası Başkanlığı ile yapmış olduğumuz görüşmelerde aşağıda belirttiğimiz sorunlar da ciddi anlamda kayda değer niteliktedir.

1- Kayıtlı olmayan Suriyelilerin yeterli sağlık ve ilaç yardımından yararlanamadığı, bu kişilerin sağlık ihtiyaçlarının gönüllü doktor ve sağlık uzmanları tarafından ücretsiz yerine getirildiği,

2- Sağlık Merkezleri ve hastanelerde bu kişilerin dillerini anlayan yeterli düzeyde personelin bulunmayışı yüzünden hastalığın anlatılamaması nedeninden kaynaklı teşhis ve tedavi açısından bir takım sorunların yaşandığı,

3- Yetersiz beslenme ve uygun olamayan yerlerde barınma nedenine bağlı olarak bir takım hastalıkların yaşandığı,

G-EĞİTİM

Ülkemizde bulunan sığınmacıların eğitim alanında da önemli sorunları oldukları öteden beri bilinmektedir. Özellikle kampların dışında yaşayan Suriyeli çocukların büyük bir bölümü okula gitmemektedir. Hemen belirtmek gerekirse okula giden bazı Suriyeli çocuklar ise Türk öğrenciler ile birlikte aynı sınıfta derslere katılmaktadır. Yeterli düzeyde Türkçe konuşamayan ve iletişim kurulamayan bu çocuklara verilen eğitimin de sağlıklı olmadığı bir gerçektir.

[12] Türk Tabipler Birliği'nin Ocak 2014 tarihli ***Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri raporundan***

Konuya ilişkin önemli ve çarpıcı bir tespit Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Murat Erdoğan tarafından yapılmıştır. "**Türkiye'deki Suriyeliler; Toplumsal Kabul Ve Uyum Araştırması**" adlı çalışmada aşağıda verdiğimiz önemli tespitler yapılmıştır;

"Türkiye'deki Suriyeliler bakımından yaşanan en önemli sorunlardan birisi ve hatta orta ve uzun vadede belki de en önemlisi çocukların eğitime ulaşma konusunda yaşadıkları sorunlardır. Çünkü BMMYK verilerine göre Türkiye'deki Suriyelilerin % 53'ünden fazlası 18 yaş altındaki çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. UNICEF, Türkiye'deki çocukların % 73'ünün okula gitmediğini açıklamaktadır. Bu kayıp kuşak bir biçimde hızla eğitim içine çekilmelidir. Türkiye'de yerel halka bu konudaki görüşleri sorulduğunda, çalışma haklarından çok farklı bir biçimde toplumda Suriyelilerin eğitim imkânına kavuşturulması konusunda ilgi olduğu gözlenmektedir. Türkiye'de Suriyelilerin Üniversite eğitimine –Türk üniversite adaylarının çektiği inanılmaz sıkıntılar dikkate alınarak- sınavsız ve gerekirse beyana dayalı olarak dâhil olması konusunda çok ciddi bir direnç olmasına rağmen ortaya çıkan sonuçlar umut vericidir. İnsanların % 72,5'i farklı eğitim türlerini desteklerken, % 27,5'i "hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir" görüşünü ortaya koymaktadır." [13]

Eğitime ilişkin ortaya çıkan sorunlar

1- Kamp dışında yaşayan çocukların büyük bir bölümü okula gitmemektedir.

2- Kamp dışında olup da okula giden çocukların büyük bir bölümü diğer çocuklar hatta öğretmenler tarafından ayrımcılığa ve ötekileştirmeye tabi tutulmaktadır.

---

[13] Doç. Dr. Murat Erdoğan, Türkiye'deki Suriyeliler: Kabul Ve Uyum Araştırması http://www.hugo.hacettepe.edu.tr

3- Kamp dışında olup da okula giden çocukların eğitim masrafları devlet tarafından karşılanmamaktadır.

4- Kamp dışında yaşayıp okula giden Suriyeli öğrenciler yeterince Türkçe bilmemeleri sebebiyle dersleri anlamakta zorluk yaşamaktadırlar.

H- DENİZLERDE YAŞANAN ÖLÜMLER

Ülkemizde bulunan ve büyük çoğunluğunu Suriyeli vatandaşların oluşturduğu mülteciler ve sığınmacılar, son aylarda kaçak yollarla Ege denizinden Yunanistan'a ait adalara geçmektedirler. Bu geçişler sırasında yaşanan inanılmaz trajediler sonucunda konuya duyarsız olan bir çok ülke, mültecilerin yaşadıkları sorunları bir nebze olsun anlamaya başlamışlardır. Bodrum sahilinde cansız bedeni ile kıyıya vuran Aylan Kurdi adındaki Kobanili küçük çocuğun dramatik görüntüsü dünya basınında yankı bulduğunda, insanların yüreklerinde de derinler izler bırakmıştır. Bu olaydan sonra bazı ülkeler sınırlı sayıda mülteciyi kabul edeceğini açıklamıştır. Özellikle Almanya mülteci sayısını 800 bin ila 1 milyona çıkaracağını açıklamıştır. Ama ne yazık ki bu sözler sığınmacılar için yeni bir umut olmuş ve denizlerde ölenlerin sayısı daha artmıştır. Resmi kaynaklara göre Türkiye'nin denizlerde yaklaşık olarak 50 bin sığınmacıyı kurtardığı ve bu sayının son beş yıldaki kurtarmadan daha fazla olduğu belirtilmektedir.

17 Eylül tarihi itibarı ile Avrupa'da bir çok ülke sınırlarını kapamış durumdadır. Sınırda toplanan mülteciler/sığınmacılar sınırlardan içeri geçmek için beklemekte ve sınırlarda büyük olaylar yaşanmaktadır. Örneğin Macaristan'da polisin göz yaşartıcı gaz ve tazyikli su ile olaylara müdahale ettiği ve Sırbistan'ın sert güvenlik önlemleri aldığı bilinmektedir. Oysa yukarıda verdiğimiz tablolarda Avrupa'daki sığınmacı/ mülteci sayısının Türkiye'de bulunan sığınmacı/mülteci sayısının çok altında olmasına rağmen Avrupa için bu durum kriz olarak adlandırılmaktadır.

Bodrum ve Ayvalık'tan her gün yüzlerce mülteci Yunanistan'ın Kos ve Midilli adasına geçmektedir. Ayrıca diğer bazı yollardan Sakız ve Samos adasına geçenlerin sayısı da artmıştır. Burada Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliğinin yapmış olduğu işlemleri takiben Avrupa'nın diğer ülkelerine dağılmaktadırlar.

Hemen belirtmek gerekir ki; bu kişilerin kaçak yollarla sınırı geçerek diğer ülkelere gitmesi bize göre gerekli önlemlerin alınmayışı ve ihmallerden kaynaklanmaktadır. Özellikle deniz yoluyla bir yabancının yurt dışına çıkışına olanak sağlayan kişilerin Türk Ceza Kanununa göre, göçmen kaçakçılığı suçundan cezalandırılması gerektiği öngörülmektedir. Yine bu tür olaylarda kolluğun suçun önlenmesi adına gerekli çalışmayı yürütmesi elzemdir. Bu nedenle kolluğun da önleyici kolluk görevini yerine getiremediğinden dolayı Türk Ceza Yasasının 257. maddesi gereğince görevini ihmal ettiği açıktır. Öte yandan bu suçun işlenmesine yardımcı olan kişilerin de ortaya çıkarılması gerekmektedir. Örneğin çok miktarda ve sürekli olarak belirli kişilere can yeleği , bot gibi yurt dışına çıkmaya yardımcı olan ürünleri satan kişilerinde suça yardım yada suç örgütlü ise örgüte yardım suçlarını işledikleri kabul edilmelidir.

Açıklamak gerekirse; deniz yoluyla yurtdışına çıkışların büyük bir bölümünde, güvenlik görevlilerinin ihmali söz konusudur. Kolluk bu konudaki yükümlülüklerini yerine getir-

mekte istekli davranmamakta ve geçişler konusunda ihmalkar davranmaktadır.

Umut tacirleri yakalandı
Balıkesir'in Edremit ilçesinde, göçmen kaçakçılığı yaptıkları iddia edilen 12 kişi gözaltına alındı. (iha.com.tr)

Birleşmiş Milletler çerçevesinde 12-13 Aralık 2000 tarihlerinde Palermo'da düzenlenen konferansta kabul edilen "Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol 30.01.2003 tarihinde 4803 sayılı yasa ile TBMM tarafından onaylanmıştır.

Bu Protokol ile Taraf Devletlere, uluslararası deniz hukukuna göre, deniz yoluyla göçmen kaçakçılığını önlemek ve durdurmak için, bir takım yükümlülükler yüklenmiştir. Olaya bu açıdan bakıldığında; sadece kanundan değil aynı zamanda sözleşmeden de kaynaklanan bir yükümlülüğün olduğu ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla denizlerde meydana gelen ölümlerden dolayı etkin bir soruşturma yürütülmeli ve önleyici kolluğun devreye sokulması gerekmektedir.

6-SONUÇ

1- Ülkemizde bulunan Suriyeli sığınmacıların sayısı yanlış politikalar yüzünden gün geçtikçe artmaktadır. Oysa yukarıda istatistiklerle vermeye çalıştığımız rakamlara bakıldığında bu sayı daha önce göç kabul eden birçok ülkede giderek düşmektedir. Başlangıçtan beri Suriye'deki iç savaşın desteklenmesi ve muhalif gruplara yardım neticesinde tahmin edilemeyen bir aşamaya gelinmiştir. İç savaşın daha uzun yıllar süreceği düşünüldüğünde halen ülkemizde bulunan Suriyelilerin nüfusunun giderek artacağı ve buna diğer ülkelerinde katılacağı öngörüldüğünde çözümlerin bir an önce devreye sokulması gerekmektedir.

2- Sınır kapılarında büyük sorunlar yaşanmaktadır. Ülkeye girenler ve çıkanların kimlikleri konusunda tereddütler oluşmaktadır. Bu durumda iç güvenliği zaafa uğratmaktadır. Dolayısıyla sınırlar adeta terör örgütlerinin ve diğer illegal yapıların alanları haline getirilmiştir. Bu konuda acilen gerekli çalışmaların yapılması ve sınırların güvenli hale getirilmesi için yoğun bir çabanın gösterilmesi gereklidir.

3- İki milyonu aşan sığınmacı sayısının ekonomik anlamda ülkemiz üzerinde büyük bir yük oluşturduğu ve yapılan resmi açıklamalarda sığınmacılara bugüne kadar 5 milyar dolar harcandığı düşünüldüğünde; geçici korumanın en önemli ilkelerinden birisi olan yük paylaşımının devreye girmesi için uluslararası kuruluşlar ve ülkelere çağrılarda bulunulması ve bir çok sığınmacı/mültecinin kabul eden ülkelere gönderilmesi gerekmektedir.

Yine ekonomik anlamda siyasi iktidarın yanlış politikaları yüzünden komşularımız olan Suriye ve Irak'a yapılan ihracatların oranında büyük düşmeler yaşanmaktadır. Bundan dolayı oluşan ekonomik kayıpların ortadan kaldırılması için gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeyde yeni pazarlar bulunması konusunda çözüm arayışlarına gidilmelidir.

4- Ülkemizde bulunan Suriyeli ve diğer sığınmacıların hukuki statülerinin bulunmayışı nedenine bağlı olarak; bu kişilerin akıbetleri konusunda belirsizlikler söz konusudur. Bu belirsizlik nedeniyle de hem sığınmacılar hem de ülke olarak, ekonomik ve sosyal olarak ağır zararlar görmekteyiz. Dolayısıyla bu kişilere hukuki statü verilmesi ve bunların istihdam edilerek devletin bakma yükümlülüğünden kurtulması gereklidir.

5- Bazı illerin nüfusunda yaşanan aşırı nüfus patlaması beraberinde o ilin sosyal dokusuna zarar vermektedir. Örneğin Türkiye İstatistik Kurumunun verilerine göre 2013 yılında Kilis ilinin nüfusu ilçeleri ile birlikte 93.640 iken bugün bu ilde yaşayan sadece Suriyeli nüfusu resmi kaynaklara göre 105.000'in üzerindedir. Hal böyle iken Kilis'te yaşayan ülke vatandaşları azınlık durumuna düşmüştür. Bunun sonucu olarak da ilin yaşam şekli, gelenek ve diğer değerleri yavaş yavaş değişmektedir.

6- Yukarıda ayrıntılı şekilde açıklandığı gibi; Suriyeli nüfusun adli olaylarla ilgili olarak yargılandıkları davalarda bir takım hukuki sorunlar yaşanmakta ve bu kişilerin müdafi ile temsilinin yanında ceza, hukuk ve idari davalarda tercüman bulundurma sorunları had safhadadır.

Yine önemli hususlardan birisi de Suriyeli sığınmacıların ülke içinde Türk vatandaşlarına karşı işlemiş oldukları suçlar sebebiyle bu kişilere karşı etkin bir soruşturma yürütülememesidir. Bir çoğu pasaportsuz olan bu kişiler hakkında etkin bir soruşturma yürütülememesi nedeniyle Türk vatandaşları mağdur olmaktadır. Örneğin Suriye plakalı bir aracın karıştığı bir trafik kazasında gerçek failler bulunamadığı gibi meydana gelen zararın giderilemediği yaşanan olaylarla sabittir. Bu konularda etkin bir soruşturma yürütülmesi için bir takım hukuki değişikliklere gidilmelidir.

7- Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sıkıntıları gün geçtikçe artmaktadır. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle birçok Suriyeli

kadın ve çocuk sokaklarda neredeyse adım başı dilencilik yapmaktadırlar. Özellikle Suriyelilerin yoğun şekilde yaşadıkları iller ile büyükşehirlerde dilencilik oranı oldukça yüksektir. Sokaklarda genellikle çocukları ile birlikte oturan bu kişiler bazen de trafik ışıklarında bekleyerek hem kendilerinin hem de sürücülerin hayatlarını riske atmaktadırlar. Bu şartlar altında kamp dışında yaşayan bu kişilerin bir önce kampa götürülmesi ve entegrasyon sağlanması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

8- Yine ekonomik veya diğer sebeplerle bir çok Suriyeli genç kız para karşılığında ikinci, üçüncü hatta dördüncü eş olarak evlendirilmektedir. Aynı konuya ilişkin bir başka sorunda; birçok Suriyeli kadın veya kızın fuhuş bataklığına sürüklendiği gerçeğidir. Bunun sonucu olarak çocuk istismarı gibi sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bu konuda da gereken önlemlerin bir an önce alınması gerekmektedir

9- Suriyeli sayısının artması işsizlik olgusunu da arttırmış durumdadır. Sigortasız ve daha düşük ücretle çalışan bu insanlar bir çok kentte Türk vatandaşlarını işsiz bıraktığı gibi kendileri de karın tokluğuna çalıştırılmaktadırlar.

10- 6458 Sayılı yasa ile çıkarılması gereken bir takım yönetmeliklerin çıkmayışı da önemli bir eksiklik olarak gündemdeki yerini korumaktadır. Yönetmeliklerin eksikliği nedeniyle insan hakkı ihlalleri yaşanmaktadır. Dolayısıyla bu yönetmeliklerin de bir an önce çıkarılması gereklidir.

11- Türkiye İnsan Hakları Kurumu ve 6328 sayılı yasa ile kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Türkiye'de sayıları 2 milyonu geçen Suriye ve diğer ülke vatandaşlarının sorunlarının mevcut durumu ve bu sorunlara dair muhtemel çözüm önerilerini ortaya koyan yıllık raporlama ve alan araştırması faaliyetleri yapmamış olmaları önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar Başbakanlık İnsan Hakları Kurumu'nun Geri Gönderme Merkezlerine ilişkin iki adet raporu olsa da bu konulara ilişkin yıllık rapor halen hazırlanmamıştır.

12- Avrupa Birliği ile Türkiye arasında imzalanan Geri Kabul sözleşmesinin 4.maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi, Türkiye topraklarında transit geçiş halinde bile geçiş yapan kişinin Türkiye'ye geri gönderileceğini ve Türkiye'nin de bu kişiyi kabul etmek zorunluluğunu ifade etmektedir. Bu maddeye göre, yalnızca yasadışı yollardan giriş yapan kişiler değil, doğrudan giriş yapan kişiler bile talep halinde Türkiye'ye geri gönderebilecektir.